

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Elerin Tetsmann

**POLITSEI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE
KOOSTÖÖVÕIMALUSED LÄHISUHTEVÄGIVALLA
VARAJASEL MÄRKAMISEL JA SEKKUMISEL
VILJANDI MAAKONNA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Kandela Õun, mag

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Kandela Õun

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Elerin Tetsmann

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Lähisuhtevägivalla teoreetiline ülevaade ning ohvrite abistamise võimalused erinevatel tasanditel.....	7
1.1. Lähisuhtevägivalla liigid ning vägivaldset käitumist soodustavad tegurid.....	7
1.2. Vägivaldse käitumise mõju ja tagajärjed ohvri ning pereliikmete vaimsele tervisele	11
1.3. Politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalused lähisuhtevägivalla juhtumites.....	15
1.4. Lähisuhtevägivallaga seonduvate riskitegurite vähendamise ning ohvrite abistamise võimalused	20
2. Uurimus politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalustest lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel Viljandi maakonnas	25
2.1. Lühiülevaade organisatsioonide töökorraldusest ning lähisuhtevägivalla statistilistest näitajatest Viljandimaal aastatel 2015–2020.....	25
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus.....	28
2.3. Uurimistulemuste analüüs	32
2.3.1. Politsei ja kohaliku omavalitsuse roll vägivalla juhtumite esinedes	32
2.3.2. Organisatsioonide vaheline kommunikatsioon ja hinnangud võimalikele koostöövormidele.....	38
2.3.3. Omavahelise koostöö parendamise võimalused.....	43
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	47
Kokkuvõte.....	51
Viidatud allikad.....	54
Lisad.....	60
Lisa 1. Vägivalla riskide määratlemine.....	60
Lisa 2. Ankeetküsitlus	62
Lisa 3. Ekspertintervjuu küsimused	71
Lisa 4. Politsei- ja Piirivalveameti kooskõlastus uurimustöö läbiviimiseks	78
Summary	79

SISSEJUHATUS

Paljudes riikides Euroopas on lähisuhtevägivalla juhtumitele reageerimine ja vägivalla tagajärgedele ning ennetusele avaliku tähelepanu pööramine prioriteetseteks tegevusteks. Vägivald ei puudu ühestki ühiskonnast, mis näitab, et tegemist on kõnetava probleemiga ning vajab tõhusamat sekkumist globaalsemalt. (Traat & Vanaisak, 2016, lk 7) Eestis registreeritud isikuvastased kuriteod on alates 2018. aastast märgatavalt kasvanud (Justiitsministeerium, 2020). Statistiliselt on iga kümnes kuritegu liigitatud lähisuhtevägivalla juhtumite põhjal ning see arv on pidevas tõusutrendis. Lähisuhtevägivalla tagajärjel hukkus 2020. aastal 14 inimest, mida on samuti rohkem kui varasemal viiel aastal (Justiitsministeerium, 2021). Statistikale tuginedes saab öelda, et vägivaldne käitumine on Eestis aktuaalne, puudutades ühiskonda laiemalt.

Peres aset leidev vägivald mõjutab kõiki pereliikmeid, sealhulgas lapsi. Isegi kui vägivald ei ole otseselt laste vastu suunatud, saab nende psüühika kahjustatud, sest kodus valitsev hirm ja agressiivsus mõjutab nende edasist toimetulekut sotsiaalsete suhete loomisel ning hoidmisel. Suure tõenäosusega kaldub vägivaldses peres kasvanud laps ise vägivaldsusele, mis avaldub üha varajasemas eas. Vägivalla tagajärgedega tegelemine koormab mitmeid valdkondi ja süsteeme, mida saaks vältida kui kodudes aset leidvat vägivalda märgataks võimalikult varakult. (Traat & Vanaisak, 2016, lk 7–8)

Lähisuhtevägivallale on viimastel aastatel siiski tähelepanu pööratud. Sealhulgas on Eesti kirjutanud alla naiste vastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioonile (2017), mille eesmärgiks on ära hoida vägivalda naiste ja perede suhtes, abistada ohvreid ning tõhustada valdkondlikku poliitikat. Seatud eesmärkide täitmiseks on vajalik, et vägivalla tõkestamisega tegelevad organisatsioonid vastutaksid neile pandud ülesannete eest ning teeksid omavahel tulemuslikumat koostööd (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 5–7). Eestis 2011. aastal läbiviidud riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste kollektiivsete töösuhete uuringust selgub, et ametnike omavahelist

informeerimise ja konsulteerimise vajadust peetakse oluliseks, kuid selle rakendumine on piirkondade lõikes erinev. Teadlikkus koostööpartnerite kaasamise võimalustest soodustab organisatsioonide vahelist parimate praktikate kasutamist, kus info ringlemine oleks tagatud nii üksuste sees kui erinevate organisatsioonide vahel. (Poliitikauuringute Keskus Praxis, 2011, lk 135–136) Lähisuhtevägivallaga ei ole võimalik tegeleda individuaalselt – see on kollegiaalne vastutus, mille katkendlikkus võib vähendada ohvri võimalusi abi saamisel (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 6).

Tuginedes eelnevatele allikatele on lõputöö probleemiks ebatõhus koostöö politsei ja kohaliku omavalitsuse vahel, mille tulemusena ei märgata lähisuhtevägivalla all kannatavate isikute abivajadust piisavalt kiiresti. Uurimistöö eesmärgiks on esitada ettepanekud politseile ja kohalikele omavalitsustele nende omavahelise koostöö tõhustamiseks lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel Viljandi maakonnas. Eesmärgist tulenevalt otsitakse töös vastuseid uurimisküsimustele: millised võimalused on politsei ja kohaliku omavalitsuse vahelise koostöö parendamiseks ning kuidas organisatsioonide vaheline efektiivsem koostöö mõjutab vägivalla juhtumite varasemat märkamist?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- anda ülevaade, mis on lähisuhtevägivall, selle liigitused ning vägivaldset käitumist soodustavad tegurid;
- käsitleda vägivalla tagajärjel tekkivaid terviseprobleeme, mõju ohvritele ning nende pereliikmetele;
- uurida kogukonnakeskse politseitöö eripära ja selle rakendamise võimalusi lähisuhtevägivalla korral;
- koostada lähisuhtevägivalla lahendamisel kasutatavate meetodite ülevaade ning varajase märkamise ilmingud kogukonnas ja organisatsioonis;
- kavandada ja viia läbi uuring Viljandi maakonna politseinike ning kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajate seas;
- analüüsida saabunud andmeid ning anda ülevaade uurimistulemustest;
- teha järeldused ja esitada ettepanekud organisatsioonide vahelise koostöö ning töökorralduse tõhustamiseks.

Lõputöö autoril on lähisuhtevägivalla juhtumites tööalane kokkupuude nii ohvrite kui

vägivallatsejatega, töötades Viljandi politseijaoskonnas noorsoopolitseinikuna. Tegeledes vägivalda kogenud lastega, näeb autor kuivõrd oluline on perevägivalda varakult märgata. Kuigi lähisuhtevägivalla teemal on varasemalt avaldatud mitmeid uuringuid, on organisatsioonide vahelist praktilist lähenemist lähisuhtevägivalla teadete lahendamisel siiani vähe uuritud. Käesolev töö on uudne käsitledes esmakordselt organisatsioonide vahelist sekkumismeetodite töökorralduslikku ülevaadet ning tõhusust Viljandi maakonnas.

Uurimustöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse kirjanduslikele allikatele tuginev teoreetiline ülevaade lähisuhtevägivallaga seonduvatest mõistetest ja liigitustest. Samuti leitakse seoseid vägivaldse käitumise ja seda soodustavate tegurite osas. Eraldi käsitletakse vägivalla tagajärjel tekkivaid terviseprobleeme ning antakse ülevaade erinevatest sekkumiseviisidest vägivallale viitavates olukordades. Organisatsiooni tasandil keskendub autor politsei ja kohaliku omavalitsuse võimalustele ning vastutusele ohvri abistamisel. Lisaks tutvustatakse hetkeolukorras käsitletavaid lahendusi, samuti organisatsioonide vahelist koostööd ning kogukonna kaasatust vägivalla juhtumite varajasel märkamisel. Lõpetuseks selgitatakse, kuidas organisatsioonide vaheline koostöö mõjutab juhtumite arvu ning millised oleksid võimalused, kuidas vägivalda võimalikult varakult märgata ning õigeaegselt ja efektiivsemalt vägivalla all kannatavaid ohvreid abistada.

Empiirilise osa esimeses pooles tutvustatakse lähemalt organisatsioonide töökorraldust ning antakse ülevaade lähisuhtevägivallaga seonduvatest statistilistest näitajatest Viljandimaal. Selgitatakse uurimismetoodikat ning valimi moodustamist. Samuti keskendutakse uurimistulemustele, kus analüüsitakse politseinike ja sotsiaaltöövaldkonna ametnike seas läbiviidud uuringu andmeid ning tulemusi. Saadud tulemustele põhinedes tehakse järeldused ja ettepanekud, mis edastatakse Viljandi politseijaoskonna juhile ning Viljandi maakonna kohalike omavalitsuste sotsiaaltalituste juhtidele, kus antakse ülevaade, milline on ametnike hinnang praegusele koostööle ning esitatakse ettepanekud efektiivsemaks partnerluseks. Autor soovib tänada töö juhendajat Kandela Õuna ja Viljandi ohvriabitöötajat Maiju Mummi sütitavate ideede ning suurepärase koostöö eest.

1. LÄHISUHTEVÄGIVALLA TEOREETILINE ÜLEVAADE NING OHVRITE ABISTAMISE VÕIMALUSED ERINEVATEL TASANDITEL

1.1. Lähisuhtevägivalla liigid ning vägivaldset käitumist soodustavad tegurid

Inimene on osa evolutsioonist ning läbi erinevate ajastute seisnud ühel või teisel viisil silmitsi vägivallaga. Religioossed rituaalid, genotsiid, kannibalism, sõjad, mõrvad, lahingud, riikidevahelised konfliktid, kehaosade amputeerimised, vägistamised, piinamised – need kõik on olnud sotsiaalse evolutsiooniga kaasuvad nähtused. Ajalugu on täis barbaarsust ning tõenäoliselt ei ole eksisteerinud ainsatki tsivilisatsiooni ilma vägivallata. Piibli tõlgendusel toimus esimene vägivalla akt maailmas siis kui Aadama pojad Aabel ja Kain vennalikust armukadedusest tülli pöörasid ning Kain oma venna tappis. Vägivald on olnud kestev läbi ajastute, esinedes inimsuhetes siiani. (Butt & Sharif, 2013, lk 69–72)

Enne 1970. aastaid nägid kohtunikud ja politseiametnikud naiste väärkohtlemist tühise õigusrikkumisena – perevägivalla esinedes käskisid politseinikud meestel rahuneda ja naistel lõpetada meeste tüütamine. Kohtuasjadeni jõudsid vaid üksikud juhtumid. Naistevastase vägivalla laialdasem esinemissagedus dokumenteeriti feministide poolt 1970. aastatel. Nad määratlesid naise füüsilist rünnakut kui ühte äärmust meeste püüdlustes naiste üle domineerida ja väitsid, et tahtevastane suguühtesse astumine on vägivald, mitte seksuaalvahekord. Feministid asutasid varjupaiku, kus naised saaksid koduse vägivalla eest varjuda. Samuti nõudsid nad politseilt naiste kaitsmiseks rohkem pingutusi ja toetasid kohtus vägivalla all kannatavaid naisi. (Clark, 2011, lk 193)

Lähisuhtevägivalla käsitlemisel on oluline eristada omavahel perevägivalla ja peretüli mõistet. Peretüli on samaväärsete partnerite vahel toimuv situatsiooniline verbaalne

konflikt, mis väljendub vaidluse, vastasseisu ning poolte vaheliste erimeelsustega. See võib lõppeda ühe osapoole tagasi tõmbumise või kompromissiga, kuid mitte kunagi vägivalla kasutamisega. (Selliov & Valberg, 2018, lk 6)

Lähisuhtevägivalla mõiste defineerib naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (2017) artikkel 3b: „Perevägivald – igasugused füüsilise, seksuaalse, psüühilise ja majandusliku vägivalla aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallaakti toimepanija elab või on elanud ohvriga samas elukohas.“ Lisaks selgitavad Linno jt (2011, lk 4), et lähisuhtevägivallaks (ka perevägivallaks) nimetatakse igasugust vägivalda, mis toimub intiimsuhetes olevate või varasemalt olnud partnerite, seadusega tulenevalt omavahel seotud inimeste ning veresuguluses olevate isikute vahel. Seega võivad lähisuhtevägivalla ohvriteks olla nii naised, mehed kui lapsed. Lisaks paarisuhtele, loetakse lähisuhtevägivallaks selliseid vägivaldseid juhtumeid, mis toimuvad ülenevate ja alanevate kooselavate sugulaste vahel (vanavanemad, vanemad, lapsed, õed, vennad). Perevägivald leiab aset kõikides vanuserühmades, olenemata soost, seksuaalsest orientatsioonist ning majanduslikust või kultuurilisest staatusest (Rolle *et al.*, 2019, lk 1).

Sanjel (2015, lk 180) jagab lähisuhtevägivalla liigid järgnevalt:

- emotsionaalne vägivald,
- füüsiline vägivald,
- seksuaalne vägivald,
- majanduslik vägivald.

Emotsionaalne vägivald (nimetatakse veel vaimne või psüühiline vägivald) väljendub verbaalselt või mitteverbaalselt, mille tagajärjel tunneb inimene end hingeliselt halvasti ning langeb tema eneseväärikus. Tegemist on kõige levinuma vägivalla liigiga, mis sageli avaldub koos erinevate vägivaldsete käitumise vormidega. Ohvrid hindavad emotsionaalset vägivalda kõige raskemini talutavaks vägivalla liigiks, sest see on mentaalne, igapäevane ning teistele inimestele märkamatu. Emotsionaalse vägivalla väljendusviisideks võivad olla: sõimamine, karjumine, sildistamine, ähvardamine,

ahistamine, jälitamine, kritiseerimine, kontrollimine, manipuleerimine, sotsiaalne tõrjutus või eraldatus, armukadedus, süüdistamine ning alandamine. (Linno *et al.*, 2011, lk 6)

Füüsiline vägivald on lähisuhtevägivalla liikidest kõige sagedamini ära tuntav, sest enamasti jäävad ohvri kehale vägivallast tingitud vigastused. Selleks võivad olla verevalumid, kriimustused, paistetused, erinevad haavad, samuti põletus- ja torkejäljed ning luumurrud. Selle vägivalla liigi puhul on võimalik, et ohvri kehale ei jää peale füüsilise jõu kasutamist nähtavaid jälgi. Näiteks kui tegemist on sisemiste vigastustega või peatraumadega. Vigastused jäävad aga sageli ravimata, sest ohver ei julge või ei saa arsti poole pöörduda, kartes vägivallatseja reageeringut. Füüsiliseks vägivallaks loetakse veel füüsilist hooletusse jätmist, kus vägivallatseja sunnib ohvrit nälgima, sööma-jooma ebasüüdsaid asju või taluma äärmuslike temperatuure. (Slabbert & Green, 2013, lk 234–237)

Seksuaalne vägivald on igasugune seksuaalse alatooniga akt või käitumine, mis alandab teist inimest ning mis toimub vastu tema tahtmist. Siinhulgas on mõeldud seksuaalseid puudutusi, peale surutust, ebamugavaid märkuseid, sunnitud suguühet, vägistamist ning intiimses kehapiirkonnas valu tekitamist. Paarisuhtes on oluline partnerite omavaheline usaldus, vaba tahe ning üksteisega arvestamine. See ei tähenda, et oleks kohustus nõustuda või alluda kõikide partneri seksuaalsete soovidega. Ometi on selline arusaam kaua aega valitsenud, mistõttu võib seksuaalne vägivald olla palju levinum ning varjatum kui seda siiani on arvatud. (Linno *et al.*, 2011, lk 6)

Majandusliku vägivalla avaldudes kontrollib vägivallatseja partneri rahalisi sissetulekuid ning nende kasutamist. Sellest põhjustatuna on ohvrid raskes olukorras, kus nad ei suuda tagada enda iseseisvat toimetulekut ning on materiaalselt sõltuvad vägivallatsejast. Majanduslik vägivald võib väljenduda raha või pangakaardi äravõtmises, partneri rahaliste tehingute pidevas kontrollis ja kriitikas, ostude ning muude tehingute piiramises, elatisraha maksmata jätmises, vara ümberkirjutamises, ebaseaduslike tehingute tegemise sundimises või võlgade tekitamises. (Haljand, 2018, lk 23–25)

Lisaks eeltoodud vägivalla liikidele saab vägivalda eristada selle toimumise kontekstist lähtuvalt – ekspressiivseks ja instrumentaalseks. Ekspressiivse vägivalla puhul puuduvad inimesel oskused probleemolukordi või konflikte rahulikult ning verbaalselt lahendada.

Selle vägivalda tüübi põhjustajaks on sageli äkkviha, varasemad lahendamata jäänud tülid, ärevus ning depressioon. Tingituna sellest, et inimene ei oska frustratsioonis end muul moel väljendada, kasutab ta enda negatiivsete emotsioonide välja elamiseks vägivalda oma lähedase inimese suhtes. Viha möödudes püütakse oma vägivaldset käitumist möönda või heastada. Paraku on see ajutine ning raskete olukordade ilmnemisel on vägivaldne käitumine korduv. (Linno *et al.*, 2011, lk 6) Instrumentaalne vägivald on seotud võimu ja domineerimise vajadusega, ajendatuna kontrolli kaotamise tundest, kus partneri osas kasutatakse vägivalda teadlikult oma üleoleku ning võimu demonstreerimiseks. Füüsilise kahju tekitamine ei ole siinkohal agressori peamine eesmärk, küll aga võib ta alati vägivalda kasutada siis kui see on vajalik soovitud tulemuste saavutamiseks. Instrumentaalne vägivald võimendub ajaga, on sageli süstemaatiline ning võib endaga kaasa tuua väga raskeid tagajärgi. Ohvrit hirmutatakse ja kurnatakse, tekitades talle raskeid tervisekahjustusi või põhjustatakse tema surma. (Pecino-Latorre *et al.*, 2019, lk 2)

Vägivalda tekkimisel ei ole teaduslikult kinnitatud ühte kindlat teooriat või põhjust. Pigem kirjeldavad perevägivalda juhtumeid erinevate soodustavate tegurite koosmõju, esinedes sageli koos ega võimalda klassifitseerimist üksiknäitajate põhjal. Üheks soodustavaks teguriks on alkoholi tarvitamine. Alkohol ise vägivalda ei tekita vaid nihutab mõnuaineid tarbinud inimese piire ja tunnetust tavapäraest normidest kaugemale kui see on kaines olekus. (Kornejeva, 2015, lk 9–11) Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti poolt 2014. aastal läbi viidud naistevastase vägivalda uuringust selgub, et suurem tõenäosus emotsionaalse vägivalda tekkeks on siis kui vägivallatseja on pidevalt alkoholijoobes (Selliov & Valberg, 2018, lk 29). Lisaks alkoholile võib vägivalda tekkimist soodustada veel vägivallatseja varasem vägivalda kogemus lapsepõlves, emotsionaalse tähelepanu või läheduse puudumine nii lapse- kui ka täiskasvanu eas, sotsiaalsete oskuste puudumine, elustiil, positsioon ühiskonnas, tervise probleemid, pereliikmete tervislikud seisundid, madal haridustase, tööpuudus, vaesus ning mitterahuldavad elamistingimused. (Kornejeva, 2015, lk 9–11)

Perevägivalda nimetatakse varjatud kuriteoliigiks, sest enamasti jääb see kõrvalistele isikutele märkamatuks ega pälvi avalikku tähelepanu. Seda põhjusel, et kodudes aset leidvates vägivalda juhtumites ei ole pealtnägijaid ning pereliikmed kardavad või

häbenevad oma muredest rääkida. Ohvrid ise nimetavad emotsionaalset vägivalda kõige raskemini talutavaks vägivalda liigiks, sest vägivald on pidev ja kõrvalistele isikutele märkamatu. Vägivalla tekkimist võivad soodustada erinevad tegurid, mistõttu ei leidu lähisuhtevägivald ühist selgitust, mis täpsemalt vallandab inimeses vägivaldse käitumise oma pere ja lähedaste vastu.

1.2. Vägivaldse käitumise mõju ja tagajärjed ohvri ning pereliikmete vaimsele tervisele

Inimese primitiivsed sotsiaalsed oskused on 21. sajandiks vahetunud intellektuaalsel tasandil mõtlemise ja mõistmise vastu. Ometi on vägivald jätkuvalt üks väljendusviis tsiviliseeritud ühiskonnas. Ainus muutus on see, et tänasel päeval suunab inimene teadlikult sellele valdkonnale rohkem tähelepanu. Vägivalla mõjul ohvritele ja lastele on hakatud nägema konkreetseid seoseid edaspidise hälbiva käitumise või vaimse tervise häirete tekkimisel nii indiviidi kui ühiskonna tasandil laiemalt.

Aastakümneid on levinud mõtteviis, et kodus toimuv on peresisene asi, millest kusagil mujal ei räägita. See on sageli põhjuseks, miks ohvrid ei julge abi otsida. Lisaks avalikule huvile kardetakse vägivallatseja kättemaksu. Kuigi ka mehed võivad naiste poolt olla väärkoheldud, on siiski domineerivad need juhtumid, kus vägivallatsejaks on mees. Lisaks on vägivald levinud erinevates vanuserühmades. USA's läbi viidud uuringutest on selgunud, et lähisuhtevägivald mõjutab igat neljandat naist ning mõju ohvritele toob endaga kaasa mitmeid kriitilisi tagajärgi: madal enesehinnang, süütunne, lootusetus ja abitus, mis omakorda põhjustavad erinevaid vaimse tervise häireid ning toimetulekuraskusi. (Rolle *et al.*, 2019, lk 1–2)

Lähisuhtevägivald mõjutab ohvrit läbi erinevate aspektide. Lisaks füüsilisele tervisele on ohustatud ohvri vaimne tervis, majanduslik toimetulek ja sotsiaalne heaolu. Emotsionaalne tasakaalutus võib jätkuda kui inimene on vägivaldsest suhtest lahkunud. (Sepper & Kadarik, 2020, lk 11) Psühholoogiline vägivald on lähisuhtevägivalda kõige levinum vorm nii USA's kui Euroopas. See on pannud seadusandjad kriminaliseerima psühholoogilise vägivalda kui iseseisva kuriteo, muutes selle sama karistatavaks kui seda on füüsiline vägivald. (Dokkedahl *et al.*, 2019, lk 1) Eestis vastu võetud naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni

(2017) artiklis 33 on selgitatud: „Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et inimese psüühilist terviklikkust tõsiselt kahjustav tahtlik tegu, mis pannakse toime sundi või ähvardusi kasutades, oleks kriminaliseeritud.“ Seega nähakse maailmas laiemalt, et perevägivald põhjustab ohvrile ulatuslikke tervisekahjustusi ning vaimse tervise häireid. Siinkohal tuleb arvestada mitmeid komponente nagu näiteks vägivalda sagedus, kestvus aja jooksul ning selle raskusaste, kuidas vägivalda tõlgendati ja kas seda tajuti väärkohtlemisena. Sagedamini kurvadavad kannatanud post-traumaatilise stressihäire sümptomite üle, mida on tuvastatud 31–84% lähisuhtevägivallaga kokku puutunud naistest. Tegemist on traumaga, mis võib tekkida nii vägivalda kogenu endal kui vägivalda pealt näinud pereliikmel. Sellest tulenevalt võib esineda ärevus, keskendumisraskused, depressioon, unehäired ning mõnuainete sõltuvus. Lisaks kaasneb igapäevane abitus, häbi ja süütunne. Nimetatud tagajärjed on enamasti põhjustatud pidevatest solvangutest, halvustamisest, alandamisest ning hirmu tundest. (Dokkedahl *et al.*, 2019, lk 1–2)

Depressiooni sümptomid jagunevad vägivalda kogenu naiste sõnul kolmeks:

- nutmine ja väsimustunne,
- raskused otsuste langetamisel,
- raskused igapäevaste toimingute tegemisel (Delara, 2016, lk 119–120).

Üks sagedamatest probleemidest, mida vägivalda kogenu nimetavad on ärevushäire, mil tuntakse pidevat hirmu enda, oma laste, lähedaste ja lemmikloomade, samuti materiaalse vara osas terviklikult. Isegi siis kui konfliktne situatsioon või vägivalda kasutamine on lõppenud, tajub ohver jätkuvalt ärevust ning kardab, et toimunu võib kohe uuesti juhtuda. Inimese organism reageerib sellisele seisundile nii nagu oleks oht endiselt olemas. Muretsemine vägivalda kordumise pärast on igapäevane, halvates ohvri mõtlemise- ja tegutsemisevõime. Ligikaudu pooled uuringutes osalenud ohvritest ütlevad, et neil ei ole mingit kontrolli oma elu üle. Pidev hirm ja muremõtted võivad kannatanu viia lõpuks suitsidaalsuseni. (Delara, 2016, lk 119–120)

Vägivalda mõju ohvrite vaimsele tervisele põhjustab omakorda märkimisväärselt suuremat tervishoiuteenuste kasutamist ja maksumust. Erinevad vaimse tervise keskused USA's on andud soovitusi, et lisaks vägivalda tagajärgedega tegelemisele on kindlasti

vaja suuremat tähelepanu pöörata juhtumite varajasele ennetamisele. Haigusi ära hoida on tunduvalt odavam kui neid ravida, seda enam, et sageli on ohvri vaimne tervis niivõrd pöördumatult kahjustatud, et avalduvaid sümptomeid saab ajutiselt vaid leevendada. (Delara, 2016, lk 119–120) Eestis on psühhiaatrilise abi vajadus samuti aastate jooksul tõusnud. Kui 2015. aastal pöördus psühhiaatri ambulatoorsele vastuvõtule esmakordselt 88 162 inimest, siis 2019. aastal 94 603 inimest (Tervise Arengu Instituut, 2020). Vaimse tervise strateegias 2016–2025 tuuakse välja, et perevägivald on tõsine vaimse tervise riskitegur, mistõttu tuleb vägivalda ohvreid igakülgset toetada ning neile õigeaegselt abi osutada (Eesti vaimse tervise ja heaolu koalitsioon, 2016, lk 29–30).

Perevägivalda juhtumeid uurides on leitud, et koduseinte vahel toimival vägivaldal ei ole oluline mõju ainult ohvrile, vaid ka teistele pereliikmetele ja lastele. Lapsed, kes on koduse vägivalda tunnistajateks, saavad kogemust emotsionaalse trauma, mis mõjutab nende normaalset arengut, heaolu, sotsiaalsust ja toimetulekut tulevikus. (Rolle *et al.*, 2019, lk 1–2) Tunnistajaks olemine tähendab nii vägivalda pealt nägemist, pealt kuulmist kui hilisemat tagajärgede nägemist (Salla & Raudsepp, 2019, lk 71–75). Põhjustatud kahju mõju ja ulatus sõltub lapse vanusest (vt tabel 1).

Tabel 1. Perevägivalda tunnistamiseks olemise võimalikud mõjud lastele

Vanus	Mõju
Imik	Turvalise seotuse saavutamise häired Uneprobleemid Toitumisprobleemid Füüsiliste vigastuste oht
Koolieelikud	Turvatunde puudumine Eraldatuse ja võõraste kartus Regressiivne käitumine (nt enurees, põidla imemine) Unetus, ärrituvus, karjumine, peitu pugemine
Koolis käivad lapsed	Enesesüüdistamine ja häbi, vähene sotsiaalsus Somaatilised kaebused (nt kõhu- ja peavalud) Agressiivsus, halb edasijõudmine koolis Regressiivne käitumine
Noorukid	Konfliktid suhted vanematega Kriminaalne käitumine, koolist puudumine Uimastite tarvitamine jm riskikäitumine Varajane seksuaalelu alustamine

Allikas: Salla & Raudsepp, 2019, lk 72

Kui tänased hoiakud pooldavad lastekasvatamisel mittekarakteristlike meetmeid ja kiusamise vaba kasvukeskkonda, siis sageli jäetakse tähelepanuta vägivalda kaudne

kogemine. Kodust vägivalda pealt nägev laps on alati kannatanu ning sellisel juhul tuleb esikohale seada lapse õigused, huvid ja heaolu (Haava, 2015, lk 28). Alates 2015. aastast loetakse lähisuhtevägivalla kuritegude kvalifitseerimisel ja menetlemisel raskendavaks asjaoluks lapse juuresolek (Ahven & Surva, 2014, lk 1). Lapsepõlves kogetu kandub sageli inimesega edasi tema suhetesse ja nii on tõenäoline, et vägivalla tunnistajaks olnud poisslaps astub tulevikus vägivallatseja rolli ning tüdrukud valivad täiskasvanuna alateadlikult oma partneriks domineeriva kaaslase. Laste puhul, kes peavad lisaks vanemate vahelistele keerulistele olukordadele taluma nende poolset väärkohtlemist, on tagajärjed veelgi raskemad. Siinkohal on oluline kuivõrd kiiresti või kas üldse kodust vägivalda märgatakse ja abi osutatakse ning kuivõrd tõhusad on sekkumiseviisid. (Salla & Raudsepp, 2019, lk 71–75)

Lisaks kogetud vägivallale kasutavad vanemad järjest enam lapsi ära üksteisega manipuleerimiseks. Lapsed on väga kergesti mõjutatavad ning armastavad oma vanemaid tingimusteta. Kui üks vanem halvustab teist vanemat lapse kuuldes, on lapsel keeruline mõista, miks talle kallid inimesed sellisel viisil käituvad ega tea, kuidas peaks sellises olukorras toimima. Sellistel puhkudel on vajalik kõrvaline sekkumine, tagamaks lapse turvatunde ja heaolu. Paraku esineb juhtumeid, kus vanemate vahelised konfliktid ja suhete klaarimised kestavad aastaid. (Salla & Raudsepp, 2019, lk 71–75)

Kokkuvõtteks saab öelda, et vaimsel tervisel on otsene seos inimese heaolu, toimetuleku ja eneseteostuse vahel. Psühholoogilised probleemid on sageli kõige levinumateks sümptomiteks, mis lähisuhtevägivalla ohvritel ning vägivalda pealt näinud pereliikmetel tekivad. Emotsionaalselt haavatud kannatanud katkestavad oma haridustee, lõpetavad töötamise ning suhtlemise väljaspool kodu asuva maailmaga. Sellest tekib omakorda järjekordne muster, kus kannatanul puudub iseseisev majanduslik stabiilsus, mis näitabki, et sageli on vägivalla tüübid ning saabuval tagajärjed omavahel põimunud. Vaimse tervise häireid võib tekkida kõikide erinevate vägivalla liikide puhul, sest need seisundid on inimese emotsionaalsele stabiilsusele raskesti talutavad. Seega on mõju ja tagajärjed sageli kombinatsioon erinevate vägivalla liikide kogemisel. Põhjusel, et vaimse tervisega seonduvad probleemid võivad tekkida märkamatuks ning olla ravimisel pöördumatud, on väga oluline osata vägivalla tundemärke võimalikult varakult märgata ning abi osutada.

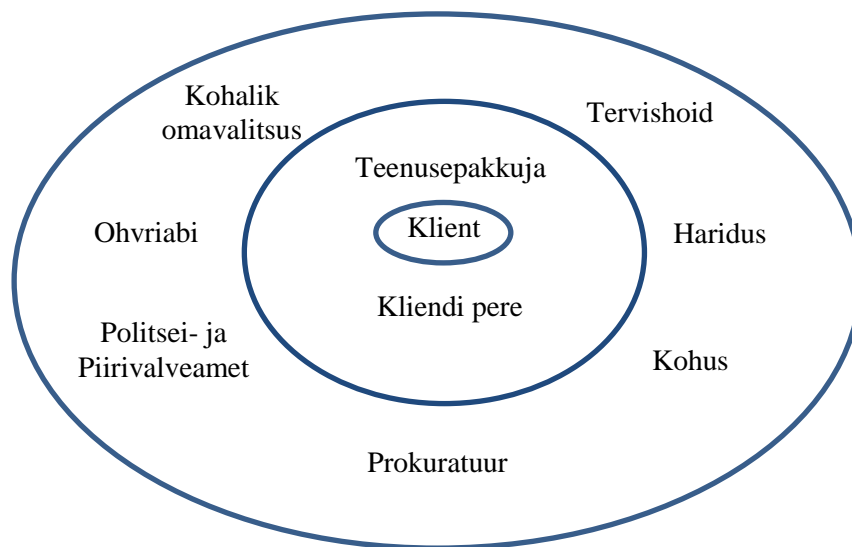
1.3. Politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalused lähisuhtevägivalla juhtumites

Lähisuhtevägivalla tagajärgedega on tegeletud piisavalt kaua, et märgata selles kasvavat sotsiaalseid probleeme. Perevägivalla põhjuste välja selgitamiseks ning juhtumite ennetamiseks tuleb probleemiga tegeleda süvitsi, selgitamaks, miks vägivald antud keskkonnas on tekkinud, mis seda soodustab, milline on vägivallatseja ja pere taust ning mida ette võtta, et seda mustrit muuta.

Lähisuhtevägivallaga tegelemine on mahukas valdkond, mis eeldab asutuste ülest koostööd, et tulemused oleksid võimalikud tõhusad ja lahendused jätkusuutlikud. Probleemiga tegelemine tähendab nii võimalike juhtumite ära hoidmist kui tagajärgedega silmitsi seismist. Organisatsioonide vaheline koostöö peab olema aktiivne, regulaarne ja tulemustele orienteeritud. Selleks on vajalik, et iga organisatsioon teadvustaks, millised on valdkonnale pandud ülesanded ja vastutusala. Eelkõige oodatakse koostööd tervishoiu-, sotsiaal-, hariduse- ning õiguskaitsevaldkonna spetsialistidelt, sealhulgas omavalitsustelt ja vabariigilt. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 5–7)

Koostöö tähendab mitme osapoole (organisatsiooni, indiviidi) ressursilist panustamist ja pühendumist ühise eesmärgi saavutamisel (Haava, 2015, lk 36). Edukad lahendused eeldavad koostööpartnerite vahelist vahetut kommunikatsiooni ning võrgustikutööd nii kogukonnaga suhtlemisel, menetluste läbiviimisel, perekonna toetamisel kui teenuste osutamisel. Võrgustikutöö käigus jagatakse omavahel olulist infot ning leitakse üheskoos sobivamad meetodid hätta sattunud inimese abistamiseks. Sel viisil on kõik tegevused omavahel tihedalt seotud, alustades abivajaja vajaduste väljaselgitamisest lõpetades võrgustikuliikmete koolitamisega. (Medar *et al.*, 2012, lk 7) Lähisuhtevägivallaga seonduvates võrgustikes võiks osaleda: politsei, kohalik omavalitsus, tervishoiuasutus, ohvriabi, naiste tugikeskus, kriminaalhooldus ja teised juhtumipõhiselt seotud asutused. Võrgustiku toimimise eelduseks on kõikide osapoolte arusaam taustsüsteemist ja vägivallast. Koostöö soodustamiseks on vajalik ametnike koolitamine, juhtumite hilisem hindamine ning tagasisidestamine, et selguksid nii edulood kui koostööd puudutavad kitsaskohad. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 18–19) Sotsiaalkindlustusamet on 2017. aastal kaardistanud vägivalla ohvri huvigruppide kaardi, millelt selgub, et politsei, kohalik

omavalitsus ning ohvriabi on vägivalla all kannatanule (kliendile) lähimaks lüliks, kes ohvrit saab abistada (vt joonis 1).

Joonis 1. Huvigruppide kaart. Allikas: Salliov & Valberg, 2018, lk 47

Üheks koostöö alustalaks on kannatanu usaldus spetsialistide suhtes, mis on paljuski seotud sellega, millal ja millisel viisil abi osutatakse. Igasugune sildistav või süüdistav hoiak ohvri aadressil takistab kvaliteetse teenuse osutamist ning võib juhtuda, et sellise kogemuse puhul ei otsi kannatanu enam kunagi tuge. Abi peab olema kättesaadav igale soovijale ning selleks, et abivajajani õigel ajal jõuda, tuleb organisatsioonidel ise vägivallale viitavaid ilminguid märgata. Sellest, kuidas ohvriga suheldakse sõltub nii ohvri koostöövalmidus, juhtumite tulemuslikkus kui inimese taastumine vägivallast. (Kass, 2014, lk 11)

Kuigi vägivalla juhtumite vähendamine on valdkondade ülene eesmärk, siis igal organisatsioonil on selleks kindlad meetodid ja ülesanded täita. Lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel on kohaliku omavalitsuse ülesanneteks probleemide lahendamine, nõustamisteenuste ja kompetentsi pakkumine, koostöövalmidus, järjepidevus ning laste puhul nende huvidest lähtumine. Politsei ülesanneteks turvalise keskkonna tagamine, ohvrite julgustamine ja toetamine, koostöövalmidus, info jagamine, riskide maandamine ning konfidentsiaalsus. (Salliov & Valberg, 2018, lk 49–50)

Järgnevalt tutvustatakse lähemalt politsei ja kohaliku omavalitsuse võimalusi vägivalla teate lahendamisel. Politsei- ja Piirivalveamet on viimastel aastatel pööranud

perevägivalla lahendamisele süvendatud tähelepanu. Lähisuhtevägivalla väljakutse puhul on politseiametnike esmasteks tegevusteks sündmuskohal turvalisuse tagamine, olustiku väljaselgitamine ja edasise abi osutamine. Sündmuskohal täidetakse lähisuhtevägivalla infoleht, mis edastatakse esimesel võimalusel ohvriabitöötajale. Abivajavast isikust teavitatakse kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajat, kes tegeleb perekonna edasise toimetuleku, teenuste pakkumise ning võrgustikutöö korraldamisega. (Linno *et al.*, 2011, lk 32) Kui vägivald on toime pandud lapse vastu või tema juuresolekul, on politseinikul kohustus esimesel võimalusel teavitada piirkondlikku lastekaitsetöötajat (Haava, 2015, lk 28). Politseinikud ise on arvamusel, et kui vägivaldajuhtumite puhul menetlust ei alustata, siis on edasised juhtumiga tegelemise võimalused politseinikel piiratud. Sageli on aga ohvritel vaja aega oma loo rääkimiseks ning tagant kiirustamine ja partneri, pereliikme kohtulik karistamine ei ole sugugi see, mida kannatanu ootab. (Kass, 2014, lk 11)

Lähisuhtevägivalla juhtumite varajaseks märkamiseks ning tulemuslikuks lahendamiseks on politseitöö alustalaks usaldusväärsed suhted kogukonna ja politsei vahel. Probleemide kaardistamine ja info kogumine käib käsikäes vastastikkuse usaldusega, eeldusel, et politseinik on hea suhtleja, tundes huvi, mida kogukond politseilt ootab (United States Department of Justice, 2017, lk 1–2). Kogukonnakeskne politseitöö on üks meetod näha kuritegude taga põhjuseid ja probleeme kogukonnas laiemalt. Õigusrikkumiste ennetamiseks on oluline kiire infovahetus oma kogukonna liikmetega, samuti suhtlemine nii avaliku kui erasektoriga, sest turvalisus algab rohujuure tasandilt, kus igaüks panustab. (Suve *et al.*, 2015, lk 29–32)

Kogukonnakeskse (samuti piirkondliku) politseitöö eesmärk on politsei ja kogukonna lähendamine, turvalisusega seonduvate probleemide avastamine ja lahendamine ning koostöö arendamine kohaliku omavalitsuse, piirkondlike asutuste ning ettevõtetega. Piirkondliku politseitööga tegelevad Eestis piirkonna- ja noorsoopolitseinikud, kelle haldusalaks territoriaalselt on kohaliku omavalituse piirkond. Elanike jaoks on oluline, et piirkonnapolitseinik oleks usaldusväärne ja tuttav inimene, kes on teadlik kogukonnas toimuvatest igapäevastest sündmustest ning piirkonnas käsitlevatest probleemidest. Eelkõige peab ametnik olema hea suhtleja, kes soovib inimesi abistada ja piirkondliku elu turvalisemaks muuta. Selleks on oluline, et piirkonnapolitseinik oleks mobiilne ja viibiks oma inimeste keskel. Kohtuks erinevate sihtgruppide, ühenduste ja liikumistega,

et saada vahetu info toimuvast. Sel viisil saab politseinik tõsta inimeste teadlikkust, julgustamaks neid probleeme märkama ning sekkuma. Sama oluline on partnerlus ja usaldussuhe kohalike omavalitsuste ametnike ning ettevõtjatega, et info liikumine toimuks mitmes suunas ja kogukonnas tekkivad probleemid jõuaksid kiiremini lahendusteni. (Novikov, 2011, 9–11)

Kogukondlik politseitöö tegeleb paljuski õigusrikkumiste ennetamisega ja sotsiaalsete probleemide välja selgitamisega. See eeldab detsentraliseeritud tööjaotust ning tuginemist erinevatele koostöövormidele. Postmodernse ühiskondliku korra ja individuaalse käitumise probleemide lahendamiseks peaksid avalikud organisatsioonid tegutsema rohkem kogukonna tasandil. See tähendab, et seatud eesmärgid tuleb ellu viia väiksemates piirkondades mitte ainult suuremates linnades. Selline strateegia aitab kaasa avatuma ja usaldusväärsema organisatsiooni tekkimisele, kus püüeldakse püsivate võrgustike loomisele. (Suve *et al.*, 2015, lk 32)

Lisaks politseinikele puutuvad lähisuhtevägivalla juhtumitega kokku kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad. Sotsiaaltöös põhinetakse inimõigustel ja sotsiaalsel õiglusel, mis tähendab, et igal inimesel on õigus autonoomiale, olla ühiskonnaelus kaasatud ning kaitstud diskrimineerimise eest. Seetõttu on Euroopas valitsev suundumus keskenduda sotsiaaltöös nende klientide juhendamisele ja abistamisele, kellel on raskusi oma elu korraldamisel ning ühiskonnas osalemisel. (Ewijk, 2016, 7–8) Üha enam seostatakse sotsiaaltööd kogukonnakesksuse ja partnerlusega, kus inimese eest hoolitsemisel kaasatakse ümbritsev naabruskond, leidmaks parimad lahendused kasutades kogukonna tugevusi ja ressursse. Selline mõtteviis annab võimaluse sotsiaalsete võrgustikkude tekkimisele, kus inimesed saavad tegutseda koos üksteist toetades, kaasates lahenduste leidmise protsessi erinevate organisatsioonide spetsialistid. (Wilken, 2016, 9–10)

Vägivalla tagajärjel tekkivate vaimse tervise probleemidega tegelemiseks ja toimetuleku stabiliseerimiseks vajavad ohvrid sageli sotsiaaltöötaja tuge ja abi (Tarshis & Baird, 2019, lk 90). Seetõttu peaks info kodusest vägivallast jõudma võimalikult kiiresti piirkondliku sotsiaaltöötajani. Spetsiaalsete tugiteenuste pakkumine perevägivalla all kannatavatele ohvritele on hädavajalik vägivallast taastumiseks ja uue elu ülesehitamiseks (Burkevica *et al.*, 2012, lk 55). Abi võimaldamise eelduseks on sotsiaaltöötaja teadlikkus,

märkamaks, millised tundemärgid vägivallale viitavad (Robbins *et al.*, 2016, lk 131). Eestis läbiviidud uuringutest on selgunud, et 2/3 lastega töötavatest spetsialistidest ei ole väärkoheldud lapsest kedagi teavitanud. Põhjuseks, et oma kahtlustes ei olda kindlad või ei omata piisavalt infot, kuhu selliste kahtlustega pöörduda. Nii võib juhtuda, et vägivald kodudes on korduv ning ohver teistkordselt ametniku juurde, kes tema muret näha ei oska, abi otsima ei tule. Ometi on sotsiaalasutused sagedasemad, kuhu vägivallaohver erinevate probleemidega pöördub. Seetõttu on vajalik, et spetsialistid oskaksid vägivallale viitavaid märke ära tunda ja teaksid, kuidas edasi toimida. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 8–17)

Sotsiaaltöö on viimaste aastakümnete jooksul arenenud mitmetesse uutesse valdkondadesse nagu näiteks haridus- ja meditsiiniuasutused ning siseturvalisusega tegelevad organisatsioonid. Näiteks 50–90% USA`'s saabuvatest hädaabikõnedest on seotud sotsiaalsete probleemidega, mis on aluseks, et politseijaoskondadesse on tööle võetud sotsiaaltöötajad, kes selliseid väljakutseid aitavad politseinikel lahendada. (Patterson, 2012) Eestis laekuvad perevägivalla teated Häirekeskusele enamasti töövälisel ajal, ajavahemikul 18.00–23.00 (Selliov & Valberg, 2018). Ometi on just sotsiaalsed probleemid sageli põhjuseks, miks inimene satub politsei vaatevälja (Lamin & Teboh, 2016, lk 1).

USA`'s läbiviidud uuringute põhjal selgus, et inimeste vaheline vägivald on kõige sagedasem sotsiaalne probleem, mida politseinikud ja sotsiaaltöötajad koostöös lahendavad. Politseinike ülesandeks on ohu tõrjumine ning sotsiaaltöötaja tegeleb inimese abivajaduse väljaselgitamise ning sobivate teenuste leidmisega. Mõlema organisatsiooni tegevuse eesmärk on inimeste abistamine ning edasisele toimetulekule suunamine. Sellest tulenevalt on oluline, et organisatsioonid tutvuksid koostööpartnerite strateegiatega, selgitamaks välja kattuvad probleemid, mille lahendamisel saab üksteist abistada ja koos tegutseda. Teadlikkuse tõstmine on vajalik, sest nii politseinikud kui sotsiaaltöötajad lahendavad sageli sarnaseid sotsiaalseid probleeme. (Patterson & Swan, 2019, lk 863). Ühiste tööülesannete täitmisel tuleb tähelepanu juhtida vastutuse jagamisele ja tegevuste planeerimisele, mil töökorraldus on sujuvam ning tulemuslikum. Lisaks parandab see ametnike vahelist suhtlemist ning võimekust abivajajateni jõudmisel. (Lee, 2019, lk 2)

Endise siseministri Andres Anvelti poolt 13.09.2018 esitatud valitsuskabineti nõupidamise memorandumis (Jakobson & Lee, 2018, lk 4), mis kajastab perevägivalda alla kannatanute kaitset, tuuakse välja, et lähisuhtevägivalda järelkontrolli kodukülastuse näol, tuleb läbi viia politsei ja sotsiaalvaldkonna koostöös. Selle raames hinnatakse riskide ja vägivalda soodustavate tegurite olemasolu ning kannatanute vajadusi. Ühised kodukülastused on vajalikud veel põhjusel, et ametnikud oleksid oma piirkonna probleemidega varakult kursis (Ward-Lasher *et al.*, 2017, lk 211–212). Samuti riskide hajutamiseks seonduvalt, eriti kui perekond on sotsiaaltöötajale võõras või kui eelnevalt on teada, et ametnike külastus ei ole peres oodatud. Kodukülastustel saadakse ülevaade kodusest olukorrast ja elamistingimustest, eriti kui peres kasvavad lapsed. Külastuse käigus hindab sotsiaaltöötaja, millist abi pere vajab ning kui kiiresti on vaja tegutseda. (Linno & Strömpl, 2011, lk 52–54)

Kogukonnakesksus ja võrgustikutöö on nii piirkonnapolitseiniku kui sotsiaaltöötaja töös olulised töömeetodid. Seda põhjusel, et sotsiaalsete probleemide lahendamisel esineb olukordi, millega tegelevad erinevate valdkondade inimesed ning milles ühe spetsialisti sekkumine ei ole piisav. Seetõttu on oluline, et ühe territoriaalse üksuse sotsiaal- ja lastekaitsetöötaja teeks regulaarset koostööd piirkonda teenindava piirkonna- ja noorsoopolitseinikuga. See eeldab pidevat teabevahetust, kokkusaamisi, ühiseid kodukülastusi ja võrgustikutööd. Tööd saadab edu vaid tingimusel, et mõlemad osapooled on koostööst huvitatud, neil on usaldusväärne ja pingevaba töösuhe, vägivallast ja selle ära hoidmisest ühine arusaam ning töötahe ja soov inimesi aidata.

1.4. Lähisuhtevägivaldaga seonduvate riskitegurite vähendamise ning ohvrite abistamise võimalused

Ohvrite abistamiseks ning vägivalda ennetamiseks on oluline tõsta inimeste teadlikkust lähisuhtevägivalda olemusest, tagajärgedest ning sekkumise võimalustest. Perevägivallast on hakatud rohkem rääkima läbi erinevate meediakanalite, kuid universaalsed tegevused ja ennetussõnumid jäävad abivajajate märkamiseks ja lahendusteni jõudmiseks liialt kaugeks, vajades konkreetsemaid meetmeid. Seega tuleks vägivalda tõkestamiseks tegutseda rohkem valikulistel ning näidustatud tasanditel.

Lähisuhtevägivalla ennetamiseks on omavalitsused kavandanud enamasti valikulisi ennetustegevusi. Näiteks alaealiste hälbiva käitumise ennetamine. Selleks tegeletakse erinevates vanuseastmetes laste ja noorte sotsiaalsete oskuste arendamisega läbi atraktiivse õppimise ja huviharidust soodustava vaba aja sisustamise. Pakutavate tegevustega soovitakse vähendada riske, mis võivad noore inimese viia kuritegelikule teele. Suunitletud, arendavad tegevused on efektiivne võimalus alaealiste õigusrikkumiste ja sotsiaalsete probleemide ära hoidmiseks. (Luuk *et al.*, 2014, lk 11–12) Töös lastega on sotsiaaltöömehhanika üheks töömeetodiks kollegiaalne töövorm, mille väljundiks võib olla laste ja perede heaolu komisjoni loomine. Komisjoni töö oleks suunatud lastekaitse töö tõhustamisele, sobib hästi aruteludeks ning infovahetuseks erinevate spetsialistide vahel. (Lauri, 2018, lk 44) Mis puudutab vägivalla juhtumeid, siis sotsiaalhoolekande seaduse (2015) §23, §30 ning §44 järgi on sotsiaaltöömehhanikul võimalik abivajajale pakkuda erinevaid vajaduspõhiseid sotsiaalteenuseid, nagu näiteks nõustamine, tugiisiku- või turvakoduteenus.

Organisatsiooni tasandil on üheks võimaluseks korduvate vägivalla juhtumite ära hoidmisel ning turvalisuse tõstmisel riskihindamine, mille kaudu selgitatakse välja võimalikud ohuallikad. Riskihindamise järel rakendatakse juhtumipõhiseid sekkumisvõimalusi ennetamiseks vägivalla kordumist. Riskide hindamisel on esmalt oluline riskitegurite kindlaks tegemine, seejärel nende mõõtmise ja omaduste ühendamine, millest kujuneb välja lõplik riskihinnang. Hindajaks on enamasti politseiametnik ja ohvriabitöötaja, samuti sotsiaaltööspetsialist, kes lähisuhtevägivalla ohvritega kokku puutub. Hindamise käigus selgitab ametnik nii oma töökogemuste kui vägivalda puudutava info põhjal, kui suur on tõenäosus, et vägivald võib selles peres edaspidi korduda ning millised on need ohutegurid, mis seda tõenäosust kinnitavad. See eeldab, et ametnik viib enne riski hindamist läbi planeeritud tegevusi (kohtumine pereliikmetega, kodukülastused, info kogumine), mis aitaksid ohte võimalikult täpselt tuvastada. Faktilist täpsust peetakse riskihindamise juures kõige olulisemaks aspektiks. (Svalin & Levander, 2019, lk 115–116)

Eestis on kasutusel riskihindamise küsimustik, mis koosneb 24 küsimusest, kus kõrgeks riskiks hinnatakse kui kannatanu annab küsimustiku täitmisel 14 või rohkem „jah“ vastust (Klaar, 2019, lk 28). Kõrge risk vägivallajuhtumites tähendab, et ohvri elu ja tervis on

pidevalt ohus ning selline seisnud mõjub kannatanule laastavalt (vt lisa 1). Tagajärjed peegelduvad sageli tervise probleemide tekkimises, raskes majanduslikus olukorras ning lähedastega katkenud suhetes (Klaar, 2019, lk 63). Kõrgeks riskiks loetakse vägivalda pealt nägevad lapsed (Uusma *et al.*, 2020, lk 41). Riskihindamise küsimustik täidetakse enamasti ohvriga koos ning selles küsitakse küsimusi vägivallatseja harjumuste, tervisliku seisundi, mõnuainete tarvitamise ja vägivalda kasutamise kohta. Samuti puudutavad küsimused ohvri tervist, hirme ja toimetulekut. Küsimustiku täitmise eesmärgiks on tagada ohvri turvalisus ja kaitse ning ennetada järgmisi võimalikke vägivalda juhtumeid. Kõrge riskiga juhtumid edastatakse võrgustiku põhisele töörühmale. Keskmise või madala riski puhul otsustab juhtumiga tegelev ametnik ise edasised tegevused, kaasates vajalikud koostööpartnerid. (Klaar, 2019, lk 28–30).

Lähisuhtevägivalda juhtumite puhul USA's on leitud, et kõige tõhusamaks lahenduseks on mitme asutuse omavahelise juhtumikorralduse meetod (MARAC – *Multi-Agency Risk Assessment Conference*). Selle kaudu selgitatakse välja kõrge riskiga vägivalda juhtumid ning otsitakse lahendusi võrgustikutöö meetodi abil. See tähendab, et mitme asutuse spetsialistid tutvuvad lähisuhtevägivalda juhtumi ning selles osaleva pere taustaga, jagavad kogemusi, praktikaid ja infot pakutavatest teenustest, mis võiksid seda pere aidata ja vägivalda lõpetada. (Robbins *et al.*, 2014, lk 389–390)

MARAC meetod on kasutusel ka Eestis ning selle projekti eesmärk on tegeleda kõrgest riskist tulenevate juhtumitega ning ohvrite turvalisuse tagamisega. Probleeme, mis juhtumite käigus selguvad ja lahendamist vajavad, on mitmeid. Enamasti on probleemideks vägivalda korduvus ning ohvri ja tema pereliikmete turvalisus. Samuti laste hooldusõiguste ning vara jagamine, ohvri takistused iseseisva elu alustamisel, töökoha puudumine, sõltuvustest vabanemine ning erinevad terviseiga seonduvad mured. Selles protsessis tuleb ohvrit toetada ning leida just talle sobilikumad abistamise viisid. Võrgustikutöö tõhusus peitub intensiivses asutuste vahelises koostöös, kus laual on rohkem võimalusi parimate lahenduste leidmiseks. (Uusma *et al.*, 2020, lk 41–42) Võrgustikutöö kaudu on võimalik efektiivsemalt koguda infot, kaardistada probleeme ning anda sisend usaldusväärseks partnerluseks teiste organisatsioonide spetsialistidega. Lahendustele orienteeritus ning mitmekülgse praktika jagamine loob head võimalused muutusteks ja abivajajate toetamiseks. (Gillieatt *et al.*, 2015, lk 338–339)

Juba 1980. aastatel nähti lisaks vägivallatseja kohtulikule karistamisele vajadust erinevate sekkumisprogrammide järele, mis oleksid tõhusad ja keskenduksid ohvri ohutuse tagamisele. Tänapäevaks on mitmed meetodid välja töötatud ja kasutusele võetud näiteks kriisimeeskonna ja ohvriabi teenus. (Maxwell *et al.*, 2020) Eestis on ohvriabi teenuse mõistet selgitatud ohvriabi seaduse (2004) § 3 lg 1 järgi: „Ohvriabi teenus /.../ on avalik teenus, mille eesmärgiks on kuriteo, hooletuse või halva kohtlemise või füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalda ohvriks langenud isikute toimetulekuvõime säilitamine või parandamine.“

Ohvriabi teenus seisneb ohvriabi seaduse (2004) § 3 lg 2 järgi:

- ohvri nõustamises,
- ohvri abistamises suhtlemises erinevate organisatsioonidega,
- turvalise majutuse tagamises,
- toitlustuse tagamises,
- tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamises,
- materiaalse abi andmises,
- psühholoogilise abi andmises,
- tõlketeenuses,
- muudes teenustest, mis on vajalikud ohvri füüsiliseks ja psühhosotsiaalseks taastumiseks.

Teenuse puhul on oluline info jagamine elanikkonnas ning eelkõige ohvrite ja nende lähedaste teadlikkuse tõstmine. Perevägivallaga seonduvate väljakutsete puhul on politseil kohustus tutvustada kannatanule ohvriabi teenuse võimalust ning tulenevalt politsei praktikast, edastatakse kannatanu nõusolekul tema andmed ohvriabi teenustajale viie tööpäeva raames. Ohvriabi teenustaja kasutab praktikas sagedamini nõustamist, psühholoogilise abi andmist ning abistab ohvrit riigiasutuste ja omavalitsusüksustega suhtlemisel. Ohvriabi teenusele pöördus 2016. aastal üle 6400 inimese. (Alver, 2017, lk 44–45) Politsei- ja Piirivalveamet (2021) poolt kogutud statistiliste andmete kohaselt registreeriti Eestis 2020. aastal kokku 16 377 lähisuhtevägivalda infoteadet, millest 4346 juhtumit puudus tegemist kuriteoga. Ligikaudu 82% juhtudel on vägivald toimunud ohvri kodus (Sallio & Valberg, 2018, lk 36). Kõige enam esines juhtumites paarisuhtevägivalda, kus vägivallatsejaks oli praegune või endine elukaaslane. Teadete

kogumist selgus, et 88% juhtumitest olid vägivallatsejateks mehed ning 27% juhtumitest ohvriks või vägivalla pealtnägijaks laps. (Justiitsministeerium, 2021)

Lisaks ohvriabile, on vägivalla all kannataval naisel võimalus pöörduda naiste tugikeskustesse, kus pakutakse abi ja toetust nii naistele kui nende lastele. Teenus sisaldab erinevaid nõustamise võimalusi, turvalist keskkonda ja majutust. Tugikeskused on avatud pea igas maakonnas ning tegutsevad ööpäevaringselt. (Alver, 2017, lk 42–43) Aastatel 2014–2017 pöördus tugikeskustesse keskmiselt 2000 naist aastas. Seksuaalse vägivalla ohvritel on võimalus pöörduda seksuaalvägivalla kriisiabikeskustesse, mis asuvad Tallinnas, Pärnus, Tartus ja Ida-Virumaal. Teenusega pakutakse ohvritele esmast nõustamist ning meditsiinilist läbivaatust. Samuti on Eestis ööpäevaringselt avatud kriisiabi telefon. (Sellio & Valberg, 2018, lk 37–38)

Vägivallaringist väljumine võib võtta palju aega ning sellel teekonnal on kõige olulisem ohvri toetamine. Riskitegurite väljaselgitamiseks ning korduvate juhtumite ära hoidmiseks on Eestis kasutusele võetud riskihindamise küsimustik. Küsimustiku täitmisel tuleb ametnikul olla täpne ning lähtuda etteantud küsimustest ja tööalastest kogemustest. Lõplikus riskianalüüsis selgub riski aste ning see, kuidas juhtumiga edasi tegelema hakatakse. Vägivallaga tegelemine ja ohvri abistamine on efektiivsem kohalikul tasandil, sest sel viisil on võimalik otse inimesteni jõuda. Seetõttu tuleb nii politseinikel kui kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajal teha pidevat koostööd, et abivajajat märgata ning talle vajalikku abi ja teenuseid võimaldada. Kui esmatähtis on vägivalla lõpetamine ja ohvrile turvatunde pakkumine, siis sama oluline on ohvri soovidega arvestamine. Juhul kui kannatanu ei soovi vägivallatseja juurest ära kolida, tuleb ametnikel sellega leppida ning püüda leida võimalused, kuidas klienti selles keskkonnas abistada.

2. UURIMUS POLITSEI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE KOOSTÖÖVÕIMALUSTEST LÄHISUHTEVÄGIVALLA JUHTUMITE LAHENDAMISEL VILJANDI MAAKONNAS

2.1. Lühiülevaade organisatsioonide töökorraldusest ning lähisuhtevägivalla statistilistest näitajatest Viljandimaal aastatel 2015–2020

Viljandi politseijaoskond täidab Eesti Vabariigi seadustest ja teistest õigusaktidest politseile tulenevaid ülesandeid, tegeledes sealhulgas avaliku korra tagamisega, süütegude ennetamise ja menetlemisega ning riikliku järelevalve teostamisega Viljandi maakonnas. Selleks, et politseitöö oleks kogukonnakeskne, efektiivne ja integreeritud, on Politsei- ja Piirivalveametis (PPA) loodud teenuspõhine juhtimine. Viljandi politseijaoskond koosneb kolmest grupist: patrulligrupp, menetlusgrupp ning piirkonnagrupp. Igal grupil on eesmärgistatud ja kooskõlastatud tegevused ning vastutusala, mille kaudu tagatakse piirkonnas elavate või viibivate isikute turvalisus, klienditeenus ja riiklik järelevalve. (M. Sass, suuline vestlus, 08.03.2021)

Töökorralduslikult on patrulligrupi põhiülesandeks kiireloomuliste süüteoteadete ja väljakutsete lahendamine. Menetlusgrupp tegeleb süüteoteadete menetlemisega ning piirkonnagrupp teostab kogukonnakeskset politseitööd. Lähisuhtevägivalla teadete puhul on esmasteks reageerijateks patrullpolitseinikud, kes tagavad sündmuskohal osapoolte turvalisuse, selgitavad esmased asjaolud ning täidavad lähisuhtevägivalla infolehe. Juhul kui toime on pandud isikuvastane süütegu (näiteks kehaline väärkohtlemine) alustab menetlusgrupp kriminaalmenetluse, mille uurimist juhib prokuratuur. Muudel juhtudel tegeleb juhtumiga edasi piirkonnagrupp, kus ametnik teavitab vägivallast ohvriabitöötajat ja kohaliku omavalitsuse (KOV) sotsiaaltöötajat, teostab korduva kodukülastuse ning

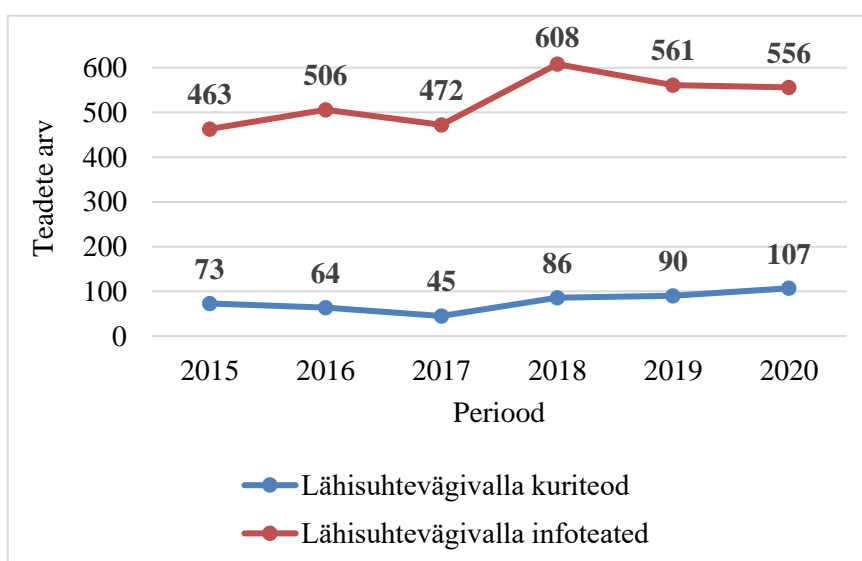
riskihindamise. Ametnike vaheline info jagamine toimub läbi ametlike kanalite, milleks on näiteks dokumendihaldussüsteem või andmebaas. Peale riskide hindamist, suunatakse kõrge riskiga juhtumid koostöös ohvriabitöötajaga MARAC võrgustikku. Keskmise või madala riski puhul tuleb politseinikul ametialaselt koostatud tööjuhendi ning varasemate töökogemuste põhjal otsustada, milliste töövõtetega ohtu peres võimalikult efektiivselt maandada ning ohvreid abistada. Mis puudutab lähisuhtevägivallaga seonduvaid ennetuslike tegevusi, siis need on korraldatud pigem riiklikul tasandil, kus PPA on välja andnud erinevaid teemakohaseid infovoldikuid ja avaldanud (sotsiaal)meedia artikleid. Samuti on eestkõnelejad osalenud raadio- ja telesaadetes. Kohalikul tasandil on ennetus üks osa piirkondlikust politseitööst, kus suheldakse erinevate sihtgruppidega, viiakse läbi loenguid ja vestlusringe. (M. Lill, suuline vestlus, 01.03.2021)

KOV põhimõtteks on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (1993) § 3 järgi kohaliku elu korraldamine, mis hõlmab kohalikele elanikele vajalike avalike hüvede ja teenuste võimaldamist ning piirkondlike küsimuste iseseisvat lahendamist. Kohaliku elu korraldamisel lähtutakse valla või linna arengukavast ja eelarvestrateegiast, kus püstitatud eesmärkideni peaksid viima kokkulepped ja planeeritud tegevused. Kohalikke omavalitsusi on Viljandi maakonnas kokku neli: Viljandi linn, Viljandi vald, Mulgi vald ja Põhja-Sakala vald. (Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+, 2019, lk 6) Viljandimaal elab 2020. aasta 1. jaanuari seisuga 46 161 inimest, kellest 17 104 elukoht on registreeritud Viljandi linnas (Statistikaamet, 2020).

Igas Viljandi maakonna omavalitsuses töötavad sotsiaaltöö- ja lastekaitse spetsialistid, kes vastutavad oma valdkonnale seatud ülesannete eest. Sotsiaaltöö põhieesmärgiks on säilitada ja parandada piirkonnas elavate inimeste toimetulekut ning elukvaliteeti, võimaldamaks neile ühiskonna elus osalemine selle täisväärtusliku liikmena. Sotsiaaltöö kohalikku korraldust juhib sotsiaalvaldkonna juhataja. Viljandi, Mulgi ja Põhja-Sakala vallas on sotsiaalvaldkonna ametnike tööülesanded jagatud enamasti territoriaalselt, kus igal sotsiaal- ja lastekaitsetöötajal on oma piirkond küla täpsusega. Mõned tegevused jagunevad ametnike töökoormuse või kogemuse põhjal. (L. Vitsur, suuline vestlus, 04.03.2021) Viljandi linnas on sotsiaaltööspetsialistide töökorraldus seotud teenuspõhiselt, kus sotsiaaltöötajad tegelevad konkreetsete sotsiaalteenuste korraldamisega ning lastekaitsetöötajate (ametikoha täpne nimetus laste heaolu

spetsialist) töö on jaotatud lasteasutuste järgi. Lähisuhtevägivalla juhtumite puhul tegeleb perega ametnik, kelle tööpiirkonnas pere elab või millise laste- või õppeasutuse nimekirja laps on registreeritud. Ohvrite ja pereliikmete abistamiseks kasutatakse peamiste lahendustena sotsiaalsete teenuste pakkumist või spetsialistide juurde suunamist. (K. Suur, suuline vestlus, 04.03.2021) Tööjaotuse sujuvamaks organiseerimiseks ja ametnikel lasuvate tööülesannete vähendamiseks on Põhja-Sakala vallas loodud Viljandi maakonnas ainulaadne korrakaitseametniku ametikoht. Ametniku vastutusallas on sarnaselt politseiametnikule oma tööülesannete piires korrarikkumiste ära hoidmine, samuti kriiside juhtimine ja erinevate järelevalvete teostamine, parandamaks üldist piirkondlikku turvalisust ning vähendamaks ohtu sattuda vägivalla ohvriks. (I. Kralle, suuline vestlus, 04.03.2021)

Politsei- ja Piirivalveameti (2021) poolt kogutud statistiliste andmete kohaselt registreeriti Viljandimaal 2020. aastal kokku 556 lähisuhtevägivalla infoteadet, millest 107 juhtumi puhul oli tegemist kuriteoga (vt joonis 2). Jooniselt nähtub, et teadete üldine arv on vähenemas, kuid raskete juhtumite osakaal kriminaalmenetluste näol on tõusnud.

Joonis 2. Viljandi maakonnas registreeritud lähisuhtevägivalla kuriteod ja infoteated aastatel 2015–2020. Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet, 2021

Infoteadete arvu ja alustatud kriminaalmenetluste arvu vahe seisneb selles, et mitmete juhtumite suhtes selgub hiljem, et tegemist ei ole lähisuhtevägivalla vaid mõne muu konflikti (näiteks peretüli) või vägivalla süütega. Viljandimaa näitel saab öelda, et

mitmed vägivalda väljakutsed on tehtud alkoholiprobleemidest tingitud konfliktide või sotsiaalsete probleemide tõttu, kus isikud kutsuvad politsei üsna ebaadekvaatses seisus. Seega võib tekkida olukord, kus algselt lähisuhtevägivallana registreeritud väljakutse on sisult hoopiski alkoholijoobes partnerite või pereliikmete olmekonflikt. (D.-K. Tops, e-kiri, 18.03.2021)

Statistilise kokkuvõttena on lähisuhtevägivalda teated Viljandimaal viimase kahe aasta võrdluses kahanenud, kuid kuriteoteated tunduvalt tõusnud. Viie aasta lõikes on nii perevägivalda juhtumite kui teadete osas alustatud kriminaalmenetlused kasvutrendis. Vägivalla tõkestamiseks on organisatsioonide siseselt nii politseinikel kui sotsiaaltöömehel reguleeritud kindel töökorraldus ning tegevuskava, kuidas lähisuhtevägivalda teadete puhul toimida, juhtumeid lahendada ning milliseid meetodeid vägivalla vähendamiseks kasutada.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Püstitatud eesmärgi täitmiseks kasutati lõputöös kvantitatiiv-kvalitatiivset ehk kombineeritud uurimismeetodit, mis tähendab, et tulemuste sidumiseks kasutati nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset meetodit. Meetodite triangulatsioon avardab ja täiendab uurimuse tulemusi ning selle kaudu on võimalik sotsiaalseid nähtusi põhjalikumalt selgitada. (Õunapuu, 2014, lk 70) Kvantitatiivne andmekogumismeetod valiti käesolevas töös objektiivsete ja sõltumatute andmete kiireks kogumiseks ning suurema valimi kaasamiseks. Sel moel on võimalik analüüsida suuremat hulka andmeid ning teha üldistavaid järeldusi. (Askarzai & Unhelkar, 2017, lk 26) Üldiste näitajate ja mõõdetavate arvandmete kogumiseks kasutati töös kaardistusuuringut ehk ankeetküsitlust (vt lisa 2), mis annab võimaluse korjata andmeid suuremalt valimilt (Saleh & Bista, 2017, lk 64). Kvantitatiivsel meetodil kogutud andmete usaldusväärsust ning paikapidavust kinnitati kvalitatiivse uurimismeetodi teel kogutud ekspertarvamustega (vt lisa 3), mis täiendavad uurimistöö tulemust ning lisavad ankeetküsimustiku vastustele kirjeldavaid selgitusi erinevate sotsiaalsete nähtuste mõistmiseks (Iriste & Katane, 2018, lk 74). Kombineeritud meetodi kasutamisel ning küsimuste loomisel tugineti varasemalt läbiviidud küsitlustele, mida kasutati Selliov & Valberg (2018) koostatud lähisuhtevägivalda ennetuse ja varase sekkumise kavandi koostamisel Tallinna linnas ning Haava (2015) lõputöös, milles uuriti

kohaliku omavalitsuse ja politsei koostöövõimalusi riskiperedega tegelemisel Pärnu linna ja maakonna näitel.

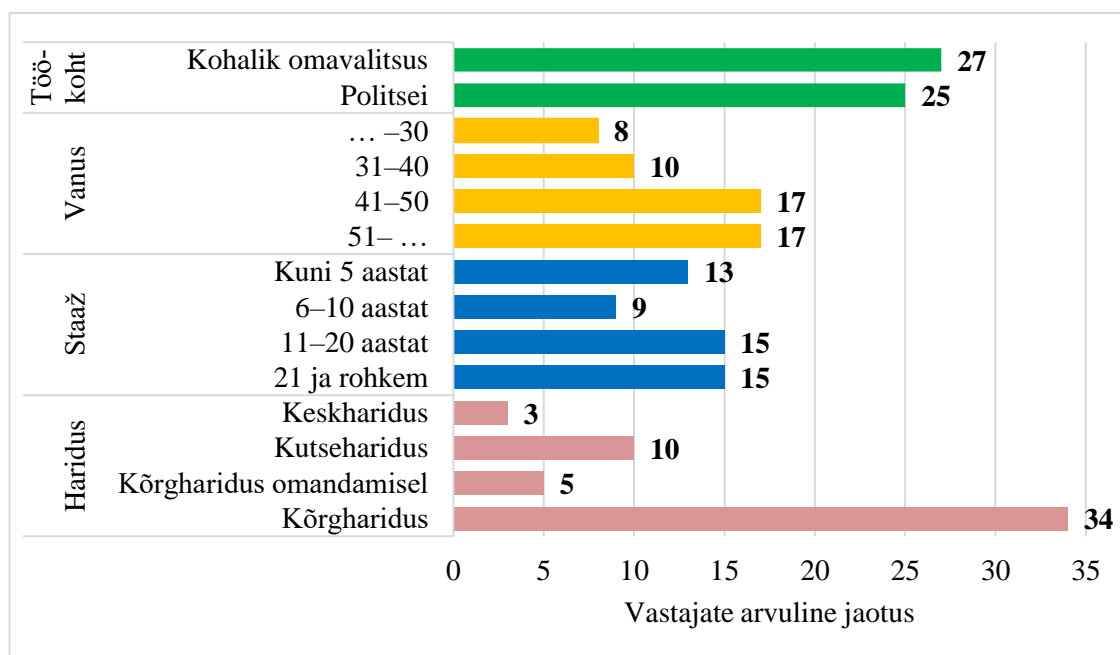
Kvantitatiivsete andmete kogumiseks kasutati struktureeritud ankeetküsitlust, mis asus *LimeSurvey* veebikeskkonnas. Küsimustik koosnes 22 küsimusest, millest 19 küsimust olid valikvastustega ning kolm küsimust (17, 19, 22) avatud küsimuse vormis. Valikvastuste puhul oli tegemist suletud küsimustega, kus vastaja sai valida ette antud vastusevariantide vahel. Avatud küsimuse puhul oli vastajal võimalik avaldada arvamust ning olustikku enda sõnadega kirjeldada. (Õunapuu, 2014, lk 162) Küsimustikus esines tingimustega küsimusi, millele vastamine sõltus esimese küsimuse vastusest, milleks oli vastaja töökoht. See tähendab, et leidis küsimusi, mis oli mõeldud ainult politseinikele ja ainult sotsiaaltöötajatele. Ankeet jagunes esmalt sotsiaal-demograafilisteks küsimusteks, mille järel küsiti ametnikelt nende töökorralduse ja vägivalla teadlikkusega seonduvaid asjaolusid ning hetkeolukorda, mis puudutab ametnike vahelist koostööd. Küsimustiku viimases jaos paluti respondentidel välja tuua võimalikud kitsaskohad ning vastata koostöö parendamist puudutavatele küsimustele.

Uuritavaks sihtgrupiks, kelle seas ankeetküsitlus läbi viidi olid Viljandi maakonna omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad ning Viljandi politseijaoskonna noorsoo-, piirkonna- ja patrullpolitseinikud. Tegemist oli tõenäosusliku, ettekavatsetud representatiivse kihtvalimiga, mis moodustus üldkogumist ehk kõikidest Viljandimaal töötavatest politseinikest ning kohalike omavalitsuste ametnikest (Õunapuu, 2014, lk 138–143). Kihtvalimi moodustas 01. veebruari 2021.a seisuga 79 ametnikku – 38 Viljandi maakonnas töötavat sotsiaaltöövaldkonna ametnikku ning 41 politseinikku, kes oma igapäevatoos lähisuhtevägivalla juhtumitega kokku puutuvad. Kontaktid olid avalikult leitavad veebikeskkonnas – politsei ning kohalike omavalitsuste kodulehtedel.

Politseinike küsitlemiseks ning saadud andmete käsitlemiseks vajab töö autor Politsei- ja Piirivalveameti kirjalikku nõusolekut, milleks esitati 13.12.2020 e-kirja teel Politsei- ja Piirivalveameti arendusosakonna strategiabüroo innovatsiooni- ja teaduskoostöögrupile vastav taotlus koos laiendatud kava ning ankeetküsitlusega. Vastus taotlusele saabus 25.01.2021 samuti e-kirja teel, milles anti luba ankeetküsitluse läbiviimiseks ja kättesaadava teabe kasutamiseks tingimusel, et toos ei kasutata isikuandmeid, andmeid kasutatakse üldistavalt ning tagatakse isikuandmete ja asutusesiseseks kasutamiseks

tunnistatud teabe kaitse (vt lisa 4). Sotsiaalvaldkonna ametnike küsitlemiseks saatis töö autor 28.01.2021 Viljandi maakonna sotsiaalvaldkonna juhtidele vastava sisulise e-kirja, milles tutvustas andmete kogumise eesmärki ning hilisemat kasutust.

Ankeet oli vastamiseks avatud ajavahemikul 01.02.2021–14.02.2021. Kutse küsimustiku täitmiseks saadeti valimile *LimeSurvey* keskkonnast kasutades varem kogutud e-posti aadresse. Samast keskkonnast saadeti hilisemad meeldetuletused ankeedi täitmiseks. Planeeritud aja jooksul kogunes piisavalt vastanuid – ankeedile vastas kahe nädala jooksul 62 ametnikku ning küsitluse täitis täielikult 52 respondenti (vt joonis 3). Andmestikust eemaldati 10 ankeeti, põhjusel, et vastused oli antud vaid sotsiaal-demograafilistele küsimustele või puudusid täielikult. Eemaldatud ankeedid ei mõjuta andmete tõepärasust ega muuda töö tulemust. Autori hinnangul on käsitletav andmekogum piisav, adekvaatne ja üldkogumiga kooskõlas ning kogutud andmete põhjal saab teha üldistavaid järeldusi.

Joonis 3. Vastanute jaotus töökoha, vanuse, staaži ja hariduse lõikes

Kaardistusuuringust saadud tulemusi analüüsiti arvude, protsentide ja muude kirjeldavate statistiliste näitajate arvutamise abil ning sõnalise kirjeldusena, mis võimaldab põhjalikumalt mõista statistilisi tulemusi ja sotsiaalsete nähtuste tähendusi uuritavatele (Õunapuu, 2014, lk 61). Andmete töötlemiseks kasutati *Microsoft Office Exceli* arvutiprogrammi. Andmeanalüüs toimus selle programmi *PivotTable* liigendtabeli abil.

Kokkuvõtlik ülevaade anti edasi analüüsipõhiselt sagedustabelite, jooniste ja diagrammidega (Õunapuu, 2014, lk 183–184). Ankeetküsimustikus esinenud avatud küsimustes kodeeris autor respondentide vastused esinemissageduse ning teemade kaupa *Microsoft Office Wordi* dokumenti. Tulemuste interpreteerimiseks kasutati üldistamist.

Kvantitatiivse kaardistusuuringu käigus saadud andmetele lisati kvalitatiivse meetodi teel kogutud ekspertarvamused ehk intervjuud. Meetod valiti põhjusel, et ekspertarvamused võimaldaks põhjalikumalt mõista ning hinnata inimeste vahelisi suhteid ning nende tegevuste mõju (Õunapuu, 2014, lk 57–58). Samuti selgitada statistiliste andmete tekkimise põhjuseid ning varjatuid tähendusi (Õunapuu, 2014, lk 62). Selleks viidi läbi neli kirjalikku intervjuud, mille käigus esitati ekspertidele küsimused e-kirja teel poolstruktureeritud intervjuu avatud küsimustena (Õunapuu, 2014, lk 171–172).

Ekspertid valiti intervjuudesse vastavalt nende seotusega lähisuhtevägivalla juhtumites lahendusi pakkuvate tegevuste koordineerimisel ning praktilisel läbiviimisel. Kontaktid leiti veebikeskkonnast. Ekspertidena on esindatud Politsei- ja Piirivalveameti teenuse koordinaator ja piirkonnavanem, Sotsiaalkindlustusameti teenuse juht ning ohvriabitöötaja. Kirjaliku intervjuu käigus oli vastajatel võimalik esitatud küsimustele vabas vormis vastata, selgitada temaatilist olustikku ning küsida täiendavaid küsimusi (Õunapuu, 2014, lk 171). Kõikide ekspertidega suheldi e-kirja teel mitmel korral, sest nii saadetud küsimused kui saabunud vastused vajasid täpsustamist.

Kahele eksperdile saadeti küsimused novembrikuus 2020. aastal. Vastused Politsei- ja Piirivalveameti teenuse koordinaatori saabusid 09.11.2020 ning Sotsiaalkindlustusameti teenuse juhilt 16.11.2021 e-kirja teel. Kahe eksperdi arvamust küsiti peale ankeetküsitluse läbiviimist ja saabunud andmete analüüsimist aprillis 2021. aastal samuti kirjaliku intervjuu vormis. Sotsiaalkindlustusameti ohvriabitöötajalt saabusid vastused 08.04.2021 ning Politsei- ja Piirivalveameti piirkonnavanemalt 12.04.2021 e-kirja teel. Mõlemal juhul on andmeid kogutud avatud küsimuste näol, kus ekspertidel paluti kirjeldada toimuvaid nähtusi, avaldada arvamusi ja anda sisulisi hinnanguid. See võimaldab tõlgendada, konstrueerida ja täiendada ankeetküsitluse käigus saabunud statistilisi arvandmeid. (Õunapuu, 2014, lk 54–55) Küsimused puudutasid lähisuhtevägivalla teadete lahendamise seonduvaid koostöövorme ning organisatsioonide vahelise koostöö kitsaskohti.

Ekspertide vastused salvestati *Microsoft Office Wordi* dokumendina ning neid kasutati uurimistulemuste esitamisel sõnaliste tsitaatidena (Õunapuu, 2014, lk 105). Ekspert hinnangute analüüsimiseks kasutati temaatilist sisuanalüüsi, tegemaks usaldusväärseid ja täpseid järeldusi kindlates kategooriates ja küsimustes (Õunapuu, 2014, lk 160). Tsitaatide esitamisel jäetakse tekstist välja ebaolulised või vastaja tuvastamist võimaldavad teksti osad, asendades need /.../ märgistusega. Respondendi nime töös ei kasutata vaid asendatakse see tsitaadi esitamisel koodiga EP (vt tabel 2).

Tabel 2. Töösse kaasatud ekspertide valim ja tunnused

Kood	Organisatsioon	Amet
EP1	Politsei- ja Piirivalveamet	Teenuse koordinaator
EP2	Sotsiaalkindlustusamet	Teenuse juht
EP3	Sotsiaalkindlustusamet	Ohvriabitöötaja
EP4	Politsei- ja Piirivalveamet	Piirkonnavanem

Metoodika kokkuvõtteks saab öelda, et kombineeritud uuring õnnestus ning seatud eesmärgid uuringu läbiviimisel täitusid. Vastajad olid koostöövalmis ning tundsid huvi nii töö koostamise etappide kui saabunud tulemuste osas. Tagasisidena on ilmnunud, et ankeetküsimustikus oli respondentide jaoks mõningad rasked küsimused, millele vastamisel tuli olla enesekriitiline ning anda hinnanguid enda panusele lähisuhtevägivalla tõkestamisel. Vastajad selgitasid, et raske on ennast ja enda edukust abistajana hinnata.

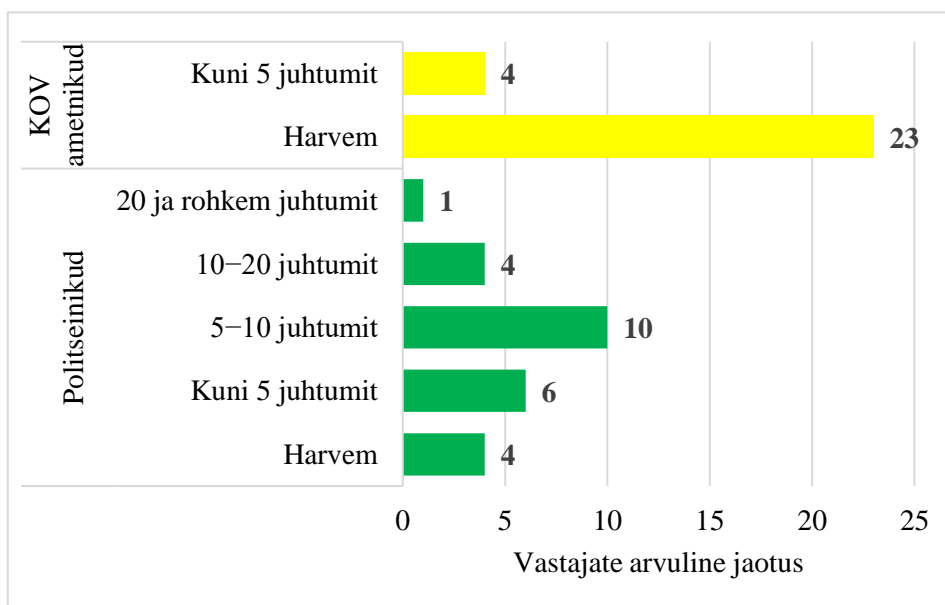
2.3. Uurimistulemuste analüüs

2.3.1. Politsei ja kohaliku omavalitsuse roll vägivalla juhtumite esinedes

Saamaks ülevaadet kuivõrd on ametnikud hõivatud vägivalla teadete lahendamise, küsiti esmalt respondentidelt kui sageli nad perevägivallaga oma igapäevases töös kokku puutuvad. Andmetest selgus, et neli KOV ametnikku tegelevad kuni viie juhtumiga ühes kalendrikuus ning 23 inimest puutuvad perevägivallaga seotud teadetega kokku veelgi harvem. Samas tõdevad politseinikest vastajad, et nende kokkupuude juhtumitega on palju sagedasem. Keskmiselt tuleb politseinikul ühes kalendrikuus lahendada ligikaudu 10 perevägivalla teadet. (vt joonis 4)

„Siin võib tegemist olla olukorraga, kus kõiki perevägivalla teateid politseinikud sotsiaaltöötajatele ei edastata, lahendades need üksinda. Eelkõige nähtub see

andmebaasides kajastuva info põhjal, kus Viljandi ametnike andmevahetus on olnud teiste maakondade võrdluses kesisem.“ (EP3) „Sotsiaaltöötajad ei pruugi mõista, millal on probleem lähisuhtevägivald ja mis ajal sotsiaalne probleem. Politseil on selles osas teadlikkust rohkem.“ (EP4) Erinevus organisatsioonide lõikes näitab, et kõiki vägivalda juhtumeid ei lahendata koostööpõhiselt ning juhtumitega on enim seotud politseinikud.

Joonis 4. Respondentide kokkupuude lähisuhtevägivalda juhtumitega ühes kalendrikuus

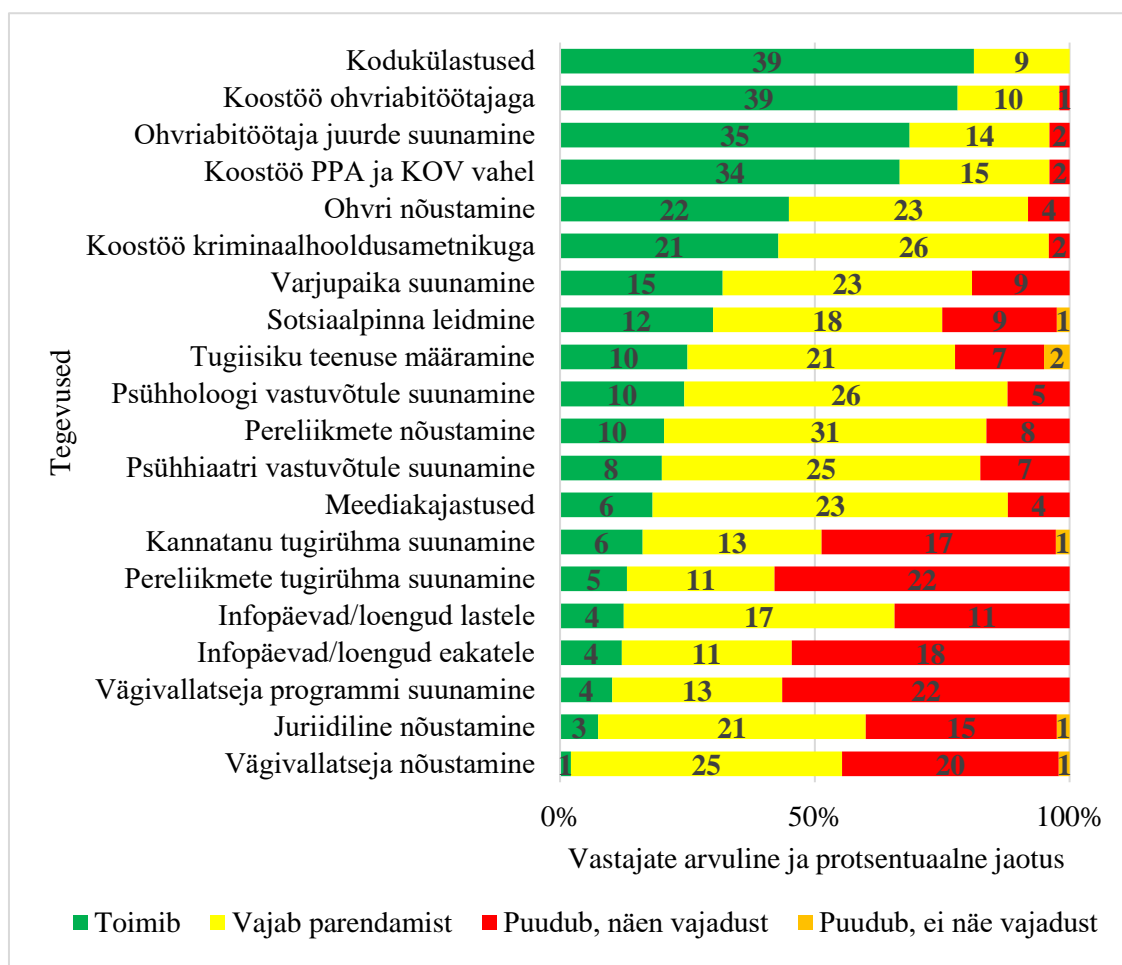
Perevägivalda juhtumite puhul on valdkondade üleseks eesmärgiks ohvrite abistamine, vägivalda soodustavate tegurite välja selgitamine ja riskide maandamine. Vastajatelt küsiti, milline on nende arvates koostööpartneri roll lähisuhtevägivalda juhtumite lahendamisel. Kõik küsitlusele vastanud 27 KOV ametnikku leiavad ühiselt, et lähisuhtevägivalda teate saamisel peaksid politseinikud operatiivselt sekkuma, tagama sündmuskohal turvalisuse, selgitama välja vägivalda toimumisega seonduvad asjaolud, tegelema vägivallatsejaga ja suhtlema info saamiseks pereliikmete ning erinevate koostööpartneritega (KOV, prokuratuur, ohvriabi, haigla, kriminaalhooldus). Politsei rolli riskide hindamisel näevad 25 ning suhtlemisel kogukonnaga 23 ametnikku. Ennetuslike tegevusi peab politsei ülesandeks (loengud, vestlused, meediavahendus) 22 respondenti. Ohvri abistamisel vajalike teenuste leidmisel olid vastajad enim erineval arvamusel – 16 respondenti leidis, et pigem võiks politseinik sellega tegeleda ning 11 vastas, et see ei ole politsei ülesanne.

Politseinike arvates peaksid sotsiaaltöömehhed lähisuhtevägivalla juhtumite ilmnedes samuti reageerima ja sekkuma, kuid seda pigem vähemohtlikumates järetegevustes. Nimelt 24 politseiniku ootab sotsiaaltöömehhelt vägivallaga seonduvate asjaolude täpsustamist, vajalike teenuste pakkumist ja perekonna ning koostööpartneritega suhtlemist. Kogukonnaga suhtlemist ja riskide hindamist seostab sotsiaaltöoga 23 vastajat. Vägivalla ennetamiseks peaksid sotsiaaltöömehhed tegelema tõkestavate tegevustega 21 vastaja hinnangul ning juhtumite avaldues ootavad operatiivset sekkumist 18 politseiniku. Turvalisuse tagamisel loodavad sotsiaaltöötaja abile 16 respondent. Vägivallatsejaga tegelemise osas leiavad 11 vastajat, et see ei peaks olema KOV ülesanne. Küsimuse kokkuvõtteks oodatakse politseilt sündmuse esmast lahenduskäiku, kus tagatakse pereliikmete turvalisus, mille järele peaksid sotsiaaltöömehhed selgitama, kuidas vägivalla all kannatavat pere kõige paremini saab aidata ja iseseisvat toimetulekut toetada. Edasiste tegevuste osas nagu info kogumine, riskide hindamine, erinevate osapoolte ja koostööpartneritega suhtlemine ning preventatsioon on ootused mõlemapoolsed nii politseil kui sotsiaaltöövaldkonna esindajatel. See näitab, et sekkumised on pigem juhtumipõhised ning ametnikel puudub kindel arusaam, kes mingi tegevuse eest vastutab. Seega võib tekkida olukord, kus vajalik info ei liigu ja vägivalla juhtumid peres jätkuvad.

„Vaid ühel ametnikul on väga keeruline pere probleemidega tegeleda. Peret saab toetada võrgustiku kaasabil, kus erinevad spetsialistid toovad kaasa neile teada oleva info ja spetsialiteedi vaate. /.../“ (EP1) „Viimastel aastatel on süsteemid siiski liikunud rolliselguste suunas, siinkohal ongi ametkondadel erinevad rollid erinevates küsimustes (näiteks lastega seotud küsimustes peaks juhtiv roll olema lastekaitse). /.../“ (EP2)

Selgitamaks, millisena näevad vastajad enda positsiooni perevågivalla vähendamisel ning kui võrd tõhusaks nad oma tegevuste mõju hindavad, küsiti respondentidelt, mida oleks vaja teha nende ametist lähtuvalt lähisuhtevågivalla tõkestamiseks ja ennetamiseks. Selgus (vt joonis 5), et kõige enam kattuvad vastajate tegevused ohvri nõustamise ning kodukülastusega seonduvalt. See annab ametnikule võimaluse pereellu sekkumiseks ning olustiku täpsemaks selgitamiseks. Samuti saab seeläbi tutvustada kannatanutele võimalusi abi saamiseks ja vägivalla lõpetamiseks. Kõige efektiivsemaks lahenduseks peavad respondentid kodukülastuste läbiviimist ja ohvriabitöötaja teenust, kus kannatanu

ohvriabitöötaja juurde suunamine on parim võimalus perevägivaldla tõkestamiseks ja ohvri abistamiseks. Andmetest selgus, et eelkõige leidub puudusi vägivallatsejaga tegelemisel, kus vastajad ei ole rahul isiku nõustamise ja programmi suunamise võimaluste ja mõjupõhisusega. Ebatõhusust leitakse veel tugirühmadesse ja erinevate spetsialistide juurde suunamisel ning juriidilisel nõustamisel. Samuti ei olda rahul kohaliku tasandi ennetustegevustega, mis vajaksid sihtsuunitlusega muudatusi.

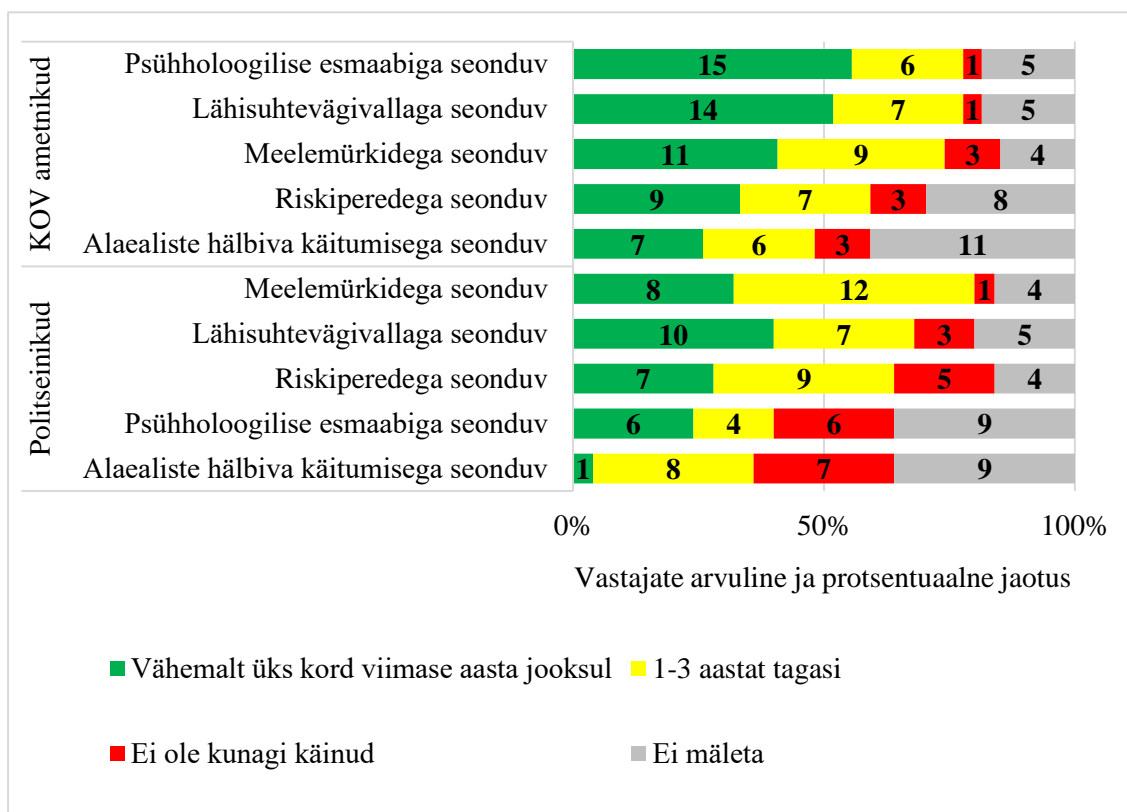
Joonis 5. Ametnike arvamus tegevuste mõjupõhisusest vägivaldla vähendamisel

Enamuste tegevuste puhul leiti, et panustamine ei ole nii tulemuslik kui ametnikud sooviksid või esineb toimingutes puudusi. Respondendid nõustuvad, et kirjeldatud tegevused aitavad vägivaldla juhtumeid lahendada ja vähendada, kuid need sekkumisviisid pole terviklikult piisavalt läbi mõeldud, tõhusad ja jätkusuutlikud.

„/.../ tänaseks on vägivallatsejaga tegelemise võimalused täienenud. Näiteks erinevad käitumise parandamisega seonduvad programmid ja vägivallatsejale mõeldud tugiliin

vägivallast loobumiseks.“ (EP2) „Ametnikel on vähene info teenustest, mis toetavad ohvraid, samuti puudub süsteemsus ja järjepidevus lugude lahendamisel. Vaja oleks süsteemsemat võrgustikutööd, näiteks lahendada juhtumeid MARAC mudeli järgi, kus on tagatud info liikumine, jagatud vastutus, kindlad kokkulepped ja määratud tähtjad tegevuste läbiviimiseks.“ (EP3)

Ohvrite märkamiseks ja abistamiseks on oluline, et ametnikud teaksid, millised on lähisuhtevägivallale viitavad tundemärgid. Üksuste üldist valdkonna teadlikkust hindavad piisavaks või heaks 21 politseinikku ja 26 sotsiaaltöömehet, mis on 90% vastajatest. Seega saab öelda, et ametnikud ise arvavad end ja oma kolleege teadvat, millised on vägivalda tunnused ning oskavad neid õigeaegselt märgata. Lisaks teadlikkusele uuriti, millised on olnud ametnike koolitustel osalemise võimalused. Joonisel 6 kajastub, millistel koolitustel on respondendid viimastel aastatel osalenud.

Joonis 6. Ametnike koolitustel osalemise sagedus

Selgus, et viimase kolme aasta jooksul on valdkondlikel koolitustel osalenud ning oma teadmisi täiendanud kolmandik respondentidest. Kõige rohkem on osaletud lähisuhtevägivallaga seonduvatel teabepäevadel ning kõige vähem koolitustel, mis

seonduvad alaealistega hälbiva käitumisega. Organisatsiooniline erinevus esines psühholoogilise esmaabi koolituste osas, kus märgatavalt kõrgem osalus on sotsiaaltöömehete poolt. Siinkohal ei ole teada, kuidas koolituste pakkumised ametnikeni jõuavad ning kellele need on suunatud. Vastustest nähtus, et üldist teadlikkust hinnatakse heaks, mida kinnitas vastajate hiljutine koolitustel osalemine. Seega on küsitlusest saadud andmed usaldusväärsed ning täiendavad üksteist.

Üheks võimaluseks korduvate vägivalda juhtumite ennetamisel on riskihindamine, milles selgub kui suurt ohtu vägivaldase perele kujutab ning milline sekkumiseviis kõige enam olukorda toetab. Riskide ilmnemisel on oluline organisatsioonide vaheline suhtlemine ning tegevuste jaotus, mis vähendab olukordi, kus kannatanuid ei märgata ning abi hilineb. Respondentidelt küsiti, milliste riskide ilmnemisel peres nad kaasavad juhtumi lahendamisse politseiniku/sotsiaaltöömehete. Vastused väljendavad selgelt organisatsioonidele antud ülesannete mõistmist ning täitmist. Nii leiavad kõik 25 ankeedile vastanud politseiniku, et teavitavad sotsiaaltöömehet lapse vastu suunatud vägivaldast ning avastatud mitterahuldavatest elamistingimustest. Lapse juuresolekul toime pandud vägivalda puhul võtab koostööpartneriga ühendust 24 vastajat. Seksuaalse vägivalda, lapse/pereliikme abivajaduse või erivajaduse ilmnemisel näeb sotsiaaltöömehete teavitamise vajadust 23 ning vaesuse märkamisel, koolikohustuse mitte täitmisel ja suitsiidikatte korral 22 respondenti. Füüsilise ja vaimse vägivalda juhtumites ning korduvate vägivalda teadete puhul teavitab omavalitsust 21 politseiniku. Sageks alkoholi tarbimise ja majandusliku vägivalda puhul teeb seda 18 vastajat. Kõige vähem (17 vastajat) teavitavad politseinikud sotsiaaltöömehet agressiivsest või õigusrikkumise toime pannud isikust.

KOV ametnike puhul teavitavad kõik 27 vastajat politsei kui esineb laste vastu või laste juuresolekul toime pandud vägivald ning füüsilise või vaimse vägivald. Samuti nõustuvad kõik 27 ametnikku, et kaasavad tegevustesse politsei kui tegemist on korduvate vägivalda teadetega, alkoholi liigtarbimise, agressiivse isiku või õigusrikkumisega. Seksuaalse vägivalda ja suitsiidikatte puhul teavitavad koostööpartnerit 26 ning majandusliku vägivalda ja koolikohustuste mittetäitmise osas 24 vastajat. Abivajadusest teavitab politsei 15, mitterahuldavatest elamistingimusest 14, erivajadusest 8 ning vaesusest 4 sotsiaaltöömehet. Vastuste erinevused selles küsimuses tulenevad

valdkondlikust spetsiifikast nagu näiteks pereliikmete eri- ja abivajaduse ilmnemine, vaesus ja mitterahuldavad elamistingimused, kus politseinikud leiavad, et nende riskide puhul oleks kindlasti vaja KOV ametnikega ühendust võtta. Agressiivse isiku puhul või õigusrikkumise esinedes nad selleks vajadust ei näe ning pigem lahendavad probleemi ilma koostööpartneri abita. Sotsiaaltöötajad arvavad vastupidiselt, et tuvastatud eri- ja abivajaduse ning mitterahuldavatest elamistingimustest ilmnedes nad politseiga ühendust ei võta, kuid peavad seda oluliseks agressiivse kliendi puhul ja õigusrikkumise avastamisel. Põhjuseks organisatsioonide igapäevased eesmärgipärased tegevused, kus inimese toimetuleku säilitamise ja parandamisega tegeleb pigem KOV ning turvalisuse tagamise ja süütegude menetlemisega PPA.

Rollide määratlemise kokkuvõtteks võib öelda, et ametnikud on teadlikud vägivalda ilmingutest ning oskavad ära tunda erinevaid vägivalda liike. Samuti teadvustatakse üldisi suundi ja vastutusala organisatsioonile määratud ülesannete täitmisel. Koostööpartneri kaasamisel lähtutakse juhtumi sisust ning varasematest töökogemustest. Vägivallaga tegeledes on ametnikud tundnud, et erinevad toimingud ja teenused on pere abistamisel väga olulised, kuid alati ei ole selge, kes tegevuse eest vastutab. Samuti leidub sekkumisevormidel mõningaid puudusi, mis oleks esmalt vaja välja selgitada ning seejärel lahendada.

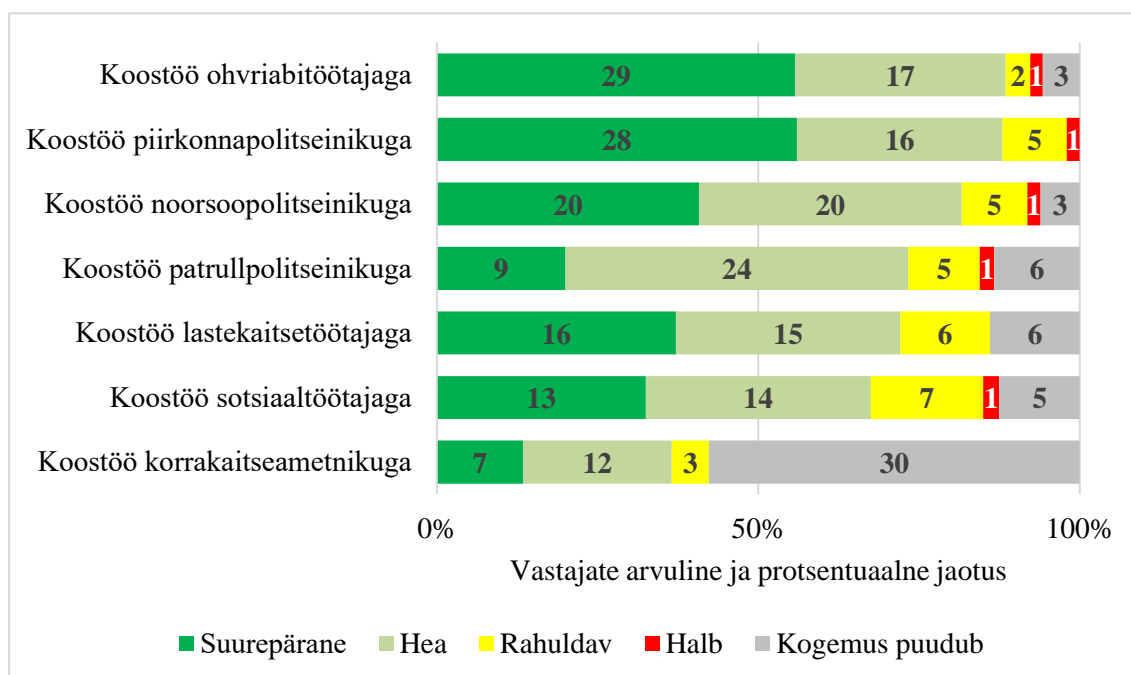
2.3.2. Organisatsioonide vaheline kommunikatsioon ja hinnangud võimalikele koostöövormidele

Organisatsioonidel on peredes toimuva vägivalda varajaseks märkamiseks vajalik omavahel operatiivselt infot vahetada ning vahetult suhelda. Nagu selgub jooniselt 7 hindavad vastajad ametnike omavahelist koostööd Viljandimaal heaks, mis on lähisuhtevägivalda ohvrite abistamisel üheks oluliseks alustalaks. Kõige efektiivsemaks hindavad vastajad koostööd ohvriabitöötaja ja piirkonnapolitseinikuga. Kõige vähem kokkupuuteid on respondentidel korrakaitseametnikuga, mis on ka põhjendatud, sest korrakaitseametniku ametikoht on ainulaadne, eksisteerides vaid Põhja-Sakala vallas.

„Omavaheline koostöö on piirkonniti väga erinev nagu ka ootused koostööle ja rollidele /.../“ (EP1). „Koostööpraktikad ei ole selles vallas piirkonniti ühtlased ning kohati

sõltuvad ametnike hoiakutest, oskustest, töökoormusest ja vastavast ettevalmistusest koostöös juhtumeid korraldada, vähem ametkondlikest koostöölepetest /.../“ (EP2).

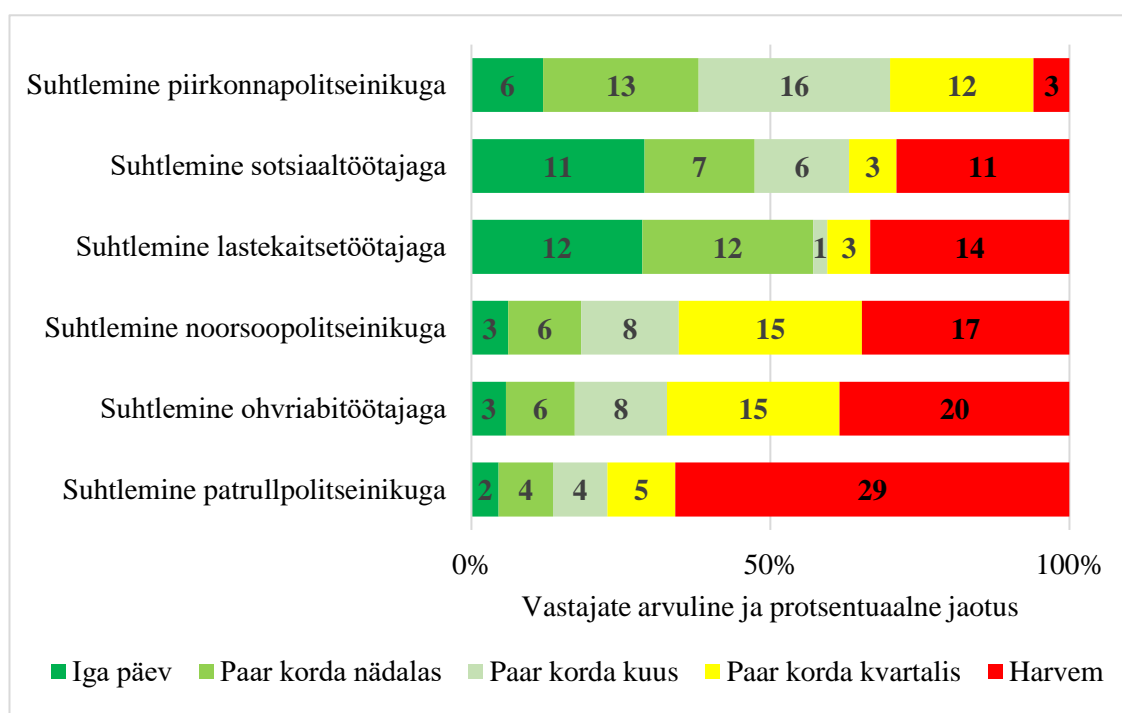
Küsimusele vastates said respondendid loobuda iseenda ametikoha hindamisest, märkides ennast sellel ametikohal töötavaks ametnikuks. Andmetest nähtub, et 13 politseinikku ning kuus sotsiaaltöövaldkonna ametnikku ei ole seda võimalust kasutanud, kuid on koostööd sama ametikoha puhul siiski hinnanud. Siinkohal võib olla vastajal soov hinnata koostööd üksuse siseselt või ei ole ametinimetus ühtinud vastaja omaga (küsitlusele vastasid ka talituste juhid).

Joonis 7. Ametnike vahelise koostöö efektiivsus respondentide hinnangul

Seda kui sageli ametnikud omavahel kohtuvad ja suhtlevad, määrab nende töösuhe, kogemused ning reaalsed vajadused. Eelnevate andmete täpsustamiseks uuriti vastajatelt kui võrd on nad rahul kogukonnas esinevate probleemide lahendamisel ametnike suhtlemise sagedusega, selgitamaks, kas suhtlemisekord on piisav. Selgus, et täiendav küsimus kinnitas eelnevaid andmeid ning mingeid olulisi erinevusi vastustest ei nähtunud. Koostööd piirkonnapolitseinikuga peab täiesti piisavaks või piisavaks 96%, ohvriabitöötaja ja noorsoopolitseinikuga 90%, patrullpolitseinikuga 79%, sotsiaal- ja lastekaitsetöötajaga 76% respondentidest.

Suhtlemise sageduse täpsustamiseks küsiti kui tihti omavahel infot vahetatakse (vt joonis 8). Kõige sagedamini toimub infovahetus piirkonnapolitseinikuga, kus üle poolte respondentidest võtab temaga ühendust vähemalt paar korda kuus. Kõige vähem on vastajatel suhtlemist patrullpolitseinikuga ning ka ohvriabitöötaja osas vastab üle poolte ametnikest, et pigem on tavapärane, et ohvriabiga võetakse ühendust paar korda kvartalis või isegi harvem. Nähtavasti tuleneb see sellest, et pigem jõuavad ohvriabitöötajani kõrgema riskiga keerulisemad juhtumid, kus perekond suunatakse MARAC võrgustikku ning neid juhtumeid esineb vähem. Paralleele on võimalik tõmmata eelmisel aastal Viljandimaal alustatud kriminaalmenetluste arvuga, mida oli tunduvalt vähem perversivõimuliste teadete üldarvust. Andmetest nähtub, et koostöö eesmärgil suhtlevad omavahel sagedamini piirkonnapolitseinikud ning sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad.

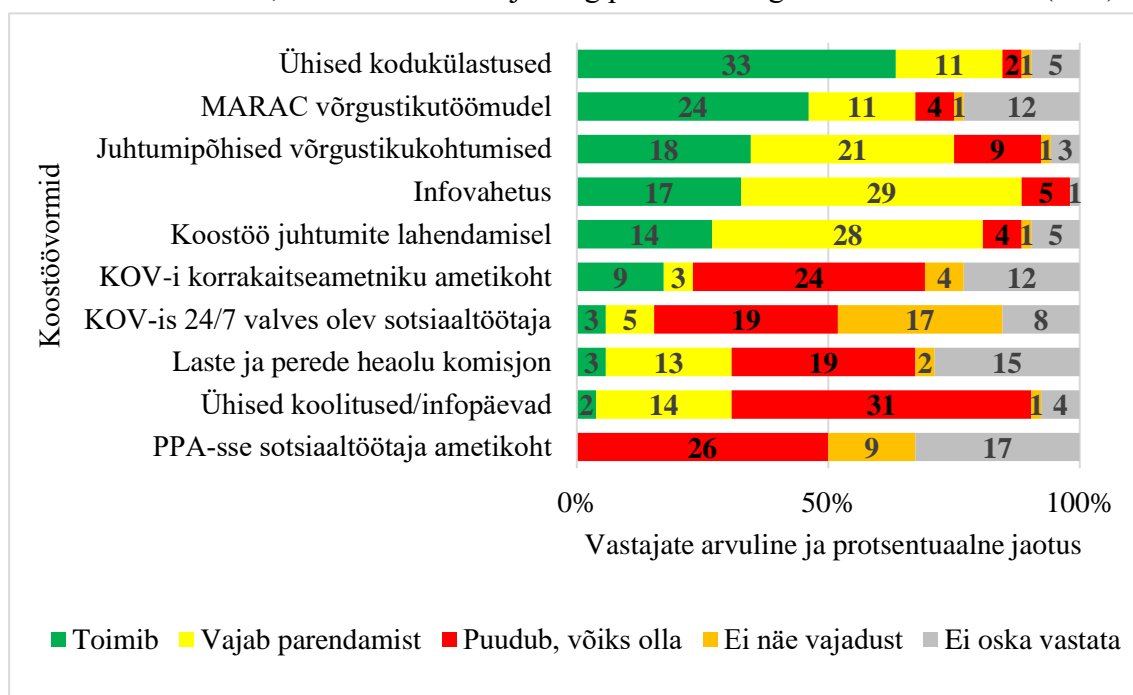
Joonis 8. Ametnike suhtlemise sagedus

Järgmiseks selgitati, millised koostöövormid politseinike ja sotsiaaltöötajate vahel hetkel toimivad ning milliseid võimalusi võiks koostöös veel kasutada. Jooniselt 9 nähtub, et hinnangud tegevustele on antud erinevalt. Hetkel toimivatest võimalustest ollakse enim rahul ühiste kodukülastuste läbiviimisega ning koostöövormidest kõige puudulikumaks osutuvad teabepäevade läbiviimised ja infovahetus, mis vajaks respondentide arvates enim parendamist. Pooled respondendid arvavad, et erinevate sotsiaalsete probleemide lahendamiseks oleks vajalik, et politseijaoskonnas kohapeal

töötaks sotsiaaltöötaja, kes abistaks politseinikku info kontrollimisel ja esmaste toimingute läbiviimisel. Sotsiaaltöötaja kompetents võimaldaks juhtumitega tegeleda vahetult, mille kaudu on võimalik klientide abivajadust kiiremini märgata ning lahendusteni jõuda. Sama vajadust nähakse omavalitsustesse loodava korrakaitseametniku ametikoha puhul. Tegemist oleks kohalikul tasandil nõuandjaga, kes määrab kiirelt vajaduse piirkonnapolitseiniku kaasamiseks ning ametniku vastutusalas olevad probleemid jõuaksid operatiivsemalt lahendusteni.

Koos töötades on oluline regulaarne infovahetus – piirkonna juhtumite kohta omavaheline info jagamine, vastutuse jagamine ja ühis-sekkumised. /.../ Lähisuhtevägivalla puhul on oluline ka süstemaatiline võrgustikutöö, mitte vaid koostöökontakti olemasolu vaid organisatsioonide vahelised kokkulepped, et kuidas koos töötatakse, mil viisil ja mis puhkudel võrgustikus juhtumiarutelud ja ennetustegevused ühiselt on korraldatavad. (EP2)

„Kodukülastuste ja võrgustike raames vahetatakse infot mitme juhtumi osas. See annab ametnikele teadmise, et tehakse ühte asja ning probleemidega ei olda üksi. /.../“ (EP4)

Joonis 9. Koostöövormide hinnang ja mõjupõhisus

Üheks võimaluseks piirkondliku koostöö tõhustamisel on laste ja perede heaolu komisjoni loomine. Selgub, et 34 vastajat peavad sellist koostöövormi vajalikuks ning 19

ametniku arvates tuleks valdkonna arendamise eesmärgil komisjon luua. Küsimuse kokkuvõtteks nähtub andmetest, et juhtumite lahendamisel eelistatakse ühiseid tegevusi ja võrgustikutööd, kuid samas vajaksid tegevused tõhustamist.

Järgmiseks uuriti avatud küsimuse vormis ametnike omavahelise suhtlemise kitsaskohtade esinemist (vt tabel 3). Küsimus oli vabatahtlik, millele vastas 39 respondenti. Kaheksa ametniku arvates probleeme omavahelises suhtlemises ei esine. Vastajad tõid kõige enam välja aja- ja inimressursi puudumise. Tööülesandeid on palju ja nende täitmiseks on vähe aega, mis tähendab, et paljuski on tegevused pealiskaudsed ning nendesse ei ole võimalik põhjalikkusega süveneda. Lisaks toimuvad lähisuhtevägivalla juhtumid enamjaolt töövälisel ajal, mil reageerivaks ressursiks on ainult patrullpolitseinikud. Juhtudel, kus on vajadus koostööks sotsiaaltöötajate või piirkonnapolitseinikuga, nähakse probleemi selles, et tavatööajaga ametnikuga ei ole võimalik töövälisel ajal ühendust saada. Info puudulikkus võib mõjutada abi tõhusust.

Tabel 3. Suhtlemise kitsaskohad respondentide hinnangul

Kitsaskohad	Arvamuste sagedus kordades
Ajapuudus, tööd palju ning ametnike vähe	7
Ametnike kättesaadavus töövälisel ajal	5
Infovahetus	4
Vanad harjumused ja eelarvamused	4
Töötähte ja motivatsiooni puudus	2
Teadmatus teise organisatsiooni võimalustest	2
Võimaluste, lahenduste puudujäägid maapiirkondades	2
Vastutuse pealesurumine ja lahenduste kiire soovimine	2
Puudulik võrgustikutöö	1
Andmebaaside ja andmekaitse kitsendused	1
Pealiskaudsus	1

Vastajad toovad kitsakohtadena välja veel puuduliku infovahetuse, ametnike motivatsiooni puuduse, muutumatud harjumused, eelarvamused ning teadmatus, millised ressursid koostööpartneril on lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamiseks kasutada ning mil viisil on neid võimalik rakendada. Kirjeldatud on andmekaitse kitsendusi, mis puudutavad delikaatse info jagamist ning ohvri ja vägivallatsejale mõeldud teenuste piiratud juurdepääsu maapiirkondades. Vastajate arvates on detailid vägivalla juhtumite juures olulised just riskide hindamisel ning kui neid koostööpartner

jagada ei saa, ei pruugi juhtumit lahendada määratud ametnik valida ohvri jaoks efektiivset sekkumiseviisi.

„Kitsaskohana tooks välja, et KOV ootab politseilt vägivallatseja mõjutamist, politsei aga arvab, et peret saab abistada sotsiaalsüsteemi kaudu. Muudatusi soovitakse kohe, kuid kahjuks ei saabu lahendused ja muudatused kiiresti. /.../“ (EP1)

Märksõnaks on infovahetus. Ohvri abistamiseks peab info liikuma erinevate ametnike vahel. /.../ Ühised infopäevad, komisjonid ja kohtumised tagaks selle, et ametnikud oleksid üksteisega tuttavad ja pakutavate teenustega kursis. Patrullpolitseinikele on oluline, et nad saaksid KOV lastekaitsetöötaja poole pöörduda õhtusel ajal või nädalavahetusel, siis kui peredes kõige enam probleeme võib ette tulla. (EP3)

Koostöövormide hinnangu kokkuvõtteks saab öelda, et vastajad hindavad organisatsioonide vahelist koostööd ja omavahelist suhtlemist kogukonnas esinevate probleemide lahendamisel heaks ning suhtlemise sagedust piisavaks. Koostöövormidest peetakse oluliseks võrgustikutööd ja koostöösuhete loomisel empaatilisi isikuomadusi. Tegevuste osas soovitakse terviklikkust ja teenusekvaliteedi parendamist, mis toetaks nii abivajajat vägivallaringist väljumisel kui motiveeriks ametnikku raskete lugudega tegelema ning jätkusuutlike lahendusi leidma.

2.3.3. Omavahelise koostöö parendamise võimalused

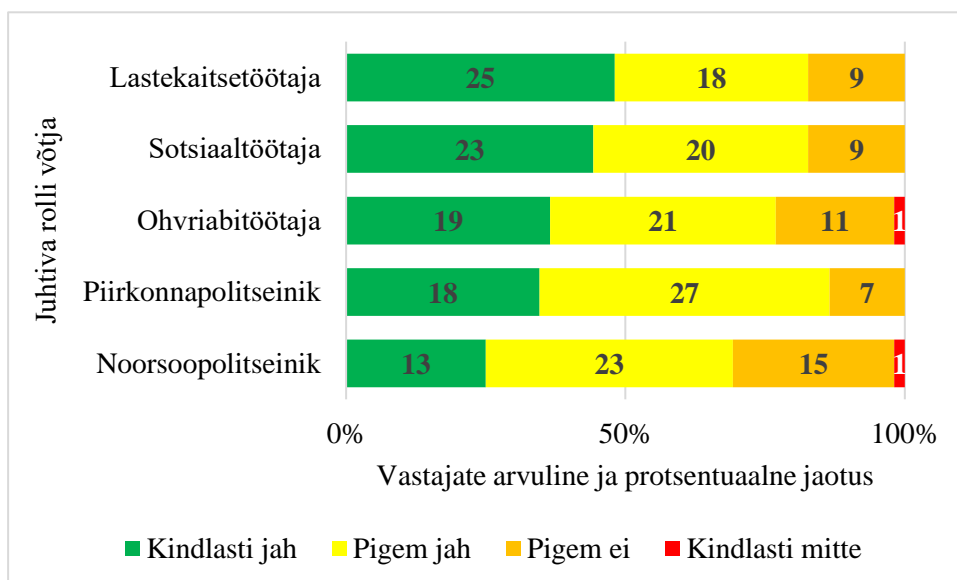
Selleks, et selgitada, kuidas koostöö peaks olema organiseeritud, uuriti respondentidelt, kes peaks võtma juhtiva rolli lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel (võrgustiku kokkukutsumine, vastutuse jagamine, infovahetuse koordineerimine). Vastajate arvamused jaotuvad erinevalt (vt joonis 10). Pigem arvatakse, et juhtumites peaks vastutuse endale võtma KOV sotsiaal- või lastekaitsetöötaja, kuid sama hästi nähakse võrgustikjuhina ohvriabitöötajat või politseinikku. Tulemustest nähtub, et praeguse töökorralduse puhul ei ole ametnike vastutus ja tegevuste jaotus määratletud.

Süsteemid liiguvad rolliselguste suunas, kus ametkondadel on erinevad rollid erinevates küsimustes (näiteks lastega seotud küsimustes on juhtiv roll lastekaitsele). /.../ Võrgustikutöös koordineeriva rolli võtmine on oluline ning see,

et tänasel puhul näiteks läbi MARAC võrgustikutöös on koordineeriv roll ohvriabil koostöös politseiga, on loogilisim korraldus. (EP2)

„/.../ PPA tegeleb rohkem õigusliku poolega. Hüvede, soodustuste, abide osas astub mängu KOV. Enamasti peab see käima käsikäes. Ilmselgelt on sotsiaaltöömehhed harjunud mugavusega, et kui on väljakutse, siis tegeleb asjaga politsei. /.../“ (EP4)

Võrgustikutöö eeldab mitmeid tegevusi, alustades info kaardistamisest ja tegevuskava koostamisest, lõpetades erinevate järeeltegevustega. Siinkohal on oluline, et tegevustes oleks kindel ülevaade, kes mingit tööosa korraldab. Võimalik, et siiani on organisatsioonid hakkama saanud ilma kindla rollijaotuseta ning lähtunud on varasemast töökogemusest.

Joonis 10. Juhtiv roll lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel

Respondentidelt uuriti, millistest võimalustest või teenustest on nad lähisuhtevägivalla juhtumitega tegeledes puudust tundnud. Vastajatele anti võimalus avatud küsimusele vastata sõnalise kirjeldusena (vt tabel 4). Võrreldes teiste avatud küsimustega, olid käesoleva küsimuse vastused kõige põhjalikumad, kus ametnikud soovisid murekohti täpsemalt kirjeldada. Küsimus oli kohustuslik kõigile respondentidele, kellest 12 vastajat ei osanud puudusid välja tuua. Vastajad selgitasid, et nii kannatanutele kui vägivallatsejatele puuduvad maapiirkondades vajalikud teenused või on teenusele pääsemine komplikatsioonidega – alustades pereterapeutist ja psühholoogi juurde suunamisest kuni majutuse leidmiseni. Spetsialiste on Viljandi maakonnas vähe, nende

juurde pääsemiseks on vaja mitu kuud oodata, mille järel on selgunud, et teenus ei ole kvaliteetne või ei vasta ootustele. Kõik võimalikud sotsiaalprogrammid asuvad Viljandi maakonnast väljaspool ning sageli puudub kliendil transport teenusele pääsemiseks.

Tabel 4. Teenustes ja toimingutes esinevad puudused

Puudused	Arvamuste sagedus kordades
Tugiteenused kannatanutele ja vägivaldsetele, spetsialistide puudus, pikad järjekorrad, sotsiaalsete programmide vähesus	19
Majutuse leidmine	9
Juriidiline nõustamine	5
Infovahetus ja tagasisidestamine	5
24/7 puuduv sotsiaaltöötaja	3
Ametnike kättesaadavus ja hõivatus	2
Erinev koostöö tase	2
Ohvriabi ei ole kvaliteetne	1
Ennetustegevused lasteasutustes ja piirkondlikus meedias on kesised ning ebatõhusad	1

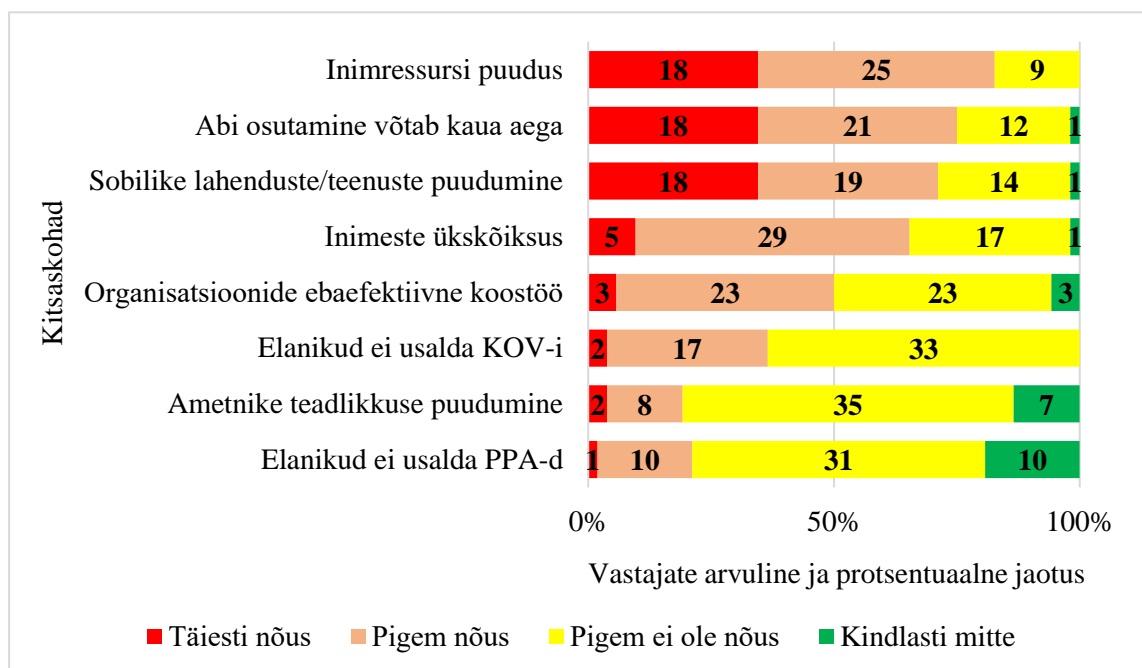
Vastajad tõid välja, et info liikumisega ametnike vahel esineb samuti probleeme ning teenuste ning tegevuste järgselt puudub tagasiside toimingu mõjupõhisusest. Puudub teadmine, kas klient jõudis teenusele ning kuivõrd tõhusaks suunamine osutus. Ennetustegevuste osas märgitakse, et tegevused on kaudsed ega jõua vastava sihtgrupini. Vajadust nähakse veel ööpäevaringselt valves oleva sotsiaaltöötaja osas ning probleemi tuntakse ametnike kättesaadavusest üldiselt.

„Usun, et ametnike teadlikkust erinevatest teenustest on tõstnud MARAC koosolekutel osalemine, sest seal on näiteks Sotsiaalkindlustusameti poolt pakutavaid teenuseid tutvustatud. /.../“ (EP1)

Uurides, milliseid üldisi kitsaskohti nähakse lähisuhtevägivalla ennetamisel ja sekkumisel Viljandi maakonnas, tõi enamus vastajaid välja, et kõige rohkem tuntakse puudust inimressursist, mis võib omakorda olla põhjuseks, et abi osutamine vägivalla all kannatavale perele võtab kaua aega (vt joonis 11). Samuti nähakse kitsaskohana eelpool mainitud sobilike teenuste puudumist. Üle poolte respondentide toob välja, et vägivalla ennetamisel oleks vaja tõsta kogukondade teadlikkust ning muuta inimeste suhtumist vägivalda kui kasvavasse sotsiaalsesse probleemi. Naabrite ükskõiksuse tõttu jääb ohver probleemidega üksi ning abi otsitakse nähtavasti alles siis kui tülitsemine muutub

pidevaks ning häirib naabrite igapäevast eluolu. Positiivsena saab välja tuua, et respondendid usuvad, et inimesed usaldavad organisatsioone, ametnikud on teadlikud, kuidas perevägivalda juhtumeid märgata ning suuremaid kahjusid ära hoida. Tegelikult ollakse organisatsioonide vahelise koostööga enamasti rahul.

Üks põhjus miks ohvrid liiga hilja teenusele jõuavad on see, et me räägime väga varjatud probleemist. Vägivalla all kannataja ei pruugi teada kõigist abisaamiste võimalustest, samas naabrid/töökaaslased kas ei oska või ei taha märgata/sekkuda ja nii jääbki abi otsimine tihtilugu hiljaks. /.../ Kõrvalseisjale, sealhulgas patrullpolitseinikule võib tunduda, et abi pole piisav, kui mõne nädala pärast on taaskord väljakutse, kuigi perega töö käib. /.../ (EP3)

Joonis 11. Kitsaskohad perevägivalda ennetamisel ja sekkumisel Viljandi maakonnas

Järgnevalt uuriti vastajatelt kuivõrd teadlikud ollakse kõrge riskiga lähisuhtevägivalda juhtumite lahendamiseks MARAC võrgustikutöömudelis. Tulemused näitasid, et MARAC mudelit peab oluliseks ja vajalikuks 31 ametnikku, kes leiavad, et see on hea meetod keeruliste lugude lahendamiseks. Vastupidiselt arvab kolm respondenti, kes ei näe, et selline sekkumise viis oleks vägivalda lõpetanud või pere aidanud ning 18 vastajat ei oska anda hinnangut või ei ole varasemalt MARAC meetodiga kokku puutunud.

„MARAC võrgustikukoosolekutel on siiani olnud kaasatud piirkonnapolitseinikud ja menetlusgrupi uurijad. Omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad peaksid olema MARAC mudelist täpsemalt teadlikud, kuid on neid ametnikke, kes pole veel oma piirkonna MARAC-is ühegi kõrge riskiga juhtumiga otseselt seotud olnud.“ (EP3)

Viimaseks küsiti vastajatelt avatud küsimusena, millele tuleks nende arvates organisatsioonide vahelise koostöö parendamisel veel tähelepanu pöörata. 13 vastajat toob välja probleemkohad info jagamisel. Soovitakse olla kaasatud ning omavahel rohkem kohtuda. Vahetu kommunikatsiooni käigus oleks võimalik perede olukorda paremini kaardistada ning juba eos sekkuda enne kui probleemid peres eskaleeruvad vägivallana. Seejärel kirjeldavad 11 vastajat vajadust ühiste infopäevade ning koolituste osas. Nii saadakse omavahel paremini tuttavaks, tekib kooskäimise harjumus ja õlg-õla kõrval tegutsemise tunne. Kuuel korral juhitakse tähelepanu koostööpartneri võimaluste tutvustamisele lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel ning ennetamisel. Viiel korral tuuakse välja võrgustikutöö käsitlust, mida juhib konkreetne isik, kes jagab osalejatele ülesanded, omab ülevaadet tegevustest ning annab tagasiside. Koostöö parendamiseks on kolmel korral kirjeldatud vajalike isikuomadusi nagu inimlikkus, võrdne kohtlemine, empaatiavõime, töötahe ja soov inimesi aidata ning vägivalda ühiskonnas vähendada.

Organisatsioonide ametnikud on omavahelise koostööga enamasti rahul, kuid soovivad mitmetes tegevustes saada rohkem informatsiooni, toetust ning tagasisidet. Seetõttu leitakse, et läbi võrgustikutöö oleksid ametnikud rohkem kaasatud, viibiks ühises infoväljas ning tegutseks efektiivsemalt.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (2017) eesmärgiks on ohvrite igakülgne abistamine ning naiste ja perede suhtes toime pandava vägivalla ennetamine. Eesmärgi täitmine eeldab organisatsioonide vahelist organiseeritud koostööd ja tulemustele orienteeritud pingutusi. Vägivalla juhtumitega tegeledes on oluline tõhusate koostöövormide olemasolu politsei ja kohalike omavalitsuste vahel (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 5–7). Koostöö korrapäratus toob kaasa mitmeid kitsaskohti ametnike igapäevases töös vägivalla ohvrite ja vägivallatsejatega, mistõttu võib kannatanute abistamine olla raskendatud ning abi hilineda. Käesolevast

uuringust selgub, et partnerlus politsei ja kohalike omavalitsuste vahel Viljandi maakonnas on olemas ja ametnikud ise hindavad koostöösuhteid heaks. Kitsaskohti nähakse reguleeritud töökorralduse puudumises, koostöövormide ebatõhusas ülesehituses ning tegevuste mõjupõhisel läbiviimisel, mis ei ole maakonna tasandil organisatsioonide vahel kokku lepitud, kuid mille vajadus tööst tugevalt järeltus.

Lähisuhtevägivalla märkamine ja ohvrite abistamine algab vägivalla ilmingute tundmisest (Robbins *et al.*, 2016, lk 131). Varasemalt Tallinnas läbi viidud Salliov & Valberg (2018, lk 65–66) uuring kajastab, et ohvrile pakutava järjepideva, tõhusa ja kvaliteetse abi ning teenuse pakkumisel on oluline spetsialisti ajakohane väljaõpe, pidev motiveerimine ning toetamine. Käesolevast uuringust selgus, et nii politseinikud kui sotsiaaltöötajad hindavad oma töökollektiivi teadmisi vägivalla ilmingute tundmisel heaks, omades ajakohast väljaõpet, mis keskendub vägivalla väljendusvormide ja soodustavate tegurite tuvastamisele või juba tekkinud tagajärjega tegelemisele.

Vägivalla juhtumitega tegeledes on oluline vastutuse võtmine ning jagamine. Samuti koostööpartneri strateegiliste eesmärkide tundmine, selgitamiseks, millised tegevused on võimalik koos läbi viia ning milles üksteist toetada. (Patterson & Swan, 2019, lk 863) Uuring toob välja organisatsiooni põhiste eesmärkide mõistmise ühiskonnas laiemalt, kus politseinik peab ohtlikes olukordades operatiivselt sekkuma, tagama sündmuskohal osapoolte turvalisuse, koguma esmast infot ning selgitama juhtumiga seonduvad asjaolud. Sotsiaaltöötajad selgitavad sotsiaalsete probleemide esinemise ning püüavad abivajajatele läbi pakutavate sotsiaalteenuste lahendusi leida. Eesmärkideni jõudmine eeldab mitmeid tegevusi, mis oleksid palju efektiivsemad kui need oleksid paremini planeeritud, organiseeritud ning kooskõlastatud organisatsioonide vahelistes kokkulepetes. Koostööpartnerite sekkumismudelite ja praktikatega oleks võimalik tutvuda ühistel infopäevadel, kus ametnikud vahetavad kogemusi ning õpivad üksteist paremini tundma. Ühiste õppepäevade ning koolituste vajaduse PPA ja KOV vahel tõid välja ka Salliov & Valberg (2018, lk 65–66) ning Haava (2015, lk 63–64) varasemad uuringud, selgitades, et koostöökokkulepped tuleb sõlmida kohalikul tasandil, toetudes üldistele valdkondlikele ja mõjupõhistele eesmärkidele.

Koostööpõhiste lahendusteni jõudmiseks tuleb partneritel esmalt luua omavahelised usaldusväärsed suhted, viibida ühises inforuumis ning kasutada koostöövormina

võrgustikutööd (Medar *et al.*, 2012, lk 7). Andmeid analüüsidis jõudis autor järelduseni, et vägivalda juhtumeid lahendades on üheks koostöö kitsaskohaks ametnike vaheline ebapiisav infovahetus. Mõningal määral võib see olla seotud delikaatse info jagamisega, kus tuleb jälgida andmekaitsega seonduvaid kitsendusi. Pigem ilmnes, et olulise info jagamine jääb ametnikest endist sõltuvalt tegemata. Põhjuseks mahukad tööülesanded, ametnike vähesus ja ajapuudus. Määravaks teguriks on veel kujunenud hoiakud, kus sageli ei soovitagi mugavustsoonist väljuda ning juhtumisse süveneda. Vajadusena tuuakse välja töövälisel ajal piirkondliku ametniku kättesaadavust.

Vägivalda vähendamisel on oluline, et organisatsioonid vastutaksid neile määratud valdkondlike ülesannete täitmise eest (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 5–7). Eelmise teemakäsitluse jätkuks on mõningate tegevuste osas nagu näiteks info kogumine, riskide hindamine, koostööpartneritega suhtlemine ja preventatsioon, ametnikel raskusi rollijaotuse määramisega – siinkohal ei ole üldiselt näha, kelle vastutusalas need tegevused peaksid olema. Vastutuse puudumisel võib tekkida olukord, kus vajalik info ei jõua õigeaegselt teise osapooleni, sekkumiseviisid jäävad pere jaoks hiljaks ning kõrgeneb risk vägivalda kordumiseks. Sarnase tulemuseni jõudis Haava (2015, lk 68) uuring, kus valdkonnapõhiste eesmärkide seadmisel ei ole mõeldud, kuidas tegevuste läbiviimisel järelevalvet teostatakse.

Pakutavate teenuste osas selgus läbiv rahulolematust, kus ametnike sõnul on lähisuhtevägivalda lahendamiseks olulised teenused enamasti olemas, kuid vajavad tõhustamist ja koostööpartnerite vahelist täpsemat jaotust. Haava (2015, lk 66) uuringust avalduvad samuti teenustega seonduvad kitsaskohad, eelkõige vägivaldlatsejale sobilike lahenduste puudumine. Mõlemad uuringud kinnitavad organisatsioonide vahelist head koostööd kodukülastuste läbiviimisel ning ohvriabitöötaja vajalikkust. Sellio & Valberg (2018, lk 62) on viidanud tegevuste dubleerimisele, mis ka käesolevas uuringus on selgelt esile kerkinud. Tegevuste ja teenuste parendamisel on organisatsioonidel vaja välja selgitada, mis täpsemalt rahulolematust põhjustab ning kus esinevad puudused.

Koostöövormidest on üheks tõhusamaks võrgustikutöö, mille kaudu toimub ametnike vahetu suhtlemine ja info jagamine (Medar *et al.*, 2012, lk 7). Uuringust selgub, et võrgustikutööd peetakse kõige efektiivsemaks koostöövormiks. Osapooled võtavad kaasa valdkondlikud teadmised ja kogemused, mille põimimisel on lahendused tulemuslikumad

ning suurem tõenäosus riske kiiremini maandada. Samas on ametnikud välja toonud võrgustikutöö puudused, mis vajaksid edasist täpsustamist ja lahendamist. Juhtumipõhise võrgustikutöö parendamise vajadus on samuti leitud Selliov & Valberg (2018, lk 65) uuringus.

Käesolevatest tööst lähtuvalt, teeb autor Viljandi politseijaoskonna juhile ning Viljandi maakonna kohalike omavalitsuste sotsiaaltalituste juhtidele järgnevad ettepanekud:

- Kaardistada organisatsioonide põhised lähisuhtevägivalla juhtumite sekkumise viisid ja lahendamise võimalused, kirjeldades tegevuste sisu ja võimekust maakondlikul tasandil. Selgitada toimivate teenuste ja tegevuste kitsaskohad ning puudulike lahenduste realiseerimise võimalused.
- Viia läbi ühiseid teabepäevi ametnike teadlikkuse tõstmiseks ning koostööpartnerite tegevuste tutvustamiseks. Ühiste kokkusaamiste käigus selguvad osapoolte võimalused lähisuhtevägivalla all kannatava pere abistamisel ning intensiivistub ametnike omavaheline suhtlemine ja infovahetus muudes küsimustes.
- Parandada korrapärast infoteadete edastamist ametnike vahel.
- Kaaluda kerge ja keskmise riskiga vägivalla juhtumite esinedes MARAC töömeetodile sarnanevat koostöövõrgustiku mudeli kasutamist, millel on piirkonna põhiselt määratud juhataja ning tuumikliikmed. Võrgustiku kohtumistel on oluline päevakava määramine, protokollimine, tegevuste kirjeldamine ja jaotus ning tagasisidestamine.
- Selgitada võimalused, kuidas töövälisel ajal, põhjendatud vajadusel saab patrullpolitseinik ühendust piirkondliku ametnikuga olulise info vahetamiseks.
- Kujundada piirkondlikud ennetusmeetmed lähisuhtevägivalla teadvustamiseks ja vähendamiseks kogukondade erinevates sihtrühmades.

Ettepanekud edastatakse talituse juhtidele juunikuus 2021 elektroonsel teel. Kontaktid on leitavad veebikeskkonnas, organisatsioonide kodulehtedelt. Peale uurimistöö valmimist esitab autor valminud töö ühe kuu jooksul PPA arendusosakonna strateegiabüroo innovatsiooni- ja teaduskoostöögrupile. Valmiva lõputöö osas on huvi tundnud Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi ja ennetusteenuste talitus. Töö saadetakse tutvumiseks varasemalt kokkulepitud kontaktidele peale uurimustöö valmimist.

KOKKUVÕTE

Lõputöö ajendiks oli lähisuhtevägivalda juhtumite pidev kasv ühiskonnas. Tegemist on varjatud kuriteoliigiga, kus vägivallatsemine pereliikme suhtes leiab sageli aset kodudes – paigas, mis peaks olema kõige turvalisem koht maailmas. Põhjusel, et kodudes toimuvat vägivalda ei märgata, võib abi kannatanute jaoks hilineda ning lõppeda raskete tervisekahjustuste, isegi surmaga.

Kuigi vägivallal on mitmeid erinevaid liike, hindavad ohvrid kõige raskemini talutavaks emotsionaalse vägivalla vormi. Seda põhjusel, et vaimset vägivalda on kõrvalistel isikutel ohvri abistamiseks raske märgata. Vägivald võib olla pidev ning kaasneda teiste vägivalla liikidega, tekitades kannatanule erinevaid vaimse tervise probleeme, millest tervenemine võib kesta aastaid. Sagedasemad ohvritel esinevad vaimse tervise probleemid on ärevus, keskendumisraskused, depressioon, unehäired ning mõnuainete sõltuvus. Vägivald kogunud ning pealt näinud lastel tekivad raskused sotsiaalsete suhete loomisel ja hoidmisel, esinevad somaatilised kaebused, agressiivsus, hulkumine, halb edasijõudmine koolis, meelemürkide tarbimine, kriminaalne käitumine ning keerulised suhted vanematega.

Lähisuhtevägivallaga efektiivsemaks tegelemiseks on Eesti 2017. aastal kirjutanud alla naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioonile, mille eesmärgiks on ära hoida igasugust vägivalda peredes, abistada ohvraid ning tõhustada valdkondlikku poliitikat. Perevägivalla vähendamisel on oluline vägivallaga tegelevate organisatsioonide vaheline aktiivne koostöö ning valdkondlik vastutus. Lähisuhtevägivalla teadete lahendamisel on peamised koostööpartnerid politsei ja kohalikud omavalitsused, sest sageli on klientide probleemid mõlema organisatsiooni tegevusalas lahendatavad. Ohvrite abistamiseks ning vägivalla lõpetamiseks otsitakse üheskoos vastuseid küsimustele, milliste soodustavate tegurite koosmõjul vägivald peres tekib ning kuivõrd suur on tõenäosus, et vägivald võib korduda.

Selgitamaks, millised võimalused on politsei ja kohaliku omavalitsuse vahelise koostöö parendamiseks ning kuidas organisatsioonide vaheline efektiivsem koostöö mõjutab vägivalla juhtumite varasemat märkamist, viidi Viljandi maakonna politseinike ning kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate seas läbi kombineeritud uuring. Andmeid koguti kvantitatiiv-kvalitatiivse meetodiga, kus peamised andmed saabusid elektroonilise veebiküsimustiku abil. Küsitlusele vastas kokku 52 vastajat, kellest 27 olid sotsiaaltöötajad ning 25 politseinikud. Lisaks kvantitatiivsele kaardistusuuringule, kasutati lõputöös kvalitatiivse uurimismeetodiga kogutud ekspertarvamusi, mis lisavad andmetele usaldusvärsust, paikapidavust ning kirjeldavaid selgitusi. Ekspertarvamused on küsitud e-kirja teel poolstruktureeritud intervjuuna Politsei- ja Piirivalveameti teenuse koordinaatorilt ja piirkonnavanemalt, Sotsiaalkindlustusameti teenuse juhilt ning ohvriabitöötajalt.

Andmetest järeldus, et partnerlus politsei ja kohalike omavalitsuste vahel Viljandi maakonnas on olemas ning ametnikud ise hindavad omavahelisi koostöösuhteid heaks. Vastajate arvamusel kohaselt on ohvrite õigeaegsel abistamisel vajalik ametnike ühises inforuumis viibimine, teadlikkus erinevatest vägivalla tõkestamise ja sekkumiseviisidest ning võrgustikutöö. Kitsaskohti nähakse reguleeritud töökorralduse puudumises, mõjupõhiste koostöövormide väheses kasutamises ning tegevuste ebatõhusas läbiviimises, mis ei ole maakonna tasandil organisatsioonide vahel kokku lepitud, kuid mille vajadus tööst tugevalt järeldus. Mõningate tegevuste osas nagu näiteks info kogumine, riskide hindamine, koostööpartneritega suhtlemine ja preventatsioon, on ametnikel raskusi rollijaotuse määratlemisega. Vastutuse puudumisel võib tekkida olukord, kus vajalik info ei jõua õigeaegselt teise osapooleni, sekkumiseviisid jäävad pere jaoks hiljaks ning kõrgeneb risk vägivalla kordumiseks.

Uuringu tulemustest leiti mitmeid kattuvusi teoreetilise osaga, püstitatud uurimisküsimused leidsid töös vastuse ja said täidetud. Tõhusal koostööl on oluline osa perevägivalla juhtumite varajasel märkamisel ning lahendamise tulemuslikkusel. Ohvrite õigeaegseks abistamiseks on vajalik ametnike ühine inforuumis viibimine, teadlikkus vägivalla olemusest ja sekkumisevormidest ning võrgustikutöö. Kuigi politsei ja kohaliku omavalitsuse näol on tegemist erinevate organisatsioonidega on tegevuspõhiste kokkulepetega võimalik koostöös perevägivalla juhtumeid fookustatult ning

efektiivsemalt lahendada. Pakkuda ohvritele ja vägivallatsejale vajalikku abi ning viia kogukondadesse sõnum, et vägivald ning vägivalda kogevad lapsed on kasvav sotsiaalne probleem, kus igäühe panus vägivalla märkamisel ja teadvustamisel on samm turvalisema ja vägivalla vabama elu suunas. Organisatsioonide vahelise koostöö parendamiseks tehti tööst tulenevalt ettepanekud politseile ja kohalikele omavalitsustele nende omavahelise koostöö tõhustamiseks lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel Viljandi maakonnas.

Seoses uuringust selgunud kitsaskohtadega, tuleks teema arendamisel autori hinnangul uurida, millised on täpsemad probleemkohad ning ametnike rahulolematuse põhjused vägivalla ohvritele ja vägivallatsejale suunatud tegevuste läbiviimisel. Samuti selgitada, kuidas neid tegevusi muuta mõjupõhisemateks. Töös jäi mitmel korral kõlama ametnikel lasuvate tööülesannete rohkus ning ajapuudus juhtumitele keskendumisel. Seetõttu võiks tulevikus uurida, millisel moel on võimalik politseinikke ja sotsiaaltöötajaid vägivalla juhtumite lahendamisel toetada ning motiveerida.

VIIDATUD ALLIKAD

- Ahven, A., & Surva, L. (2014). Perevägivalla menetluspraktika: 2011 ja 2013. *Kriminaalpoliitika analüüs*, 5. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/189131>
- Alver, G. (2017). *Lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise võimalustest Eestis* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Õigusteaduskond]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/57105>
- Askarzai, W. & Unhelkar, B. (2017). Research Methodologies: An Extensive Overview. *International Journal of Science and Research Methodology*, 6(4), 21–42. http://ijsrm.humanjournals.com/wp-content/uploads/2017/07/3.Dr_-Walied-ASKARZAI-Bhuvan-Unhelkar.pdf
- Burkevica, I., Reingarde, J., Paats, M., Humbert, A. L., & Borza, J. (2012). *Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against Women – Victim Support*. European Institute for Gender Equality (EU body or agency). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1af32044-ef1b-40e2-97db-32bf44149e6a/language-en#>
- Butt, K. M., & Sharif, K. (2013). Violence in historical perspective. *Journal of Political Science*, 31(69), 69–75. <https://www.researchgate.net/publication/315843375>
- Clark, A. (2011). Domestic Violence, Past and Present. *Journal of Women s History* 23(3), 193–202. <https://doi.org/10.1353/jowh.2011.0032>
- Delara, M. (2016). Mental Health Consequences and Risk Factors of Physical Intimate Partner Violence. *Mental Health in Family Medicine*, 12(1), 119–125. <http://www.mhfmjournal.com/pdf/mental-health-consequences-and-risk-factors-of-physical-intimate-partner-violence.pdf>
- Dokkedahl, S., Kok, R. N., Murphy, S., Kristensen, T. R., Bech-Hansen D., & Elklit, A. (2019). The psychological subtype of intimate partner violence and its effect on mental health: protocol for a systematic review and meta-analysis. *Systematic Reviews*, 8(1), Article 198. <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1118-1>

- Eesti vaimse tervise ja heaolu koalitsioon. (2016). *Vaimse tervise strateegia 2016–2025*. http://heakool.ee/wp-content/uploads/2016/04/Vaimse_tervise_heaolu_strateegia_2016-2025_30.03.2016.pdf
- Ewijk v. H. (2016). Sotsiaaltöö teadmus. *Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik*.
- Gillieatt, S., Fernandes, C., Fielding, A., Hendrick, A., Martin, R., & Matthews, S. (2015). Social Network Analysis and Social Work Inquiry. *Australian Social Work*, 68(3), 338–351. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2015.1035660>
- Haava, H. (2015). *Kohaliku omavalitsuse ja politsei koostöövõimalused riskiperedega tegelemisel Pärnu linna ja maakonna näitel* [Lõputöö, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž]. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48483/haava_helen.pdf
- Haljand, M. K. (2018). *Naistevastane majanduslik vägivald paarisuhtes Eesti näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Õigusteaduskond]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/60257>
- Iriste, S., & Katane, I. (2018). Expertise as a Research Method in Education. *Rural environment. Education. Personality. (REEP)*, 11, 74–80. <https://doi.org/10.22616/REEP.2018.008>
- Jakobson, J., & Lee, K.-A. (2018). *Lähisuhtevägivalla all kannatanute kaitse Pärnu projekti tulemused*. Memorandum valitsuskabineti nõupidamisele. Siseministeerium. https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/lsv_memorandum_20180911__0.pdf
- Justiitsministeerium. (2020). Kuritegevuse ülevaade. *Kuritegevus Eestis 2019*. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/>
- Justiitsministeerium. (2021). Perevägivald ja ahistamine. *Kuritegevus Eestis 2020*. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html>
- Kass, V. (2014). *Perevägivalla ohvrite kogemused abi otsimisel Eestis* [Bakalaureuse töö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/43516>
- Klaar, A. (2019). *Juhtumikorralduslik mudel MARAC ja DASH riskihindamine Eesti näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/64164>

- Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (1993). *Riigi Teataja I*, 37, 558; *Riigi Teataja I*, 10.07.2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012021007?leiaKehtiv>
- Kornejeva, S. (2015). *Lapsed perevägivalda ohvrid* [Lõputöö, Tartu Ülikooli Narva kolledž]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/50198>
- Lamin, S. A., & Teboh, C. (2016). Police social work and community policing. *Cogent Social Sciences*, 2(1), Article 1212636. <https://doi.org/10.1080/23311886.2016.1212636>
- Lauri, K. (2018). Võrgustikukoostöö kohalikus omavalitsuses. *Sotsiaaltöö*, 4, 44–45.
- Lee, K.-A. (2019). Lähisuhtevägivalda ennetamise tegevuskava aastateks 2019–2023. *Memorandum valitsuskabineti nõupidamisele*. Siseministeerium. https://www.sm.ee/sites/default/files/lsv_memorandum_040719.pdf
- Linno, M., Soo, K., & Strömpl, J. (2011). *Juhendmaterjal perevägivalda vähendamiseks ja ennetamiseks*. Justiitsministeerium. http://lft.ee/admin/upload/files/perevagivalda_juhis_kovidele_veebi.pdf
- Linno, M. & Strömpl, J. (2014). Lapsed perevägivalda kontekstis: Rauli ja Mari juhtum. *Sotsiaaltöö*, 1, 51–56.
- Luuk, E., Järve, J., & Kaska, M. (2014). *Kuriteoennetus ja jätkutugi kohalikul tasandil*. Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAR. <http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2014/05/Kuriteoennetus-kohalikul-tasandil-raport-EST.pdf>
- Maxwell, C. D., Sullivan, T. P., Backes, B. L., & Kaufman, J. S. (2020). New Approaches to Policing High-Risk Intimate Partner Victims and Offenders. *National Institute of Justice Journal*, 282, 1–6. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/254468.pdf>
- Medar, M., Kõre, J., Rähn, A., Narusson, D., & Kiis, K. (2012). *Juhised juhtumipõhise võrgustikutöö meetodi rakendamiseks*. Sotsiaalministeerium/Pärnu Kolledž. http://heakool.ee/wp-content/uploads/2015/11/CM_-JUHISED.pdf
- Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. (2017). *Riigi Teataja II*, 26.09.2017, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>
- Novikov, I. (2011). *Erinevused ja aktuaalsed probleemid ning võimalikud lahendused piirkondlikus politseitöös Põhja prefektuuri näitel* [Lõputöö, Sisekaitseakadeemia Politsei- ja Piirivalvekolledž]. <https://digiriitl.sisekaitse.ee/handle/123456789/988>

- Ohvriabiseadus. (2004). *Riigi Teataja I*, 2, 3; *Riigi Teataja I*, 06.05.2020, 22.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020022>
- Patterson, G. (2012). Police Social Work. *Oxford Bibliographies Online Datasets*.
<https://doi.org/10.1093/obo/9780195389678-0016>
- Patterson, G. T., & Swan, P. G. (2019). Police social work and social service collaboration strategies one hundred years after Vollmer: A systematic review. *Policing: An International Journal*, 42(5), 863–886. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-06-2019-0097>
- Pecino-Latorre, M. D. M., Pérez-Fuentes, M. D. C., Patró-Hernández, R. M., & Santos-Hermoso, J. (2019). Expressiveness and Instrumentality of Crime Scene Behavior in Spanish Homicides. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22), Article 4526. <https://doi.org/10.3390/ijerph16224526>
- Poliitikauuringute Keskus Praxis. (2011). *Riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste kollektiivsete töösuhete uuring*. <http://praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2011-Riigi-ja-kov-asutuste-kollektiivsed-toosuhted-metoodika.pdf>
- Politsei- ja Piirivalveamet. (2021). *LSV_Eesti_Viljandi_2015–2020.xlsx*. Avaldamata andmed.
- Robbins, R., Banks, C., McLaughlin, H., Bellamy, C., & Thackray, D. (2016). Is Domestic Abuse an Adult Social Work Issue? *Social Work Education*, 35(2), 131–143. <https://doi.org/10.1080/02615479.2016.1140733>
- Robbins, R., McLaughlin, H., Banks, C., Bellamy, C., & Thackray, D. (2014). Domestic violence and multi-agency risk assessment conferences (MARACs): A scoping review. *The Journal of Adult Protection*, 16(6), 389–398. <https://doi.org/10.1108/JAP-03-2014-0012>
- Rolle, L., Ramon, S., & Brustia, P. (2019). Editorial: New Perspectives on Domestic Violence: From Research to Intervention. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 641. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00641>
- Saleh, A., & Bista, K. (2017). Examining factors impacting online survey response rates in educational research: perceptions of graduate students. *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*, 13(29), 63–74. http://journals.sfu.ca/jmde/index.php/jmde_1/article/view/487/439

- Salla, J., & Raudsepp, T. (2019). Perevägivalda tunnistanud laps kui abivajav laps. *Sotsiaaltöö*, 3, 71–75.
- Sanjel, S. (2015). Gender-Based Violence: A Crucial Challenge for Public Health. *Kathmandu University Medical Journal*, 11(2), 179–184. <https://doi.org/10.3126/kumj.v11i2.12499>
- Selliõ, O., & Valberg, Õ. L. (2018). *Lähisuhtevägivalda ennetuse ja varase sekkumise kavand Tallinna linnale*. Mittetulundusühing Vaimse Tervise Edendamise Kompetentsikeskus. <https://www.tallinn.ee/est/g6810s117629>
- Sepper, M.-L., & Kadarik, I. (2020). *Ohvrikeskne lähenemine lähisuhtevägivalda juhtumites nelja Euroopa riigi näitel*. Sotsiaalkindlustusamet. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2020/12/Ohvrikeskne.lahenemine.pdf>
- Slabbert, I., & Green, S. (2013). Types of domestic violence experienced by women in abusive relationships. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 49(2), 234–247. <https://doi.org/10.15270/49-2-67>
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5; *Riigi Teataja I*, 22.03.2021, 14. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>
- Statistikaamet. (2020, 15. mai). *RV0291U: rahvaarv, pindala ja asustustihedus, I. jaanuar. Haldusjaotus seisuga 01.01.2018* [andmebaas]. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik__rahvastikunaitajad-ja-koosseis__rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U/table/tableViewLayout1
- Suve, P., Selg, P., & Sootla, G. (2015). Designing multidimensional policing strategy and organization: towards a synthesis of professional and community police models. *Baltic Journal of Law & Politics*, 8(1), 28–54. <https://doi.org/10.1515/bjlp-2015-0010>
- Svalin, K., & Levander, S. (2019). The Predictive Validity of Intimate Partner Violence Risk Assessments Conducted by Practitioners in Different Settings—a Review of the Literature. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 35(2), 115–130. <https://doi.org/10.1007/s11896-019-09343-4>
- Tarshis, S., & Baird, S. L. (2019). Addressing the Indirect Trauma of Social Work Students in Intimate Partner Violence (IPV) Field Placements: A Framework for Supervision. *Clinical Social Work Journal*, 47(1), 90–102. <https://doi.org/10.1007/s10615-018-0678-1>

- Tervise Arengu Instituut. (2020, 17. juuni). *PKH1: Psühhiaatri poolt ambulatoorselt konsulteeritud isikud diagnoosi, soo ja vanuserühma järgi* [andmebaas]. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__02Haigestumus__05Psyyhikahaired/PKH1.px/table/tableViewLayout2/
- Traat, U., & Vanaisak, Ü. (2016). Lähisuhtevägivald, vastavad tüpoloogiad ja politseitöö. D. Kaljula & L. Vanamölder (toim), *Sisekaitseakadeemia teadusartiklid* (lk 7–30). Sisekaitseakadeemia. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/ska_teadusartiklid_2016_veebi.pdf
- United States Department of Justice. (2017). *Importance of Police-Community Relationships and Resources for Further Reading*. <https://www.justice.gov/crs/file/836486/download>
- Uusma, H., Raudkivi, M., & Klaar, A. (2020). Elude päästmine võrgustikutöös MARACi abil. *Sotsiaaltöö*, 3, 41–47.
- Vabariigi Valitsus. (2015). *Vägivalda ennetamise strateegia aastateks 2015–2020*. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/vagivalla_ennetamise_strateegia_aastateks_2015-2020.pdf
- Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+. (2019). *Riigi Teataja IV*, 04.01.2019, 15; *Riigi Teataja IV*, 30.12.2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/404012019015?leiaKehtiv>
- Ward-Lasher, A., Messing, J. T., & Hart, B. (2017). Policing Intimate Partner Violence: Attitudes toward Risk Assessment and Collaboration with Social Workers. *Social Work*, 62(3), 211–218. <https://doi.org/10.1093/sw/swx023>
- Wilken, J. P. (2016). Sotsiaaltöötaja kodanikuühiskonnas. *Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik*.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

Lisa 1. Vägivalla riskide määratlemine

Füüsiline vägivald			
Ei	Madal	Keskmine	Kõrge
Ei esine	Löömine, lükkamine (ilma vigastusteta).	Löömine, lükkamine, kestva valu (ka hingevalu) või kergemate vigastuste tekitamine.	Tugeva valu tekitamine (ka hingevalu). Erinevate vigastuste tekitamine - haavad, hematoomid, põrutused, põletused, luumurrud. Tapmisähvardused ja ka tapmiskatsed partneri, laste, lähedaste või koduloomade suhtes. Kannatanu kägistamine, vee all hoidmine, relvaga ähvardamine, tema suhtes relva kasutamine. Samuti kuuluvad kõrge riski alla kannatanu teadvusekaotused, peavigastused, sisemised vigastused, mingid muud püsivad vigastused, nurisünnitused.
Seksuaalne vägivald			
Ei	Madal	Keskmine	Kõrge
Ei esine	Seksuaalse alatooniga häirivad märkused ja solvangud.	Pealesunnitud seks või soovimatud puudutused. Mis tahes seksuaalne käitumine vägivallatseja poolt, mille tõttu tunneb kannatanu end ebamugavalt.	Ähvarduste saatel või jõuga sunnitud seks, vägistamine, seksuaalsed rünnakud. Tahtlik valu tekitamine seksi ajal, lapse seksuaalne väärkohtlemine ja partneri sundimine sellist väärkohtlemist pealt vaatama. Partneri sundimine prostitutsioonile, teadlik ja tahtlik suguhaiguste levitamine.
Ahistamine/jälitamine			
Ei	Madal	Keskmine	Kõrge
Ei esine	Mõningad häirivad telefonikõned, sõnumid või e-kirjad.	Sagedased häirivad telefonikõned, sõnumid või e-kirjad.	Vägivallatseja saadab pidevalt sõnumeid, e-kirju või helistab vahetpidamata, jälitab ning teeb kutsumata külaskäike kannatanu koju, töökohta. Hävitab või kahjustab kannatanu vara ja ähvardab nii kannatanut kui ka talle kalleid inimesi aga ka lemmikloomi vägivallaga. Lubab ennast vigastada või ära tappa.

Lisa 1 järg

Armukadedus/kontrolliv käitumine/emotsionaalne vägivald			
Ei	Madal	Keskmine	Kõrge
Ei esine	Kontrollib mingil määral kannatanu tegevusi ja on hakanud teda isoleerima lähedastest, sõpradest ning tugivõrgustikust. Piirab osavõttu avalikust elust.	Kontrollib suurel määral kannatanu tegevusi. Isoleerimine lähedastest ja sõpradest. Kontrollib kannatanu kirjavahetust, telefonikõnesid ja raha kasutamist. Pidev süüdistamine truudusetuses ning ohvri kritiseerimine, emana, naisena.	Kontrollib kõiki kannatanu tegevusi, ravimite manustamist, erinevate teenuste tarbimist (võib eriti kontrolliv olla puudega ohvri puhul). Vägivallatseja käitumine on ekstreemne, väljendudes justkui oleks kannatanu tema omand. Tohtu armukadedus, kus kannatanu ei tohi kellegiga suhelda. Ohvri lukustamine tупpa, tema kinni hoidmine ja liikumise piiramine. Täielik isoleeritus lähedastest, sõpradest ja avalikust elust. Pidevad ähvardused vigastada kannatanule kalleid inimesi või lemmikloomi. Enesetapuga hirmutamine. Laimava või ka seksuaalse sisuga informatsiooni jagamine kannatanu kohta sotsiaalmeedias või mingis muus avalikus ruumis.

Allikas: Klaar, 2019, lk 63

Lisa 2. Ankeetküsitlus

Tere!

Olen Elerin Tetsmann, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži „Sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse“ eriala kolmanda kursuse üliõpilane. Teostan uurimust teemal: politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalused lähisuhtevägivalla varajasel märkamisel ja sekkumisel Viljandi maakonna näitel. Oma lõputöö raames viin läbi küsitlust Viljandi politseijaoskonna piirkonna-, noorsoo- ja patrullpolitseinike ning Viljandi maakonna kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajate seas. Teie arvamus on väga oluline, et saada ülevaadet praegusest olukorrast ning parendamist vajavatest kitsaskohtadest organisatsioonide vahelises koostöös. Kõiki saadud vastuseid kasutatakse anonüümselt ning olen väga tänulik kui leiaksite umbes 15 minutit aega küsitlusele vastamiseks. Uurimuse tulemused ja parendusettepanekud edastatakse Viljandi politseijaoskonna juhile ning kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondade juhtidele.

Küsimuste korral võib julgelt pöörduda: elerin.tetsmann@ut.ee; tel: 5665 6346

Tänan!

1. Teie töökoht:

- Töötan politseis
- Töötan kohalikus omavalitsuses

2. Vanus:

- ... - 30
- 31 - 40
- 41 - 50
- 51 - ...

3. Tööstaž:

- Kuni 5 aastat
- 6 - 10 aastat
- 11 - 20 aastat
- 21 ja rohkem aastat

4. Haridus:

- Keskkharidus
- Kutseharidus/keskeri
- Kõrgharidus
- Kõrgharidus omandamisel

5. Kui sageli Te puutute kokku lähisuhtevägivalla juhtumitega oma igapäevases praktilises töös:

- Keskmiselt üle 20 juhtumi kuus
- Keskmiselt 10-20 juhtumit kuus
- Keskmiselt 5-10 juhtumit kuus
- Keskmiselt kuni 5 juhtumit kuus
- Harvem

Lisa 2 järg

6. Milline on Teie arvates politsei roll lähisuhtevägivalla juhtumites:

	Kindlasti jah	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti ei
Asjaolude väljaselgitamine	☐	☐	☐	☐
Operatiivne sekkumine	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine perekonnaga	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine kogukonnaga (info kogumine)	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine koostööpartneritega (kohalik omavalitsus, prokuratuur, ohvriabi, haigla jms.)	☐	☐	☐	☐
Turvalisuse tagamine	☐	☐	☐	☐
Vajalike teenuste leidmine	☐	☐	☐	☐
Riskide hindamine	☐	☐	☐	☐
Vägivallatsejaga tegelemine	☐	☐	☐	☐
Ennetuslikud tegevused (loengud, vestlused, meediavahendus jms.)	☐	☐	☐	☐

7. Milline on Teie arvates sotsiaaltöötaja/lastekaitsespetsialisti roll lähisuhtevägivalla juhtumites:

	Kindlasti jah	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti ei
Asjaolude väljaselgitamine	☐	☐	☐	☐
Operatiivne sekkumine	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine perekonnaga	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine kogukonnaga (info kogumine)	☐	☐	☐	☐
Suhtlemine koostööpartneritega (politsei, ohvriabi, haigla jms.)	☐	☐	☐	☐
Turvalisuse tagamine	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	Kindlasti jah	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti ei
Vajalike teenuste leidmine	☐	☐	☐	☐
Riskide hindamine	☐	☐	☐	☐
Vägivallatsejaga tegelemine	☐	☐	☐	☐
Ennetuslikud tegevused (loengud, vestlused, meediakajastused jms.)	☐	☐	☐	☐

8. Mida oleks vaja teha Teie ametist lähtuvalt lähisuhtevägivalla tõkestamiseks ja ennetamiseks:

	On olemas ja toimib	On olemas, kuid vajab parendamist	Puudub, kuid näen vajadust sellega tegeleda	Puudub ega näe vajadust sellega tegeleda	Ei kuulu minu tööülesannete hulka
Ohvri nõustamine	☐	☐	☐	☐	☐
Pereliikmete nõustamine	☐	☐	☐	☐	☐
Vägivallatseja nõustamine	☐	☐	☐	☐	☐
Juriidiline nõustamine	☐	☐	☐	☐	☐
Psühholoogi vastuvõtule suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Psühhiaatri vastuvõtule suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Ohvriabitöötaja vastuvõtule suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Kannatanu tugirühma suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Pereliikmete tugirühma suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Vägivallatseja programmi suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Tugiisiku teenuse määramine	☐	☐	☐	☐	☐
Kodukülastus	☐	☐	☐	☐	☐
Sotsiaalpinna leidmine ja majutamine	☐	☐	☐	☐	☐
Varjupaika suunamine	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö politsei ja sotsiaaltöötaja/lastekaitsetöötaja vahel	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	On olemas ja toimib	On olemas, kuid vajab parendamist	Puudub, kuid näen vajadust sellega tegeleda	Puudub ega näe vajadust sellega tegeleda	Ei kuulu minu tööülesannete hulka
Koostöö kriminaalhooldusametnikuga	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö ohvriabitöötajaga	☐	☐	☐	☐	☐
Infopäevade/loengute läbiviimine koolides ja lasteaedades	☐	☐	☐	☐	☐
Infopäevade/loengute läbiviimine eakate klubides	☐	☐	☐	☐	☐
Meediakajastused	☐	☐	☐	☐	☐

9. Kui suur on Teie hinnangul osakonna/jaoskonna töötajate teadlikkus lähisuhtevägivalla olemusest ja ilmingutest:

- Teadlikkus on hea või väga hea
- Teadlikkus on piisav
- Teadlikkus ei ole piisav

10. Millal käisite viimati koolitusel, kus selgitati:

	Ei ole kunagi käinud	Rohkem kui üks kord viimase 6 kuu jooksul	Üks kord viimase 6 kuu jooksul	Üks kord viimase aasta jooksul	1-3 aastat tagasi	Ei mäleta
Lähisuhtevägivalla olemust ja ilminguid ning sellega seonduvat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meelemürkide ja sõltuvusainetega seonduvat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riskiperedega seonduvat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alaealiste hälbiva käitumisega seonduvat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Psühholoogilise esmaabiga seonduvat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

11. Milliste riskide ilmnemisel Te kaasate vägivalda juhtumi lahendamisse lastekaitsetöötaja/sotsiaaltöötaja:

	Alati	Mõnikord	Mitte kunagi
Füüsiline vägivald	☐	☐	☐
Vaimne vägivald	☐	☐	☐
Laste vastu suunatud vägivald	☐	☐	☐
Vägivald laste juures olekul	☐	☐	☐
Majanduslik vägivald	☐	☐	☐
Seksuaalne vägivald	☐	☐	☐
Sagedane alkoholi (mõnuainete) tarvitamine	☐	☐	☐
Mitterahuldavad elamistingimused	☐	☐	☐
Vaesus	☐	☐	☐
Korduvad vägivalda teated	☐	☐	☐
Väljakutse/kodukülastuse/järelkontrolli teostamisel	☐	☐	☐
Lapse/pereliikme erivajaduse ilmnemisel	☐	☐	☐
Lapse/pereliikme abivajaduse ilmnemisel	☐	☐	☐
Kehavigastuse ilmnemisel (hematoomid, marrastused, luumurrud, paistetused jms)	☐	☐	☐
Agressiivne klient	☐	☐	☐
Õigusrikkumise toimepanemine	☐	☐	☐
Koolikohustuse mittetäitmine	☐	☐	☐
Suitsiidikatse	☐	☐	☐

12. Milliste riskide ilmnemisel peres Te kaasate juhtumi lahendamisse piirkonnapolitseainiku/noorsoopolitseainiku:

	Alati	Mõnikord	Mitte kunagi
Füüsiline vägivald	☐	☐	☐
Vaimne vägivald	☐	☐	☐
Laste vastu suunatud vägivald	☐	☐	☐
Vägivald laste juuresolekul	☐	☐	☐
Majanduslik vägivald	☐	☐	☐
Seksuaalne vägivald	☐	☐	☐
Sagedane alkoholi (mõnuainete) tarvitamine	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	Alati	Mõnikord	Mitte kunagi
Mitterahuldavad elamistingimused	☐	☐	☐
Vaeusus	☐	☐	☐
Korduvad vägivalda teated	☐	☐	☐
Kodukülastuse teostamisel	☐	☐	☐
Lapse/pereliikme erivajaduse ilmnemisel	☐	☐	☐
Lapse/pereliikme abivajaduse ilmnemisel	☐	☐	☐
Kehavigastuse ilmnemisel (hematoomid, marrastused, luumurrud, paistetused jms.)	☐	☐	☐
Agressiivne klient	☐	☐	☐
Õigusrikkumise toimepanemine	☐	☐	☐
Koolikohustuse mittetäitmine	☐	☐	☐
Suitsiidikatse	☐	☐	☐

13. Kuidas hindate koostööd oma piirkonna ametnike vahel:

	Kogemus puudub	Töötan ise selles ametis	Suurepärase	Hea	Rahuldav	Halb	Koostöö puudub
Sotsiaaltöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Noorsoopolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Piirkonnapolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Patrullpolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korraldusametnik kohalikus omavalitsuses	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohvriabitöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Kui tihti suhtlete kogukonnas esinevate probleemide lahendamiseks nimetatud ametnikega:

	Töötan ise selles ametis	Iga päev	Paar korda nädalas	Paar korda kuus	Paar korda kvartalis	Harvem
Sotsiaaltöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	Töötan ise selles ametis	Iga päev	Paar korda nädalas	Paar korda kuus	Paar korda kvartalis	Harvem
Noorsoopolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Piirkonnapolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Patrullpolitseinik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohvriabitöötaja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Kuidas hindate ametnike vahelist koostööd kogukonnas esinevate probleemide lahendamisel:

	Töötan ise selles ametis	Täiesti piisav	Piisav	Ei ole piisav	Ei ole üldse piisav
Koostöö sotsiaaltöötajaga	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö lastekaitsetöötajaga	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö noorsoopolitseinikuga	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö piirkonnapolitseinikuga	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö patrullpolitseinikutega	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö ohvriabitöötajaga	☐	☐	☐	☐	☐

16. Millised koostöövormid Teie arvates politseiametnike ja sotsiaaltöötaja/lastekaitsetöötajate vahel hetkel toimivad ning millised võiksid veel olla:

	On olemas ja toimib	On olemas, kuid vajab parendamist	Puudub, kuid võiks olla	Ei näe vajadust	Ei oska vastata
Infovahetus	☐	☐	☐	☐	☐
Ühised koolitused/infopäevad	☐	☐	☐	☐	☐
Juhtumipõhised võrgustikukohtumised	☐	☐	☐	☐	☐
MARAC võrgustikutöömudel	☐	☐	☐	☐	☐
Koostöö juhtumite lahendamisel	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	On olemas ja toimib	On olemas, kuid vajab parendamist	Puudub, kuid võiks olla	Ei näe vajadust	Ei oska vastata
Ühised kodukülastused	☐	☐	☐	☐	☐
Laste ja perede heaolu komisjon	☐	☐	☐	☐	☐
Kohalikku omavalitsusse loodav korrakaitseametniku ametikoht	☐	☐	☐	☐	☐
Politseijaoskonda loodav sotsiaaltöötaja ametikoht	☐	☐	☐	☐	☐

17. Milliseid kitsaskohti näete oma ametikohast lähtuvalt, mis takistab ametnike vahelist suhtlemist:

.....

18. Kes Teie arvates võtab/peaks võtma juhtiva rolli lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel (võrgustiku kokkukutsumine, vastutuse jagamine, infovahetuse koordineerimine jms.):

	Kindlasti jah	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti mitte
Piirkonnapolitseinik	☐	☐	☐	☐
Noorsoopolitseinik	☐	☐	☐	☐
Sotsiaaltöötaja	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja	☐	☐	☐	☐
Ohvriabitöötaja	☐	☐	☐	☐

19. Millistest võimalustest või teenustest olete tundnud puudust lähisuhtevägivalla juhtumitega tegeledes:

.....

20. Milliseid kitsaskohti näete lähisuhtevägivalla ennetamisel ja sekkumisel Teie piirkonnas või laiemalt Viljandi maakonnas:

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Kindlasti mitte
Inimressursi (ametnike) puudus	☐	☐	☐	☐
Elanikud ei usalda kohalikku omavalitsust	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Kindlasti mitte
Elanikud ei usalda politseid	☐	☐	☐	☐
Inimeste ükskõiksus	☐	☐	☐	☐
Organisatsioonide vaheline ebaefektiivne koostöö	☐	☐	☐	☐
Elanike teadlikkuse puudumine	☐	☐	☐	☐
Ametnike teadlikkuse puudumine	☐	☐	☐	☐
Abi osutamine võtab kaua aega	☐	☐	☐	☐
Sobilike lahenduste/teenuste puudumine	☐	☐	☐	☐

21. Kuivõrd oluliseks peate MARAC võrgustikutöömudelit:

- Pean väga oluliseks
- Pean oluliseks
- Ei oska öelda
- Ei pea oluliseks
- Ei pea üldse oluliseks
- Ma ei ole sellega kokku puutunud ega tea, mis see tähendab

22. Millele tuleks Teie arvates organisatsioonide vahelise koostöö parendamisel veel tähelepanu pöörata:

.....

Lisa 3. Ekspertintervjuu küsimused

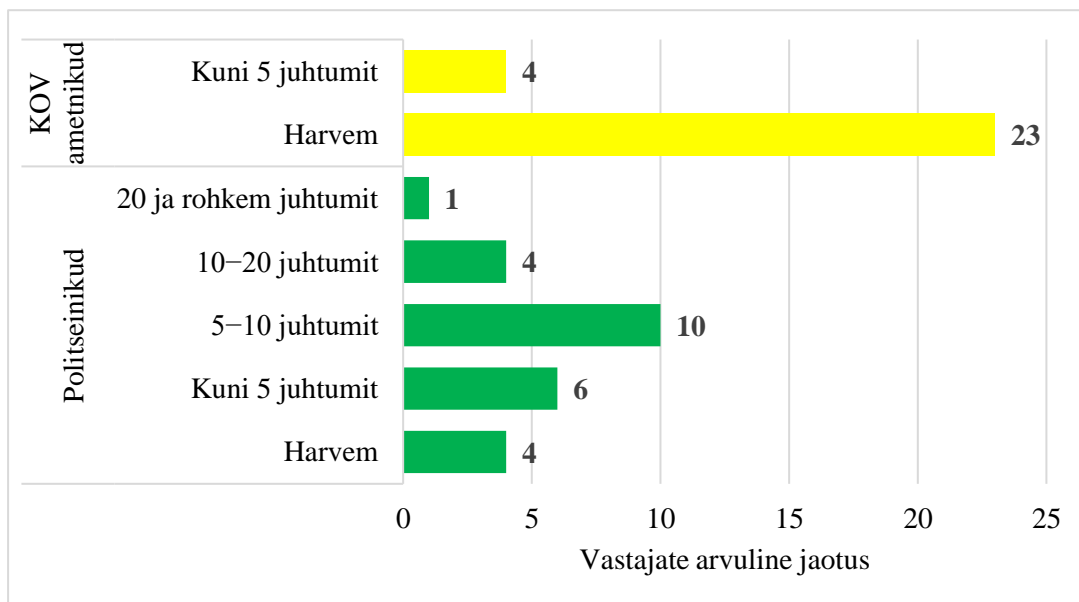
Küsimused esitati elektroonsel teel Politsei- ja Piirivalveameti koordinaatorile ja Sotsiaalkindlustusameti teenuse juhile:

1. Kuidas hindate kohaliku omavalitsuse ja politsei omavahelist koostööd lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel ning nende ennetamisel?
2. Kuivõrd on koostöös antud organisatsioonide vahel näha kitsaskohti või puudulikke kokkuleppeid?
3. Kuivõrd võib ebatõhusa koostöö tõttu ohver jääda märkamatuks või ilma vajaliku abita?
4. Millised võiksid Teie arvates olla koostöövormid kohaliku omavalitsuse ja politsei vahel lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel ja ennetamisel, ohvri ning vägivallatseja abistamisel?
5. Kuidas hindate ametnike teadlikkust Sotsiaalkindlustusameti poolt pakutavatest teenustest ja lahendustest ning kuivõrd seda võimalust on kasutatud?
6. Kes Teie arvates peaks võtma juhtiva rolli vägivalla all kannatava pere probleemide lahendamisel ja turvalisuse tagamisel?

Lisa 3 järg

Küsimused esitati elektroonsel teel Sotsiaalkindlustusameti ohvriabitöötajale:

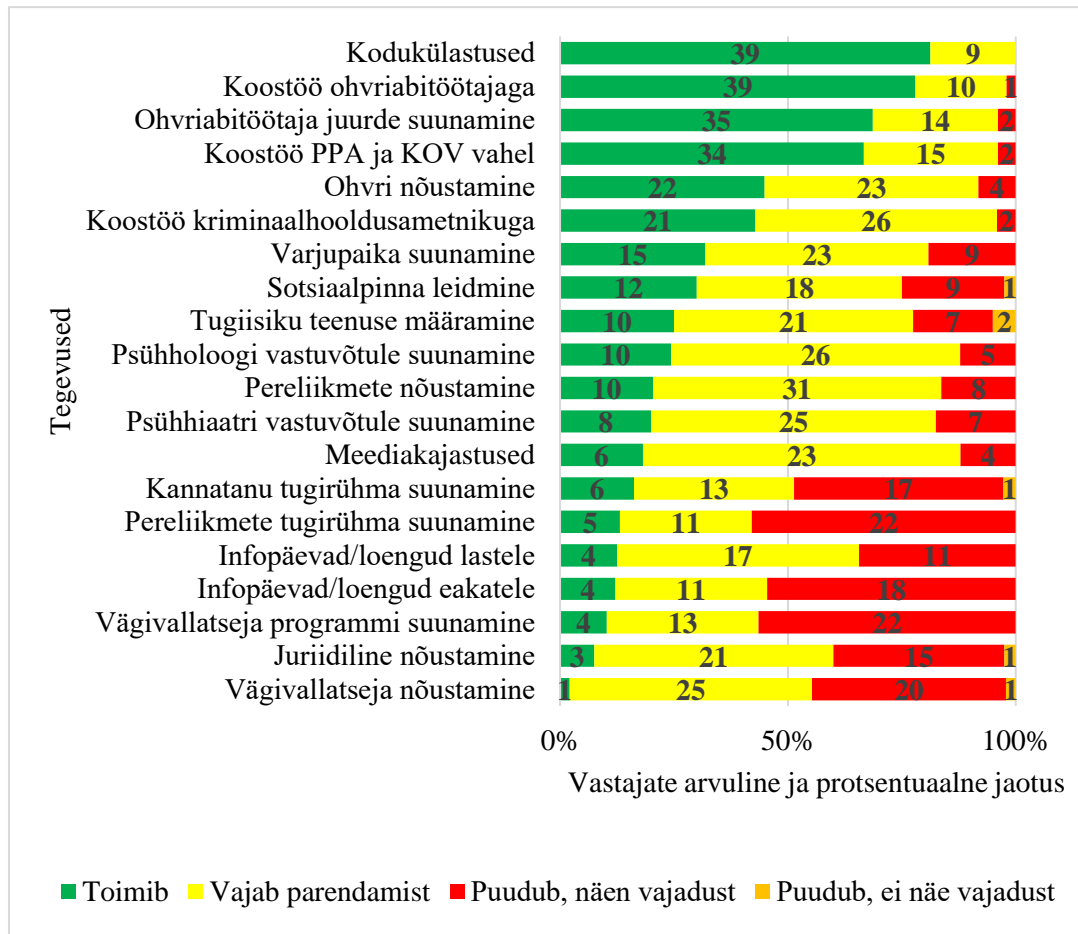
1. Uuringu andmetest selgub, et politseinikud tegelevad lähisuhtevägivalla juhtumitega palju rohkem kui KOV ametnikud (vt joonis 1). Millest võib see olla tingitud?

Joonis 1. Ametnike arvamus tegevuste mõjupõhisusest vägivalla vähendamisel

2. Alljärgnevalt annavad vastajad hinnangu, millisena näevad nad enda positsiooni lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamisel ja lahendamisel ning kuivõrd tõhusateks nad oma tegevuste mõju hindavad (vt joonis 2). Selgub, et tegevuste osas on palju rahulolematust, kus leitakse, et tegevused ei anna sellist mõju nagu võiks või puuduvad hoopiski. Millest võib see olla tingitud?

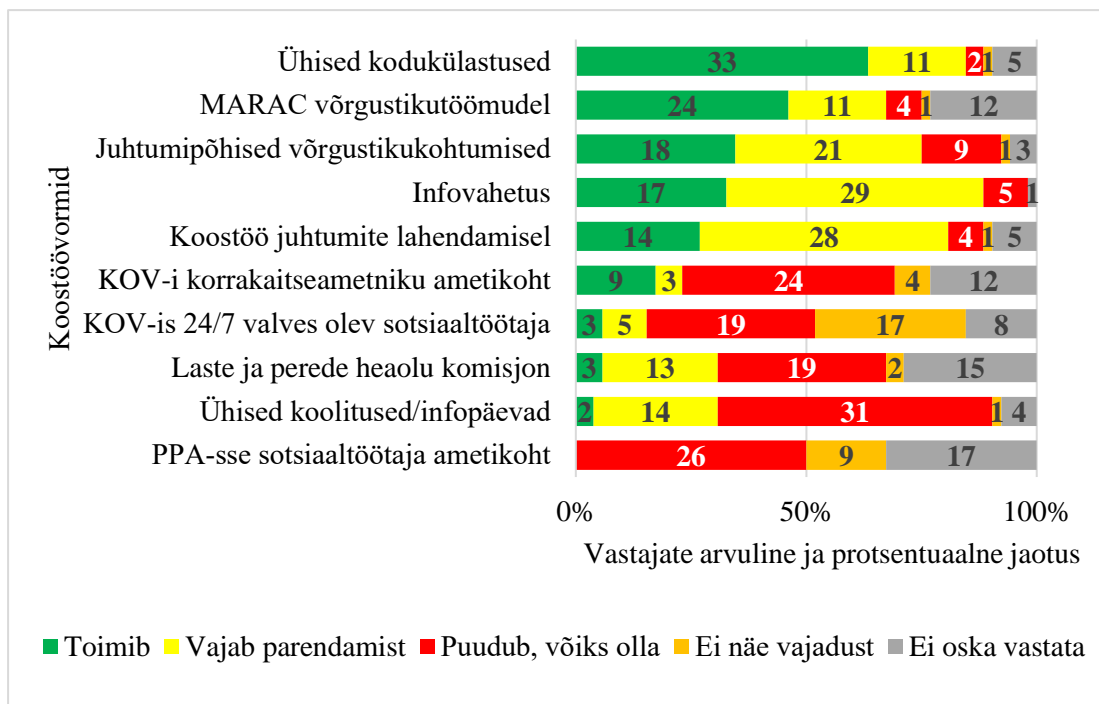
Lisa 3 järg

Joonis 2. Ametnike arvamus tegevuste mõjupõhisusest vägivalla vähendamisel

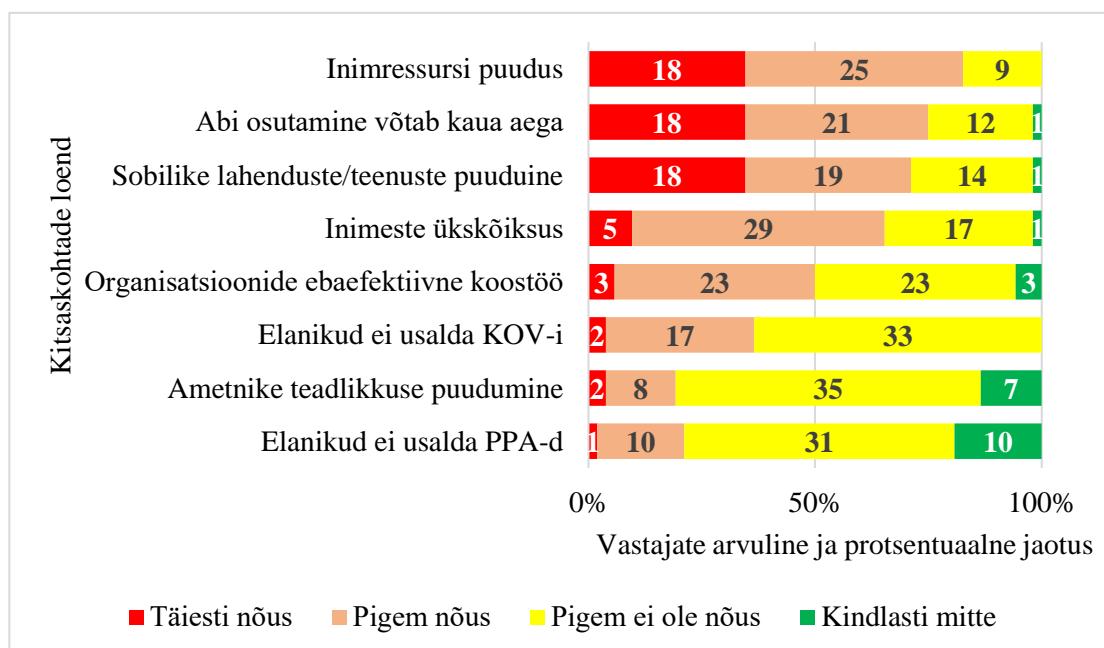
3. Järgnevad andmed joonistuvad välja koostöövormide efektiivsuse põhjal (vt joonis 3), kus ametnikud ise on hinnanud politseinike ja sotsiaaltöötajate/lastekaitsetöötajate vahel läbiviidavaid tegevusi. Selgub, et tegevustega ei olda rahul või puudub selline võimalus üldse. Millest võiks rahuolematust olla põhjustatud ning miks peetakse niivõrd vajalikuks ühiste infopäevade korraldamist, võrgustike/komisjonide ja sotsiaaltöötaja/korraldajate ametikoha loomist?

Lisa 3 järg

Joonis 3. Koostöövormide hinnang ja mõjupõhisus

4. Uurides, milliseid kitsaskohti nähakse lähisuhtevägivalla ennetamisel ja sekkumisel Viljandi maakonnas, toovad vastajad välja rahulolematuse teenustega ning abi osutamisega, aga ka muudes tegevustes nähakse probleeme. (vt joonis 4) Kuidas Te seda tõlgendate?

Joonis 4. Kitsaskohad perevägivalla ennetamisel ja sekkumisel Viljandi maakonnas

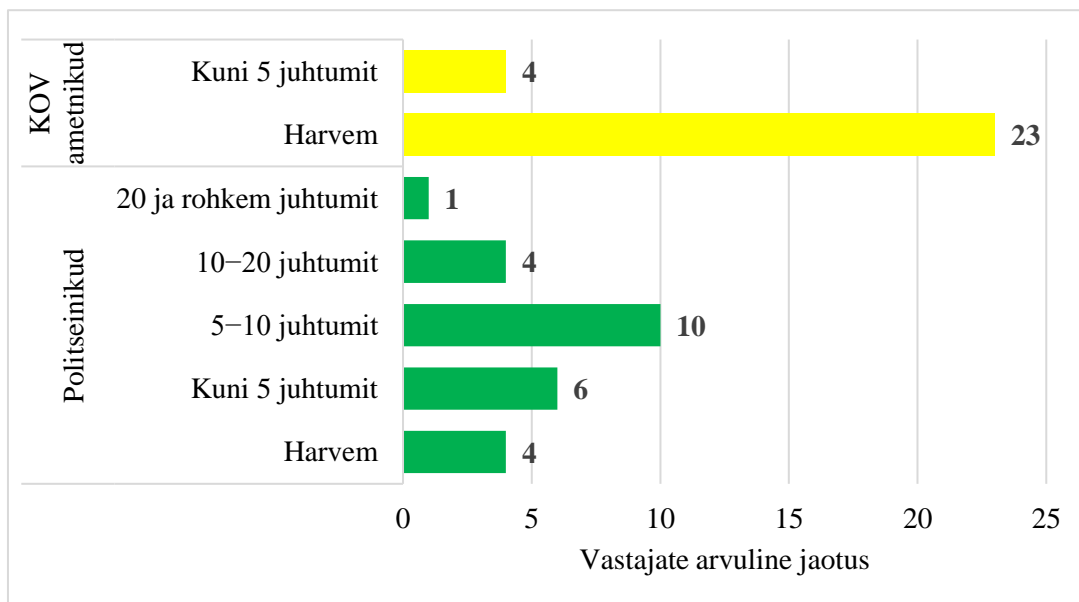
Lisa 3 järg

5. Selgitamaks kuivõrd ollakse teadlikud kõrge riskiga lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamismeetoditest ning kas selline sekkumiseviis aitab vähendada peres vägivalda, küsiti vastajatelt kui oluliseks peetakse MARAC võrgustikutöömudelit. Respondentidest 31 peab MARAC mudelit oluliseks ja leiab, et see on hea meetod keeruliste lugude lahendamiseks. Vastupidiselt arvab kolm vastajat, kes ei näe, et selline sekkumise viis oleks vägivalda lõpetanud või pere kuidagi aidanud ning 18 ei oska anda hinnatud või ei ole varasemalt MARAC meetodiga kokku puutunud. Millise hinnangu annaksite andmete jaotusele?

Lisa 3 järg

Küsimused esitati elektroonsel teel Politsei- ja Piirivalveameti piirkonnavanemale:

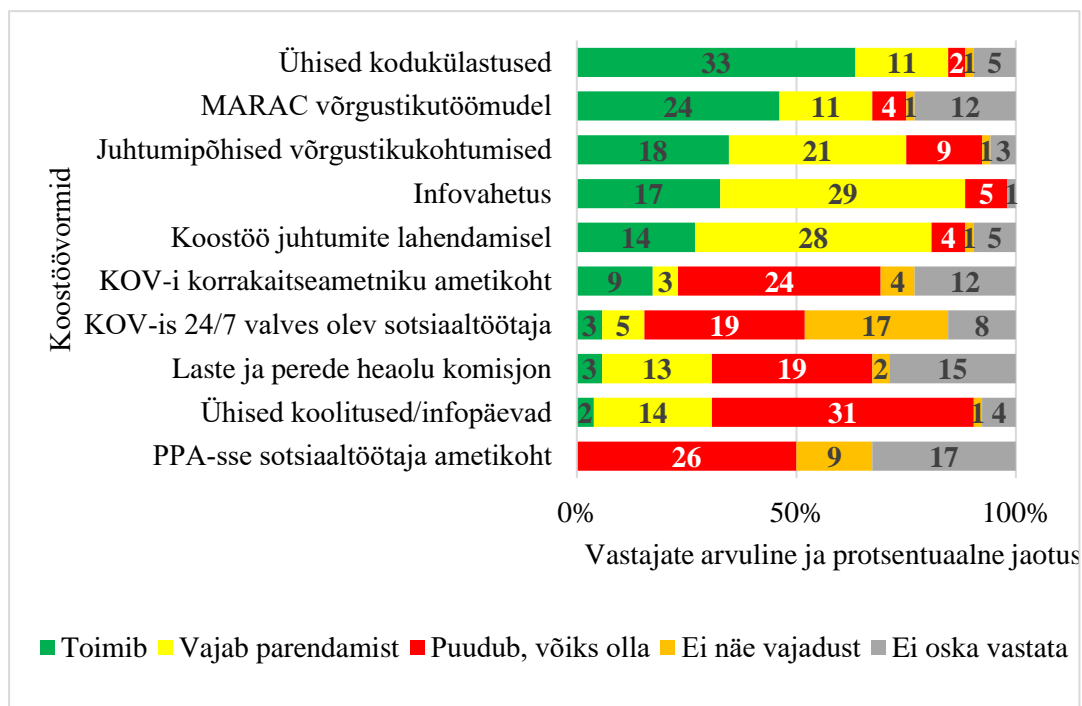
1. Küsitluse andmetest selgub, et politseinikud tegelevad lähisuhtevägivalla juhtumitega palju rohkem kui KOV ametnikud (vt joonis 1). Millest võib see olla tingitud?

Joonis 1. Respondentide kokkupuude lähisuhtevägivalla juhtumitega ühes kalendrikuus

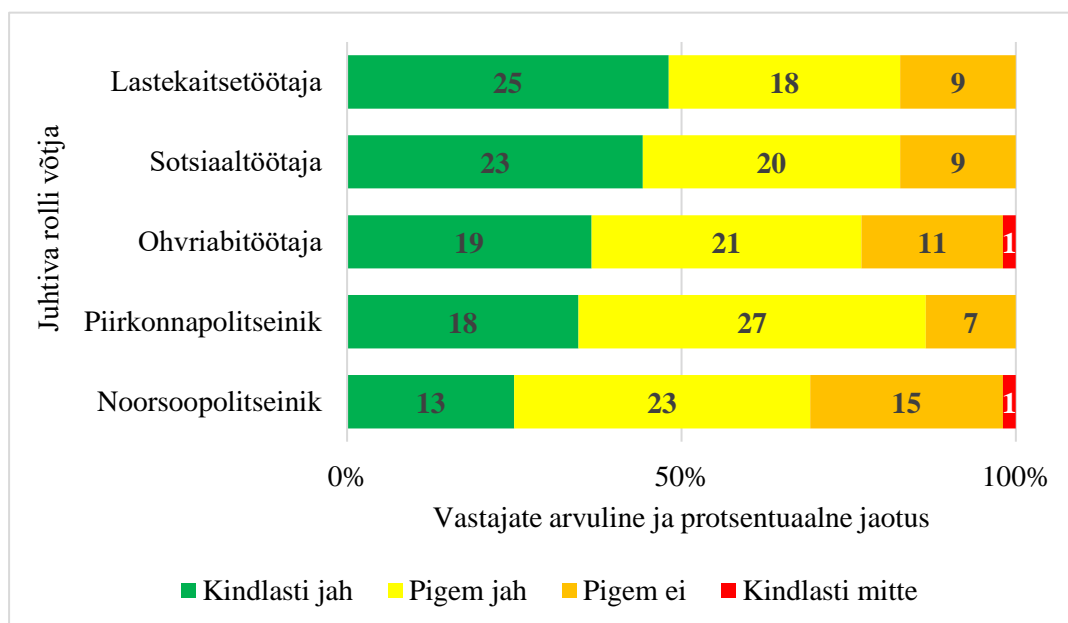
2. Järgnevad andmed joonistuvad välja koostöövormide efektiivsuse põhjal (vt joonis 2), kus ametnikud ise on hinnanud politseinike ja sotsiaaltöötajate/lastekaitsetöötajate vahel läbiviidavaid tegevusi. Selgub, et tegevustega ei olda rahul või puudub selline võimalus üldse. Millest võiks rahuolematuse põhjustatud ning miks peetakse niivõrd vajalikuks ühiste infopäevade korraldamist, võrgustike/komisjonide ja sotsiaaltöötaja/korraldajate ametikoha loomist?

Lisa 3 järg

Joonis 2. Koostöövormide hinnang ja mõjupõhisus

3. Töö autor uuris vastajatelt, kes peaks võtma juhtiva rolli lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel (vt joonis 3). Vastajad ei ole kindlad, kuidas vastutust peaks jagama. Seega pakuvad politseinikud, et seda peaks tegema KOV ja vastupidi. Kuidas võiks selle olukorra lahendada?

Joonis 3. Ametnike vastutus ja juhtiv roll lähisuhtevägivalla juhtumites

Lisa 4. Politsei- ja Piirivalveameti kooskõlastus uurimustöö läbiviimiseks

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 25.01.2021

Kehtib kuni: 25.01.2096

Alus: ArTS § 35 lg 1 p 12

Teabevaldaja: Politsei- ja Piirivalveamet

Elerin Tetsmann
elerin.tetsmann@politsei.ee

Teie 13.12.2020
Meie 25.01.2021 nr 1.1-14/256-2

Vastus taotlusele

Austatud Elerin Tetsmann

Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) uurimistööde kooskõlastamise komisjon kooskõlastab Teie taotluse viia lõputöö „Politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalused lähisuhtevägivalla varajasel märkamisel ja sekkumisel Viljandi maakonna näitel“ raames läbi elektroonses keskkonnas küsitlus Viljandi politseijaoskonna ametnike seas. Vajadusel võite sihtühma jooksvalt laiendada. Tunnustame väga põhjaliku ja korrektse taotluse esitamise eest! Küsitluse läbiviimist PPA väliste isikute seas uurimistööde kooskõlastamise komisjoni töökord ei reguleeri ja selles osas võite sihtgrupi vabalt valida.

Ankeetküsitluse kavandamisel saatke palun link elektroonilisele küsitlusele koos kaaskirjaga sihtgrupile. Uurimistöö tegemiseks võite kasutada Teile kättesaadavat teavet tingimusel, et töös ei kasutata isikuandmeid, andmeid kasutatakse üldistavalt, tagatakse isikuandmete ja asutusesiseseks kasutamiseks tunnustatud teabe kaitse. Andmete kogumisel, sh küsitluse sissejuhatavas kaaskirjas, teavitage, et olete uurimistööde kooskõlastamise komisjonilt loa saanud, märkides kuupäeva ja kirja numbrit.

Palun vabandust aastavahetuse perioodist tulenenud suurenenud töökoormusest põhjustatud viivituse pärast vastamisel.

Soovime edu uurimistöö valmimisel ja peale kaitsmist ootame valminud tööd võimalusel ühe kuu jooksul .pdf vormingus failina aadressil ppa@politsei.ee.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Raul Savimaa
politseikolonelleitnant
arendusosakond, strateegiabüroo, innovatsiooni- ja teaduskoostöögrupp
politsei ekspertanalüütik
uurimistööde kooskõlastamise komisjoni esimees

Raul Savimaa, 6123090, raul.savimaa@politsei.ee

Pärnu mnt 139
15060 TALLINN

kliendiinfo 612 3000
faks 612 3009

ppa@politsei.ee
www.politsei.ee

registrikood 70008747

SUMMARY

POSSIBILITIES FOR COOPERATION BETWEEN THE POLICE AND LOCAL GOVERNMENT IN THE EARLY IDENTIFICATION OF AND INTERVENTION TO DOMESTIC VIOLENCE ON THE EXAMPLE OF VILJANDI COUNTY

Elerin Tetsmann

In many European countries, reacting to domestic violence cases and addressing violence as a social problem in public are a priority activity. In Estonia, the number of registered offences against the person has significantly increased since 2018. Statistically, every tenth crime is classified as a case of domestic violence and this number is constantly growing. In 2017, Estonia signed the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, which is aimed at protecting women and families against all forms of violence, helping victims, and improving the efficiency of sectoral policy.

This final thesis is focused on the inefficiency of cooperation between the police and local government, as a result of which the need for help of people suffering from domestic violence is not identified quickly enough. The objective of this study is to make proposals to the police and local government to improve the efficiency of their cooperation in the resolution of domestic violence cases in Viljandi County. Deriving from this objective, the author aims to find answers to the following research questions: what are the possibilities for improving cooperation between the police and local government, and how would more efficient cooperation between different organisations help to identify domestic violence cases earlier?

The theoretical part provides an overview of terms and classifications related to domestic violence. It also outlines the connections between violent behaviour and factors that encourage such behaviour. The author pays separate attention to mental health problems

caused by violence, and gives an overview of various forms of intervention in situations referring to violence. At the level of organisations, the author focuses on the possibilities and responsibility of the police and local government in the provision of assistance to victims. Finally, it is explained how cooperation between different organisations affects the earlier identification of violence cases.

In order to achieve the objective of the thesis, the author carried out a combined survey based on quantitative-qualitative method among the police officers of Viljandi County and the social workers of local governments. Data were collected by means of an electronic online questionnaire. The questionnaire was completed by a total of 52 respondents of whom 27 were social workers and 25 were police officers. In addition to a quantitative mapping survey, the author used expert opinions gathered with a qualitative research method, which supplement the result of this study, improve the reliability and validity of the data, and complement data with descriptive explanations. Expert opinions were gathered electronically in the form of semi-structured interviews carried out with the service coordinator and regional manager of the Estonian Police and Border Guard Board, the head of the victim support and prevention services department of the Social Insurance Board, and a victim support worker. The survey was concentrated on assessing cooperation between organisations, determining deficiencies, and making proposals for improvement.

The survey revealed that efficient cooperation between organisations has an important role in ensuring the early identification of domestic violence cases and the effectiveness of the resolution thereof. The data showed that the police and local governments in Viljandi County work as partners and that officials consider it a good cooperative relationship. In the opinion of the respondents, the timely assistance of victims requires a common information space for officials, awareness of different ways to prevent violence and intervene in the case of violence, and networking. As deficiencies, the respondents pointed out the following: lack of regulated work organisation, inefficient use of various forms of cooperation, and impact-based conduct which has not been agreed upon between different organisations at the county level but the need for which was strongly indicated by this study. In terms of some activities, such as the collection of information, risk assessment, communication with cooperation partners and prevention, officials have

difficulties defining the distribution of roles. Lack of liability could bring along a situation where necessary information does not reach the other party on time, prevention comes too late for the family, and the risk of repeated violence increases.

On the basis of the survey results, the author recommends Viljandi police station and local governments in Viljandi County the following: mapping organisation-based forms of intervention and resolution possibilities in the event of domestic violence cases; carrying out common information days to improve the awareness of officials and introduce the activity of cooperation partners; improving regular communication of information notifications between officials; considering the use of a cooperation network model similar to the MARAC method in the event of low and medium risk violence cases; explaining possibilities for sharing information between officials outside working hours; developing regional prevention measures to raise the awareness concerning domestic violence and reduce domestic violence among various target groups within communities.

In conclusion, it can be said that even though the police and local governments are separate organisations, activity-based agreements make it possible to resolve domestic violence cases in a cooperative, focused and more efficient manner, to offer victims and people with violent behaviour the help they need, and to send communities the message that violence is a growing social problem and that noticing and acknowledging it is a step towards a safer life free of violence.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elerin Tetsmann,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*Politsei ja kohaliku omavalitsuse koostöövõimalused lähisuhtevägivalla varajasel märkamisel ja sekkumisel Viljandi maakonna näitel*“, mille juhendaja on Kandela Õun, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Elerin Tetsmann

19.05.2021